

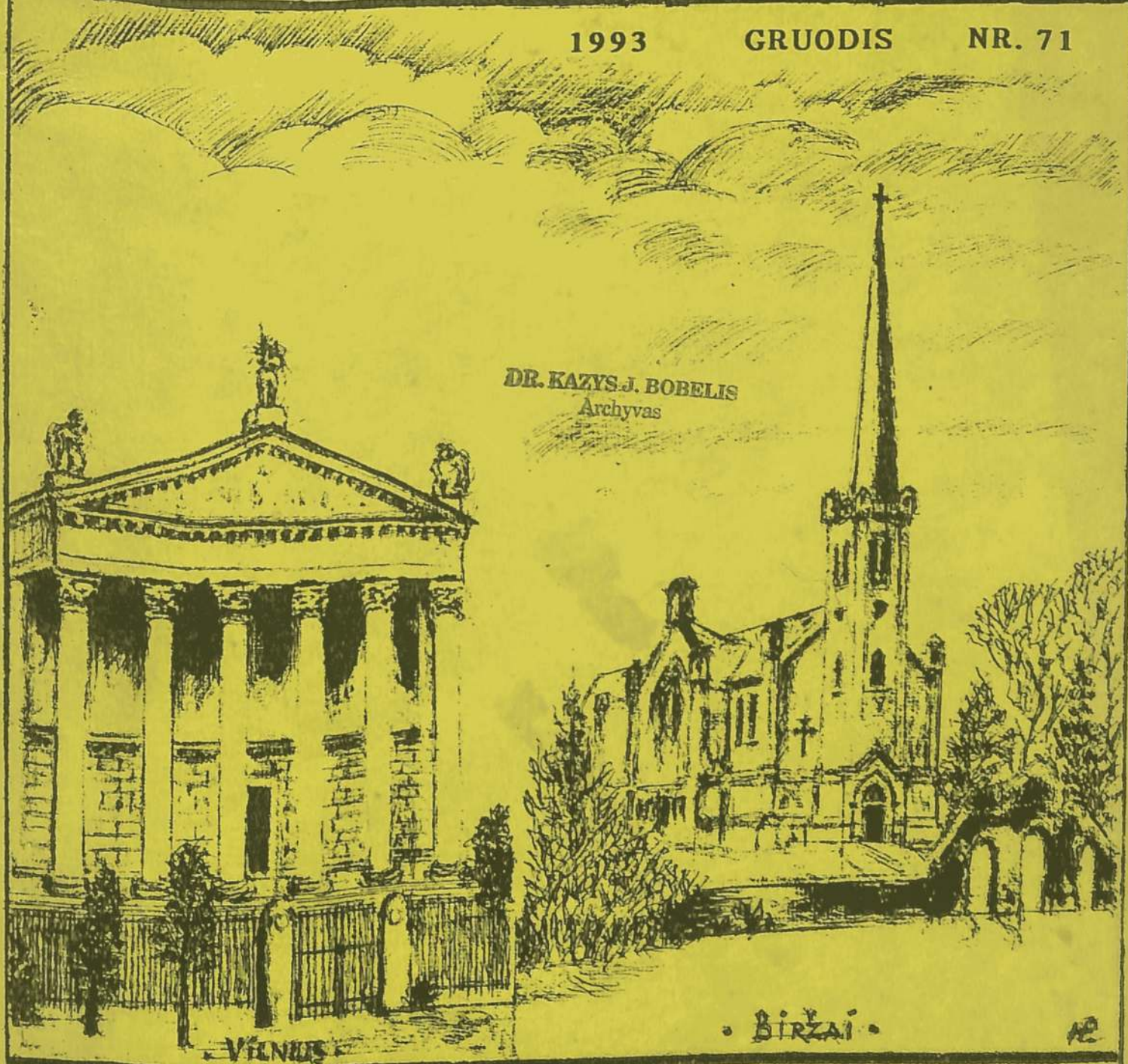
Mūsų Sparnai

Netiesų ir Reformatorių Leidybos

1993

GRUODIS

NR. 71

=====

OUR WINGS Lithusniai Protestant Journal, est. 1951
 PUBLISHER Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
 ADDRESS 5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL 60632, U. A. A.

=====

TURINYS

	Tyli Naktis . . . Piešinys	1 psl.
Kun. P. Dagys	Kristaus gimimo prasmė žmonijai	2
*	1993 m. lietuvių ev. reformatų Bažnyčios Sinodai	5
A. Šiaurys	Kur jūs, reformatai?	16
H. Y. Petkus	Kas yra evangelikas	18
P. Zablockas	Atgimimas	22
L. Gogelis	Tėvynei (eilėraštis)	24
M. Zablockas	Įspūdžiai ir išvados iš trumpos viešnagės Lietuvoje	25
Dr. A. Budreckis	Pirmieji kalvinų raštai lietuvių kalba	31
J. Skeberdis	Sukaktuvininkas Petras Zablockas	35
Kun. dr. E. Gerulis	Patriarchato kelias	37
J. Sonda	Jackaus Sondos – Sondeckio atsiminimai	41
*	60 metų “Radvilos” d–jos įsteigimo proga	49
H. Janužys	Nepriklausomoje Lietuvoje	50
H. Y. Petkus	Inž. Martino Kregždės išradimas	55
N. Blauzdžiūnienė	Į Pasvalį sugrįžus	57
A. Kvedaravičius	Sausio Tryliktosios prisiminimai	61
P. A. Jašinskas	Iš 1993 m. USA Presbyterionų Misijos dvasinės paramos Lietuvos ev. reformatų Bažnyčiai	63
Kun. E. Gerulis	Myliu Tave (giesmė)	66
A. Balčiauskienė	Vilniaus ev. reformatų vaikų sekmadieninė mokykla	68
P. A. Jašinskas	Popiežius Jonas Paulius II Lietuvoje	69
A. Balčiauskienė	Viešnagė Detmolde	70
V. Bendikas	Piūties šventė Tėviškės parapijoje	71
Dr. M. OPOCHENSKY	Journey	72
Knygius	Knygos ir periodika	76
*	Laiškai redakcijai	78
*	Ką kiti rašo apie mus?	80
J. Gylys	Belaukiant pirmųjų Kalėdų (vaidinimas)	82
*	IŠKELIAVĘ AMZINYBĖN	87
J. Jašinskaitė	Atsitiktinumas	89
*	KRONIKA	90
Administracija	Aukotojų sąrašas	97

=====

LEIDĖJAS Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios kolegija

REDAKCINIS Halina Dilienė, kun. dr. Eugenijus S. Gerulis, Hypatia
 KOLEKTYVAS Yčaitė–Petkus, Maria Plačienė, Mykolas Zablockas

REDAKTORIUS Mykolas Zablockas

REDAKCIJOS IR MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. #502
 ADMINISTRACIJOS Chicago, IL 60660, USA
 ADRESAS

KAINA AUKA

=====

Redakcija rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1993

GRUODIS

NR. 71

*PALAIMINTŲ KRISTAUS GIMIMO ŠVENČIŲ IR
LAIMINGŲ NAUJŲ METŲ LINKIME MŪSŲ MIELIEMS
SKAITYTOJAMS, BENDRADARBIAMS IR RĖMĖJAMS!*

Leidėja ir redakcija

TYLI NAKTIS, ŠVENTA NAKTIS...

DR. KAZYS J. BOBELIS
Archyvas

Kun. P. Dagys

KRISTAUS GIMIMO PRASMĖ ŽMONIJAI

Dievas siuntė Sūnų į pasaulį ne tam, kad jis teistų pasaulį, bet kad pasaulis per Jį būtų išganytas.

Jono 3, 17.

Kalėdos yra bendra visų krikščionių šventė. Jos yra švenčiamos iškilmingiausiai nes yra skirtos Kristaus gimimui paminėti. Kalėdas švenčia ne tik tikintieji, t. y. tie, kuriems reikalingas išganytojas ir išganymas, bet tylioje širdies ramybėje, jas praleidžia visi žmonės, pajausdami ir apsvarstydami jų reikšmę, stebuklingus pasaulio Kūrėjo darbus, kartu norėdami matyti daug gražesnę pasaulį ir geresnius, teisingesnius ir nuoširdesnius pasaulio žmones.

Visi žmonės yra silpni ir žmonių pajėgos menkos. Berybio pasaulio ir jo erdvių mūsų protas neįstengia apimti, laiko nė vienas iš mūsų negalime sulaikyti, nes tai ne mūsų jėgoms, bet vieną mes galime, šios dienos tyloje ir reikšmingiausią Kalėdų naktį, kartu su piemenėliais pagarbinti naujagimį, kuris yra mūsų išganytojas, kuris yra visos krikščionybės pagrindas ir šviesa ir kuris yra ne vien tik krikščionybės įsteigėjas, bet ir jos pradžia.

Kalėdos yra amžinojo Dievo didžioji gailestingumo ir meilės dovana visai žmonijai. Kristus yra krikščionybės uola, pagrindas ir šaltinis iš kurio žmonės semiasi išminties, palaimos savo gyvenimui ir pagal kurio mokslą, žmonija sudaro moralės kodeksą, bei grindžia santykius žmogaus su žmogumi, šeimų, kaimynų ir tautų sugyvenimo.

Kaip mūsų planeta – žemė, be saulės šviesos ir šilumos būtų negyva, taip krikščionybė be Kristaus neegzistotų. Taigi Kristus yra ne tik krikščionybės pradžia, bet ir jos šviesa. Todėl ir šios Kalėdos tegu nepraeina neįbrėžusios į mūsų širdis, į mūsų dvasios pasaulį, savo šviesos,

aukštesnio tobulumo ir nuoširdesnio gerumo, bei didesnio teisingumo.

Pasaulio apimtį ir sužinoti kur baigiasi jo teisingumo ir sugyvenimo ribos mes negalime, bet siekti mokslo viršūnių, jei turime noro ir gabumų, mes tikrai galime. Įsigyti žemiškų vertybių ir kasdieniškų reikalingų daiktų mes taip pat galime. Taigi, daug ką mes galime, tik reikia turėti noro, gražaus troškimo ir jei taip darytina tada visi būsime pakeliui į aukštesnes ir kilnesnes dvasines vertybes.

Kristus savo moksle daug kur kalba apie naują atgimimą – atgimimą dvasioje ir tiesoje. Atgimti iš naujo jis reikalauja iš visų žmonių. Tad ir mes rūpinkimės ne vien kad papuošti savo namus žiburiais, bet savo dvasinį pasaulį nauja šviesa, t.y. didžiausiomis dorybėmis: gailestingumu, nes tokių dangaus karalystė, nuoširdumu, nes tas užtikrina sugyvenimą su artimaisiais ir žmonėmis, teisingumu, nes tas išsaugo žmogaus garbę, kantrumu, nes tas neša taiką ir ramybę, šeimoms, kaimynams ir net tautoms. Bent šventėms papuoškime savo širdis tomis dorybėmis, kurios dera didžiam ir kilniam žmogui.

Kas Kalėdų žiburiai tamsioje naktyje, kas šviesa aklinoje tamsoje, tas pat yra žmogaus gyvenime jo dvasinis tobulumas, gerumas, mandagumas, nuoširdumas, teisingumas, nes visi kilnieji dalykai neša dvasinę šviesą ne tik pačiam žmogui, bet jie spindi ir tiems, su kuriais tenka gyventi ir susitikti.

Žmogaus gyvenime tamsa – tamsybė yra visa tai kas pikta ir bloga, kas neša nesantaiką, barnius, nesugyvenimą, melagystes, plėšimus ir kitokius blogus darbus.

Mes, žmonės, tikrai esame menki ir silpni. Imkime, kad ir mūsų pačių gyvenimą. Nors mes gyvename tarp savų ir labai mielų ir artimų žmonių, bet dažnai jų net nematome ir nepastebime, nei jų džiaugsmų, nei jų nelaimių, nes esme susirūpinę tik savimi.

Mes matome tik savo nelaimes ir labai dažnai dėl menkos priežasties skundžiamės ir dejuojame, kad mūsų gyvenimas apkrautas sunkia nepakeliama našta ar didžiais sielvartais. Daug kartų jaučiamės, kad apsunkinti perdideliais vargais, nes mes įvertiname tik save, matome tik save, visą laiką skiriame tik sau, labai dažnai pasverdami kiekvieną praleistą minutę. Savo aš, savo ego yra arčiausiai mūsų ir todėl daug žmonių tampa nepageidaujamais ir nenaudingas egoistais, kurių gyvenimas niekam, net savo artimiesiems neneša naudos.

Daug gyvenime nelaimių ateina iš šalies, bet daug nelaimių užsi-traukiame patys, ar dėl valios silpnumo, nekantrumo, neapdairumo ir net dėl savo blogo ir nesugyvenamo būdo ar charakterio.

Bet žmonijos gyvenimas taip sutvarkytas, kad praeina lyg audros didžiausios nelaimės, praeina visi skausmai, užsimiršta visi sopuliai ir užgyja visos padarytos žaizdos. Tačiau tai, kas buvo miela, gražu ir ir malonu, visa tai ką esi gero padaręs, neužmirštame iki pat savo senatvės ir visa tai lyg aukso spinduliais apšviečia tą gražią gyvenimo dalį ir lydi mus per visą gyvenimą.

Šie gėrio ir grožio atsiminimai sužadina mumyse norą, atgaivinti anas gražias dienas, pakelia mūsų nuotaiką duoda lyg naujus gyvenimo sparnus ir jėgas vėl dirbti naudingą, gerą ir prasmingą darbą.

Kalbant apie praeties auksines dienas, manau kad visi sutiksite su mano pareikštoms mintims ir statomu klausimu Jums?

Sakykite, kuris iš mūsų gali pamiršti laimingąsias kūdikystės dienas. Anų laikų Kūčios ir Kalėdos, kada buvome kartu su savo tėveliais, broliais ir sesutėmis, juk visada pasiliks gyvos mūsų prisiminimuose. Nors mieli tėveliai jau senai ilsis Dievo amžinybėje, nors broliai ir sesutės atsiskyrė ir nukeliavo kitais gyvenimo keliais, nors patys nuėjome labai tolimą ir vingiuotą gyvenimo kelią nors tai jau labai tolima praetis, bet ji miela, ji artima ir niekada nepamirštama. Tą neišdildomą ir nepamirštamą atsiminimą giliai įbrėžė į mūsų širdis tėvų meilė, tėvų šiluma ir tos šventės, kurias atnešė gimęs kūdikėlis – mūsų Viešpats ir Išganytojas.

Todėl kol gyvi, kol pajėgiame, mes turime su viltimi žvelgti į stebūklingą Kalėdų dvasinę šviesą, su viltimi žvelgti į ateitį, kasdien tobulinti save ir kiekvieną dieną būti naujais žmonėmis ir atsikėlę iš ryto sakyti: Viešpatie, pažvelk į mano širdį ir ten nieko kito nerasi, kaip nuoširdų dėkingumą Tau ir visiems artimiesiems kurie supa mane ir su kuriais man leidai gyventi. Turime būti dėkingi už pasaulį, kuriame gyvename, bet kuriame nematomai viešpatauji Tu, už visus metų laikus, už mūsų amžių, nes visa tai yra ne kieno kito, bet Tavo malonės dovana. Už viską turime būti dėkingi, bet daugiausiai už Kalėdų Šviesą, kuri dvasinai apšviečia mus ir mūsų širdis meilės ir išganyto šviesa. Ši dvasinė šviesa per tūkstančius metų, dieną naktį spindi žmonijai, nes jos nešėjas didysis visos žmonijos karžygis pasiliko gyvas, stiprus ir garbingas ir jis atėjo ne teisti pasaulį, bet jį išganyti.

Todėl ir mes iš šių Kalėdų prisiminimo ir pasisavinkime šviesą, kuri skaisčiausiai nurodo visus gyvenimo kelius, bet ir tą didžią meilę, kuri viską pakelia, kuri viską paneša, kuri viską pakenčia, kuri viską atleidžia ir kuri liepia mums vien gerą daryti. Pradėkime naują dvasinį gyvenimą. Nereikalaukime, kad mus suprastų, bet stenkimės kitus supras-

ti. Nereikalaukime, kas mus paguostų, bet stenkimės kitus paguosti. Nereikalaukime, kad dėl mūsų aukotų, bet stenkimės dėl kitų daugiau pasiaukoti. Nereikalaukime, kad mus mylėtų, bet stenkimės visus savo artimus ir visus žmones su kuriais tenka bendrauti, daugiau mylėti ir daugiau gero daryti. Mes, žmonės, augome dvasiniai iki pat savo senatvės ir stiprėjome tik tada, kai jaučiame jog gyvenime esame reikalingi ir naudingi

Taigi pakilkime savo dvasiniu gyvenimu ir taip, kad jaustumėms jog esame reikalingi savo artimiesiems, savo bendruomenei, savo tautai ir savo išganytojui, kuris kas met iš naujo ateina, kaip Kalėdų tikroji šviesa, nešdamas meilę ir išganyimą kiekvienai apsunkintai širdžiai.

Mano didžiausias troškimas ir didžioji malda yra, kad tikras ir tyras Kalėdų džiaugsmas paliestų Jus visus ir pasiektų Jūsų širdis. Taika ir ramybė tegu būna Jūsų namų ne viešnia, bet nuosavybė, o Kalėdų meilės šviesa, Jūsų šeimų ir Jūsų širdžių šviesa. Dievo palaima tesuteikia Jums daug sveikatos ir telydi gražiausiais ir kilniausiais keliais per visus ateinančius metus.

Apaštalas Povilas sako: kad įstatymas nė vieno neišteisino pas Dievą, nes teisusis yra gyvas iš tikėjimo, o tikėjimas yra gyvas iš meilės darbų. O apaštalas Jonas sako: Kad Dievas yra meilė. Kad taip yra mes galime tikėti, nes iš savo gailestingumo siuntė į tamsią žemę savo Sūnų mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, ne tam, kad jis pasaulį teistų, bet kad pasaulis, Tu ir aš per Jį būtume išganyti. Amen.

1993 METŲ LIETUVIŲ EV. REFORMATŲ BAŽNYČIOS SINODAI:

A. BIRŽUOSE

Birželio 19 – 20 dienomis Biržuose įvykos eilinis ev. reformatų Bažnyčios Sinodas.

Sveikinimo žodį tarė Sinodo svečiai: Pasaulinės Reformatų Bažnyčių Sąjungos atsakingas sekretorius kun. dr. Milan Opočensky, Lietuvos ev. liuteronų vysk. Jonas Kalvanas, Baltarusijos ev. reformatų bažnyčios atstovai, Jonas Gilys iš JAV Presbiterionų bažnyčios ir Reformacijos Istorijos ir Kultūros draugijos pirmininkas Sigitas Kregždė.

Sveikinimus Sinodui atsiuntė Lietuvos ev. reformatų Bažnyčia iševijoje, Lenkijos ev. reformatų vysk. Zd. Tranda, kun. D. Freundenberg iš Vokietijos, Lippe krašto, kun. R. Moras.

Kun. J. Norvila perskaitė Konsistorijos ataskaitą. Jis pažymėjo, kad bažnyčios atstatymas yra kur kas sunkesnis dalykas, nei Nepriklausomybės atgavimas. Nors ir sunkiomis sąlygomis, Konsistorija dirbo. Palaikyti ryšiai su Lietuvos ev. reformatų bažnyčia Čikagoje. 1992 m. 09 27 pasirašyta darbo sutartis su Lippės (Vokietija) krašto bažnyčia. 1992 m. 04 20–27 dienomis Lippės krašte susitikta su ev. reformatų ir ev. liuteronų bažnyčių atstovais. 1992 m. spalio mėnesį lankytasi Rusijoje, sprendžiant reformacijos ir bažnyčių bendradarbiavimo klausimus. 1993 m. kovo mėnesį užmegsti ryšiai su Baltarusijos ev. reformatų bažnyčia. 1998 m. birželio mėnesį lankytasi Rygos ev. reformatų bendruomenėje.

Trys jaunuoliai sėkmingai baigė religinio pasiruošimo kursus Kaune. Du iš jų nori važiuoti studijuoti į Klaipėdos liuteronų teologijos centrą prie Klaipėdos Universiteto. Vienas vyksta į aukštesniąsias teologijos studijas Varšuvoje.

Kun. R. Moro pastangomis atkurta Kėdainių parapija.

Revizijos komisijos ataskaitą perskaitė P. Januševičius. 1992 m. sausio 1 d. kasoje likutis buvo 12822 talonai. Gauta pajamų 385 495 talonai. Išlaidos – 391853 talonai. Likutis 1993 06 13 – 6 404 tal. USD likutis buvo 1 850. Gauta pajamų 40 USD, išleista 690 USD. Likutis 1200 USD. DM 1992 01 1 1506.32. Aukų gauta 250 DM. Išleista 1405 DM. Išmokėta A. Jašinskui 15, I. Drąsutienei – 25 DM. Likutis 1993 06 13 – 261.32 DM.

Peskaitytas bažnytinio turto perdavimo aktas. Pasirašė kun. R. Moras, A. Šumska, P. Januševičius, V. Vadapalienė.

Statuto projektą pristatė Statuto rengimo komisijos pirmininkas A. P. Jašinskas. Pastebėta, kad Statutas įsigalioja nuo jo priėmimo dienos. Už Lietuvos ev. reformatų Bažnyčios Statutą balsavo 37 delegatai, prieš 2.

Pasiūlyti du kandidatai į Kolegijos Prezidento postą – A. Jašinskas ir P. Zablockas. P. Zablockas nuo savo kandidatūros atsisakė. Slaptu balsavimu, už A. P. Jašinską balsavo 42, prieš 1 delegatas. Negaliojančiu pripažintas 1 mandatas.

Pasiūlyta vietoj sergančio Kolegijos nario J. Pavinkšnio rinkti naują narį. Prezidentas pasiūlė A. Kvedaravičių. Už balsavo 41 kandidatas.

Sekmadienį įvyko pamaldos. Pamokslą pasakė kun. dr. M. Opochen-sky. Pagal senas reformatų tradicijas priekyje susėdo Kolegijos Prezidentas ir parapijų pirmininkai. Pamaldas vedė kunigai J. Norvila, M. Opochen-sky ir P. Čepas. Po pamaldų posėdyje pasisakė parapijų atsto-

vai.

Vienbalsiai pritarta Lietuvos jaunimo bendradarbiavimo su vokiečių jaunimu programai, pasiūlytai kun. Rombergo.

Priimtas kreipimasis į Lietuvos Respublikos Seimą dėl ev. reformatų turto ir dokumentų atstatymo.

Pristatyti Sinodui bažnyčios studentai. Tai Simona Mačiukaitė, Rimas Mikalauskas, Sigita ir Rolandas Švambariai, Vytas Mockus.

Aptartos bendradarbiavimo galimybės su bažnyčiomis Vakaruose. Amerikos Presbiterionų bažnyčia gali paremti keletą studentų iš Lietuvos. Gali padėti kunigais.

Dėl bendradarbiavimo su Vokietijos Lippės kraštu, kaip informavo kun. J. Norvila, sudaryta grupė iš 10 vokiečių ir 10 lietuvių.

Užmegzti ryšiai su Norvegijos ev. reformatų bažnyčia. Ji gali paremti norinčius mokytis.

Į Lietuvą ne kartą buvo atvykę svečiai ir pagelbininkai iš Olandijos ev. reformatų bažnyčios. Pirmasis mus aplankė kun. dr. R. Roukema.

Bendraujame su Škotijos bažnyčiomis.

Kun. dr. M. OPOCHENSKY pasakė savo nuomonę dėl paramos mūsų bažnyčiai: "Reformatoriška kilmė dar negarantuoja, kad pasirinkęs teologo profesiją jaunuolis bus geras kunigas. Šakniniai reformatai turi priimti tuos, kurie ateina į reformatų bažnyčią. Kitaip mes būtume ne bažnyčia. Tai yra labai subtilus teologinis klausimas. Jei norit gauti iš mūsų kokią pagalbą, prašom padėti ir mums. Tvarka ir ramybė bažnyčioje – būtina sąlyga gauti pagalbą. Žmonės, kurie turi pinigų, neduos jų ten, kur santykiai yra nepatvarūs. Taip yra ir ekonomijoje, taip yra ir tarp bažnyčių. Meldžiu ir prašau, kad padarytumėt norą susitaikyti.

Jūsų ev. reformatų bažnyčia yra į Rytus labiausiai organizuota bažnyčia.

Susidarė nerami situacija, kuri gali tęstis dešimtmečiais. Protestantų buvimas šioje pasaulio dalyje turi būti labai stipriai paremtas.

Dėl kryžiaus Biržų bažnyčioje. Penktadienį susitikau su grupėmis. Mes, Čekijos protestantai, laikomės atokiai nuo kryžiaus, nes kontrreformacijos metu ją vedė kryžiaus pagalba. Kurie persekiojo protestantus, laikė kryžių. Todėl savo bažnyčiose retai naudojame kryžių, o naudojame simbolį – Bibliją ir Taurę. Bet taip pat sakau, kad daugelyje reformatų bažnyčių pasaulyje naudojamas kryžius, nes tai visuotinis krikščioniškas simbolis visame pasaulyje. Šitokio tipo klausimai turi būti sprendžiami bendruomenėje. Jei kryžius nebuvo naudojamas ir atsirado noras jį naudoti – klausimas turi būti sprendžiamas bendruo-

menėje. Problema atsirado ten, kaip jis atsirado ant sienos ir kaip buvo nuimtas. Asmeninė iniciatyva to negali spręsti. Tas pats ir su vėliava. Žmogiškai – bažnyčioje vėliavos neturi būti. Vėliava išreiškia mūsų priklausomybę tai ar kitai valstybei. Mes esame bažnyčios nariai, bet iš kitos pusės esame valstybės piliečiai. Savo reformatiškoje tradicijoje mes valstybės nelaikome aukščiausiu autoritetu, pas mus aukščiausias autoritetas – Jėzus Kristus. Pakabinus vėliavą padaromas įtempimas, aukščiausias autoritetas Jėzui Kristui ir Valstybės. Bet tai turi būti palikta nuspręsti Kolegijai. Mano patarimas: būkite atsargūs šitokiuose klausimuose. Pasvarstykite, ar jūs nedarote savo krikščioniškam tikėjimui išlygų. Tai, ką pasakiau, yra europietiškas požiūris. JAV yra kitoks požiūris. Ten daugelyje reformatų bažnyčių galite pamatyti vėliavą“.

Kun. J. Norvila pristatė leidybinės grupės veiklą. Išleisti keturi “Sėjėjo” numeriai, “Reformatų žurnalas”, du prof. P. Jakubėno “Bažnyčios istorijos” tomai, padaugintas “Heidelbergo katekizmas”. Siūloma papildyti leidybinę grupę. 33 delegatai balsuoja už P. Zablocko kandidatūrą.

Aptarti kiti einamieji bažnyčios klausimai.

Sinodas baigiamas Dievo žodžiu ir malda.

“Sėjėjo” inf.

B. IŠEIVIJOJE

Is eilės 46-tasis išėivijos Sinodas įvyko Chicagoje rugsėjo 25–26 d.d. Po 1940 m. pasitraukę nuo sovietinio teroro reformatai neužmiršo savo Bažnyčios ir sušaukė du sinodus tremties stovyklų sąlygomis Vokietijoje. Chicago, Illinois tapo reformatų centru, kur tęsiama senovinė kasmetinių sinodų tradicija, Lietuvos Didžiosios kunigaikštijos laikais (maždaug prieš 490 metų). Bažnyčia įsikūrė Vilniuje ir ten buvo laikomi sinodai. Po I-ojo Pasaulinio karo, nebegalint rinktis Vilniuje, sinodai vykdavo Biržuose jau Nepriklausomoje Lietuvoje (1918–1940 m.). Lietuvai prisikėlus iš naujo, Tėvynėje gyvenančiųjų sinodai renkasi Biržuose. Jau seniai norėta užmegsti artimesnius tarpusavio ryšius, bet teko laukti, kol pagerės susisiekimas, kas dabar įmanoma paštu, Fax‘u ir telefonu. Dabar galima laukti tikro abiejų – Chicagos ir Biržų – sinodų bendradarbiavimo.

Chicagoje posėdžiauta, kaip per eilę metų, nuosavoje bažnyčioje 5230 So. Artesian Ave. Sinodas prasidėjo Sperimentento kun. P. Dilio pamaldomis. Dr. med. Algirdas Devenis, Bažnyčios kuratorius, išrinktas sinodo direktoriumi, Paulius Guobužis, dažnas Chicagos sinodų svečias, buvo išrinktas sekretoriumi, o cenzoriumi – Supt. kun. P. Dily. Kolegijos (vyriausio valdomojo organo, tvarkančio Bažnyčios rei-

kalus ligi sekančio sinodo) sąstatas paliktas tas pats. Tylos minute buvo pagrbti per paskutinius sinodinius metus mirusieji bendruomenės nariai, biržiečiai – kuratoriai Petras Bružas, Jonas Indriūnas, dr. Juozas Vaitaitis, dr. Danutė Y. Kregždienė, inž. Kostas Tamulėnas, Palmyra Lampsatienė ir Bažnyčios narys Emilis P. Snarskis.

Iš dešinės: krt. H. Dilienė, Kolegijos Prezidentė, Gen. Supt. kun. P. Dilys, Cenzorius, krt. Evelyn Y. Taggart ir krt. M. Zablockas

Žodžiu pasveikino suvažiavimą liet. ev. liuteronų vysk. ir Chicagos Tėviškės parapijos klebonas kun. H. Dumpys. Davė kiek įspūdžių iš š. m. kelionės Lietuvon, ypač apie Klaipėdos Evangelikų Centrą kur ruošiami būsimieji teologai. Šįmet turėjome nepaprastų svečių iš Lietuvos, pirmoje eilėje Povilą A. Jašinską iš Vilniaus, 1993 m. Biržų Sinodo išrinktą tenykštės Kolegijos prezidentu. Sveikindamas sinodą, jis išreiškė savo džiaugsmą, kad po ilgų metų pavyko per jo asmenišką atsilankymą abiem – Lietuvos ir išeivijos sinodams – sueiti į artimesnius ryšius, pasidalinti devynių reformatų parapijų džiaugsmiais ir rūpesčiais. Svarbiausias būtų dvasininkų trūkumas, nors turima kandidatų į teologus. Jis perdavė sveikinimus iš kitų Kolegijos narių, reikalų vedėjo A. Kvedaravičius (šis yra kartu ir Vilniaus reformatų parapijos pirm.), dr. A. Devenis perdavė savo motinos krt. A. D. Grigaitienės sveikinimus iš Floridos ir sesers krt. D. Bobelienės. Abi dėl svarbių priežasčių negalėjo dalyvauti sinode.

*Krt. Halina Dilienė, ev. reformatų Kolegijos išėivijoje prezidentė
Krt. Povilas A. Jašinskas, Lietuvos ev. reformatų Kolegijos prezidentas, Čikagos Sinode*

Jonas Gylys, Texas Presbyterijos veikėjas, tik ką grįžęs iš Lietuvos, parodė išpūdingą vaizdajuostę. Ten gyvu žodžiu sveikino sinodą kunigai J. Norvila ir P. Čepas bei stipendininkas Rimas Mikalauskas, bepradantis teologijos studijas (jis baigė istorijos studijas Vilniaus universitete). Vaizdajuostėje buvo sveikinimų iš parapijiečių ir veikėjų Biržuose, Papilyje, Švobiškyje ir Vilniuje. Metodistų kun. K. Burbulys palinkėjo Dievo palaimos sinodo svarstymuose ir pristatė savo svečią Zenoną Misių iš Lietuvos. Šis trumpai apibrėžė savo atstovaujamos Tikėjimo Žodžio organizacijos evangelišką veiklą. Simona Mačiukaitė, irgi iš Lietuvos, dabar studijuojanti Cedar Falls, Iowa, Northern Iowa University, dėkojo už išrūpintą stipendiją. Gauta sveikinimų raštu iš įvairių J. A. V. vietovių – Arizona, California, Florida, New York, Nebraska, Pennsylvania, Virginia ir iš užsienio – Šveicarijos, Kanados, Vokietijos. Iš Ženevos sveikino dr. M. Opochensky, Pasaulio Reformatų Sąjungos (W. A. R. C.) vardu. Paminėtina ir sveikinimas iš kun. dr. E. S. Gerulio iš Floridos, ir įdomus raportas apie savo veiklą Lietuvoje š. m. liepos mėn. Amžiumi pati vyriausia kuratorė Marija Bernšteinaitė, kadaise Biržų rajono skaučių

*Kun. P. Dilys, asistuojant Erikai Brooks, konfirmuoja
brolius Andrių Martyną ir Edmundą Povilą Brooks*

tuntininkė, sveikino iš Hanoverio, Vokietijos. Buvo dar sveikinimų iš paskirų asmenų ir organizacijų iš Biržų ir Vilniaus, iš Klaipėdos Evangelikų Centro, ypatingai turiningu laišku sveikino dr. H. Arnašius ir administratorius kun. D. Petkūnas. Studentų tarpe dabar yra trys reformatai. Arūnas Baublys, taip pat reformatas, dėsto Reformacijos istoriją. Sekė paskaita "Kas yra evangelikas". Pasak paskaitininkės Hypatijos Y. Petkus, žodis kilęs iš graikų išsireiškimo "gera žinia" (iš kur kilo ir "evangelija" ir "angelas" – geros žinios nešėjas). Šis pavadinimas, plačiai lietuvių naudojamas, maždaug atitinka terminą "protestantas" (iš lotyniškojo "pro testo". Tai reiškia "liudyti už ką nors" ir ne būtina "protestuoti" prieš Romos popiežiaus ar kieno nors autoritetą. Aukščiausias autoritetas evangelikams yra Dievo Žodis – Šv. Raštas. Evangelikų daugumą jungia tam tikra pasaulėžiūra. Jie tiki, kad Dievas apdovanojo žmogų laisvo apsisprendimo teise, bet tuo pačiu uždėjo jam ir pareigas. Po paskaitos sekė diskusijos ir buvo iškelta keli klausimai.

Po paskaitos buvo trumpa pertrauka ir užkandžiai, parūpinti Moterų Draugijos. J. Gylys, Bažnyčios įgaliotas pamokslauti Lietuvoje, pasakojo apie savo veiklą Tėvynėje šių 1993 m. vasarą. Kartu su žmona jis dirbo Klaipėdos Lithuanian Christian College. Ji dėstė anglų kalbą, o jis – Bibliją ir kt. tikėjimo dalykus. Rodė vaizdajuostę apie š. m. Biržų Sinodą, kur tarp pažymėtinų svečių buvo jau ne pirmą kart dalyvavęs dr. M. Opochnsky, W. A. R. C. generalinis sekretorius iš Ženevos ir Lietuvos

Iš kairės: krt. Evelyn Y. Taggart, Kolegijos prez. Halina Dilienė, Lietuvos Kolegijos prez. Povilas A. Jašinskas ir krt. Hypatia Y. Petkus

liuteronų vysk. J. Kalvanas. Kartu su keliais iš Texas atvykusiais presbyterijonų kunigais, J. Gylys pravedė sėkmingus seminarus organizacijos klausimais visos devyniose parapijose. Gyvai reiškiasi evangelikų jaunimo veikla, pav. teko būti jaunimo stovykloje Būtingėje (apie 200 dalyvių). J. Gylys žada š. m. rugsėjo pabaigoje grįžti Lietuvon ir ten išbūti ligi 1994 m. vasaros.

Kolegijos Prezidentė H. Dilienė pranešė, kad veikla vyksta sutartinai ir su didžiausiu dėmesiu į pagalbą Lietuvai. Išreiškė padėką visiems talkininkams ir džiaugėsi svečio Lietuvos Reformatų Bažnyčios Kolegijos Prezidento Jašinsko atsilankymu. Su gailėsčiu prisiminė čia nesantčius veikėjus. Ypač pasigedama ilgamečio Kolegijos prezidento krt. M. Tamulėno ir jo ponios krt. Idos, dėl ligos negalintių dalyvauti. Pasiilgstame tokių darbuotojų, kurie kadaise nepraleisdavo nė vieno sinodo, mūsų rimtų ligonių, kaip A. Ramonio, A. Dagienės, V. Variakojo, V. Nastopkos, E. Railienės ir kt. Sekė kunigų ir parapijų veiklos pranešimai. Supt. kun. P. Dilys jau eilę metų aptarnauja ev. liuteronų Išganytojo dvi-kalbę parapiją Toronte, Kanadoje, kur apie poros šimtų narių tarpe yra ir kelios reformatų šeimos. Ten tarpsta ekumeninis judėjimas ir tenka dalyvauti bendrose pamaldose bei sakyti pamokslus ir katalikams. Nesant lietuvių kunigui kurs jį pakeistų, kun. Dilys ir toliau eina klebono

Dalis Sinodo dalyvių, tarpe jų pirmoje eilėje iš kairės – J. Gylys, E. Brooks, Gen. Supt. – emeritus kun. S. Neimanas, dr. A. Devenis, Gen. Supt. kun. P. Dilys

pareigas. Chicagos reformatų parapijoje pamaldos vyksta kas mėnesį ir pagal išgales jas laiko Gen. Supt. kun. S. Neimanas su pagalba Erikos D. Brooks. Supt. kun. P. Dilys kiek galint čia atvyksta laikyti pamaldų. Sekė krt. R. Neimanaitės, Kolegijos išdininkės finansinė apyskaita. Didžiausią išlaidų dalį sudaro stipendijos ir kt. šalpa studentams ir pagalba Lietuvos Bažnyčiai.

Pranešimą apie Devenių Kultūrinį Fondą padarė to Fondo valdybos narys krt. dr. A. Devenis. Svarbesnės numatomos išlaidos yra Vilniaus bažnyčios remontui; atgaivinimui "Radvilos" jaunimo d-jos veiklos; leidimui įvairių knygų, galimai ir stipendijų studentams. Išdininkas krt. R. Pipynė pranešė apie Fondo finansinę padėtį. Sekė pranešimas apie religinę spaudą. Pagelbinė redaktorė krt. H. Y. Petkus nušvietė žurnalo "Mūsų Sparnai" padėtį ir pristatė neseniai išleistą Nr. 70. Kvietė visus į talką. Žurnalas įsteigtas 1951 m., išeina du kartu metuose. Jis yra labai skaitomas Lietuvoje kur ir siunčiama didesnė dalis jo tiražo. Kolegijos narė krt. E. Brooks nupasakojo apie ateities planus dėl Artesian Ave. bažnyčios pastato kur remonto darbai reikalautų daug išlaidų. Kolegijos pavedimu ji yra užvedusi derybas su galimais pastato pirkėjais. Apie Moterų Draugiją, veikiančią apie 40 metų, pranešė dar-

buotoja M. Plačienė. Apie stipendijų komisiją jos pirminkas J. Gylys padarė pranešimą. Be jau minėtųjų, trys studentai mokosi Klaipėdos Evangelikų Centre. Nauju komisijos nariu paskirtas dr. A. Devenis. Toliau buvo pasitarimai dėl Bažnyčios vadovybės. Dėl gilaus amžiaus Gen. Supt. kun. S. Neimanui suteiktas "emeritas" titulas, o Supt. kun. P. Dilys tampa Generaliniu Superintendentu (reformatų Bažnyčioje nėra vyskupo titulo). Krt. Eriką D. Brooks, iki šiol oficialiai buvusią "kunigo pagelbininkę" sinodas vienbalsiai nutarė pakelti į "įgaliotinės pasaulietės pamaldoms laikyti" pareigas. Ji galės praveisti visas bažnytines funkcijas išskyrus vedybas (jungtuves) kas yra ne vien Bažnyčios, bet valstybės nuostatų dalykas.

Dalis Sinodo dalyvių, tarpe jų pirmoje eilėje iš kairės – R. Slavėnas, Gen. Supt. kun. P. Dilys, šalia jo naujieji konfirmandai Edmundas M. ir Andrius P. Brooks, toliau – paskutinė pirmoje eilėje, konfirmandų mama Erika Brooks

Sekmadienį, rugsėjo 26 d. sinodo užbaigai buvo iškilmingos pamaldos su Šv. Vakariene laikytomis Gen. Supt. kun. P. Dilio, pagelbėjant įgaliotinei krt. Erikai D. Brooks. Bendratikiai ir kitų tikėjimų draugai kone pripildė visą bažnyčią. Žymus Chicagos muzikas Arūnas Kaminskas grojo vargonais ir vėliau akomponavo mūsų solistei. Galingai skambėjo giedotojų balsai. J. Gylys, turįs puikų balsą, giedojo solo "Koks didis Tu." Dažna mūsų talkininkė, miela solistė Aldona Buntinaitė, žavėtinai išpildė "O, kad aš regėčiau", Vidūno sudėtą liaudės giesmę (harmonizuotą komp. Vl. Jakubėno). Vėliau, sinodinių pietų metu, girdėjome dar geros muzikos. Svečias David Meyer, operatinės muzikos studentas, giedojo amerikiečių mylimą "Amazing Grace". J. Gylio, daugelis tokių giesmių yra išversta į lietuvių kalbą ir yra giedama Lietuvos bažnyčiose.

Solistė Aldona Buntinaitė pajvairino Sinodo pamaldas

Pamaldų metu buvo retas įvykis – dviejų brolių Andriaus Martyno ir Edmundo Povilo Brooks (Burokų) konfirmacija. Konfirmacija pas reformatus yra rimtas aktas reiškiantis formalų priėmimą į tikinčiųjų bendruomenę. Jos metu jaunuoliai (13 – 16 metų amžiaus) kartoja priesaiką, kurią jų krikšto metu už juos davė krikšto tėvai. Dvasininkas, kartodamas Kristaus apaštalų paprotį, konfirmandams suteikia palaiminimą. Po pamaldų buvo tradiciniai pietūs, kaip būdavo mieluose Biržuose ir Vilniuje. Pirmininkavo ir pristatė svečius sinodo direktorius

Dalis Sinodo dalyvių bažnyčioje

dr. A. Devenis.

Su dideliu dėmesiu buvo išklaustyti keli trumpi pranešimai. Svečias iš Vilniaus, Kolegijos -prezidentas P. A. Jašinskas apie savo kaip reformato dalyvavimą (ne katalikų) delegacijoje Vilniuje su popiežium Jonu Paulium (jo atsilankymo proga š. m. rugsėjo pradžioje). Įdomu, kad delegacijoje buvo po tris atstovus iš devynių vad. tradicinių religinių bendruomenių (visa eilė kitų tikėjimų neturi Lietuvos valdžios pripažinimo ir nefiguruoja Vatikano aprobuotuose sąrašuose HYP). Ev. liuteronų vyskupas H. Dumpys smulkiau apibrėžė savo vasaros kelionę ir bendravimą su Lietuvos evangelikais. Po pietų Brooks šeima pakvietė į Andriaus ir Edmundo garbei paruoštas saldumynų vaišes. Buvo pakeltos taurės už konfirmandus ir jiems sugiedota Ilgiausių Metų. Sinodo užbaigai vysk. Dumpys buvo pakviestas sukalbėti maldą. Svečiai dar ilgai nesiskirstė ir ir šnekučia vosi draugiškoje dvasioje, sekančių metų sinodo belaukiant.

H. Y. P.

Adomas Šiaurys

KUR JŪS, REFORMATAI?

Kunigaikščiai Radvilos (Juodasis ir Rudasis) lankydami ir mokydami užsienyje, susidomėjo šveicariškąją reformacija ir stengėsi ją įgyvendinti Didžiojoje Lietuvos kunigaikštystėje.

Pirmasis Šveicarijos Bažnyčios reformatorius buvo humanistas teologas Ulrichas Cvinglis (1484–1531). Jo reformacines idėjas tęsė humanistas, teisininkas, teologas Jonas Kalvinas (1509–1564). Jis griežčiau ir radikaliau vedė Bažnyčios reformą, pašalindamas iš bažnyčios visas vaizdo priemones, palikdamas tiktai Dievo žodį – Bibliją ant Dievo stalo, o ne ant puošnaus altoriaus. Pagal Bibliją, Dievas yra virš visko ir virš visų, todėl ir skaitome Biržų evangelikų reformatų bažnyčioje užrašą: VIENAM DIEVUI GARBĖ. J. Kalvinas nustatė Bažnyčios tvarką ir sinodalinę organizaciją, kuri vėliau tapo ir JAV valstybių konstitucijos pamatu ("Mūsų sparnai", 1955 m. Nr. 8–9, Čikaga).

440 metų gyvuoja evangelikų reformatų Bažnyčia Lietuvoje. Per šį ilgą laiką ji daug ką pergyveno. Paskutinis penkiasdešimtmetis jai buvo ypač skausmingas: ji neteko diplomuotų evangelikų reformatų teologų, kurie gerai žinojo evangelikų reformatų Bažnyčios tvarką.

Šiuo metu stiprėjančios sektantizmo srovės Lietuvoje aiškina žmonėms, kad pasaulyje bažnyčios modernizuojamos. Mieli reformatai, mūsų evangelikų reformatų Bažnyčia jau nuo J. Kalvino laikų moder-

nizuota. Ji taip reformuota, kad jai nei pridėti, nei atimti nieko nereikia. Iki šios dienos pasaulio reformatų bažnyčiose, išskyrus gyvus žmones, Dievo stalą su Biblija, suolus ir vargonus nieko daugiau nėra. Į šviesią, švarią bažnyčią renkasi žmonės susikaupti, mąstyti, malda ir giesme pagarbinti Dievą Jo Žodžio tiesoje.

Visų pasaulio reformatų centras "Evangelikų reformatų pasaulio sąjunga" yra Šveicarijoje, Ženevoje. Šiai sąjungai priklauso ir Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčia.

Šių metų birželio 19–20 d. sinode dalyvavo svečias iš pasaulio reformatų sąjungos, generalinis sekretorius p. Opočenskis. Jis labai gražiai ir aiškiai atsakė į klausimus ir paaiškino, ar dera būti kryžiui ir vėliavai Biržų evangelikų reformatų bažnyčioje. Reformatams tapo aišku, o naujosios srovės atstovai svečio nesuprato ir nenori suprasti. Šių simbolių Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčiose iki diakono R. Moro veiklos niekada nebuvo. Bažnyčių bokštai, paženklinti kryžiumi, rodo, kad tai krikščioniškos bažnyčios, bet bažnyčios vidus, J. Kalvino reformuotos pagal šv. Raštą, kalba apie antrąjį Dievo įsakymą pagal Heidelbergo katekizmą: "Nedaryk sau jokio atvaizdo ar paveikslo nei to, kas yra dangaus aukštybėse ir kas apačioje žemėje, nei to, kas vandenyse po žeme. Nesilenk prieš juos ir jų negarbink."

Liepos 17 d. buvo sukviestas Biržų parapijos susirinkimas, į kurį suvažiavo ne tik kitų parapijų (Panevėžio, Švobiškio, Papilio, Nemunėlio Radviliškio) atstovai, bet buvo pakviesti ir uniformuoti žmonės bei Sąjūdžio rajono tarybos pirmininkė G. Gegevičienė, ne reformatė, kuri kalbėjo apie tautinį patriotizmą. Lietuvos evangelikai reformatai buvo ir yra Lietuvos patriotai, bet jie taip pat žino, kad evangelikų reformatų Bažnyčia į politiką nesikiša ir laikosi principo: KAS DIEVO – DIEVUI, KAS CIESORIAUS – CIESORIUI. O kur liko svarus evangelikų reformatų kolegijos prezidento P. Jašinsko žodis?

Reformatai, kur Jūs! Būkite kantrūs viltyje ir ištvermingi bėdoje, gerbdami savo tėvų ir protėvių tradicijas.

Biržiečių Žodis, 1993 08 18

KAS YRA EVANGELIKAS *)

Visi žinome, o gal esame skaitę, Švento Rašto keturias evangelijas. Iš graikiško išsireiškimo "gera žinia" kilo žodžiai "evangelija" ir "angelas" arba geros žinios skelbėjas. Iš tos pačios šaknies pareina ir pavadinimas "evangelikas". Ar tai galėtų būti, kad mes evangelikai turime ką bendro su angelais? Gal ne visiems mums lemta būti gerų žinių pranešėjais, bet atminkime, kad pasaulis nemyli blogų žinių skelbėjų. Džiaukimės, kad pagal mūsų įsitikinimą žmogus turi laisvą valią ir gali pasirinkti, ar jo veiksmai nuves jį Gėrio ar Blogio kryptimi. Pagal savo gabumus ir savo išgales mes patys pasirenkame sau kelią taip, kaip mūsų tradicija reikalauja. Bet apie įgyvendinimą mūsų tradicijų pakalbėkime vėliau.

O dabar apie terminą "evangelikas" – kokia yra jo prasmė ir kas tą vardą turi? Ir priešingai – kas nėra į tą sąvoką įtrauktas? Tuo žodžiu išmokome dar Nepriklausomoje (1918–1940) Lietuvoje vadinti Reformacijos pasekėjus, ir išeivijoje tą žodį naudojame. Apibrėžti sąvoką nėra taip lengva. Galima sakyti, evangelikas yra krikščioniško tikėjimo žmogus kurs nėra Romos katalikas ir nepripažįsta popiežiaus ar iš viso – vienos viršenybės autoriteto tikėjimo klausimais. Toks apibrėžimas gal tiko ankstyvesniais laikais kai buvo tik dvi (Martyno Liuterio ir Jono Kalvino) bažnyčios XVI amžiuje, bet kai atsirado daugybė atskirų protestantiškos dvasios bažnyčių, padėtis pasikeitė. Moderniškais laikais yra tokių, kurie nėra katalikai, bet netelpa į evangeliko sąvoką (kas maždaug atatinka Vakarų pasaulio kalbose terminą "protestantas").

Lietuvių kalboje seniausias pavadinimas buvo "evingliškiiai" gal dėl to, kad Reformacijos pradžioj buvo priimtas lotyniškas terminas "evingliani". Žodis "protestantas" (kas taip pat sakoma ir lietuviškai) atsirado, kai viename Vokietijos reichstage (parlamente) Liuterio pasekėjai užprotestavo katalikų frakcijos pravesimą nutarimą. Broliai katalikai dažnai mėgsta mūsų klausti: "Tai prieš ką Jūs taip protestuojate – gal prieš popiežių?" Faktinai "protestas" tik vėliau įgijo neigiamą prasmę: žodis kilęs iš lotynų "pro testare" – liudyti už ką nors. Ir mes turime liudyti už tai, kuom mes esame – Reformacijos tradicijų įpėdiniai.

Nuomonių skirtumai Reformacijos pasekėjų tarpe atsirado labai

*) Paskaita skaityta 1993 m. Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios Sinode, Chicagoje..

anksti. Galingas judėjimas, atsiradęs kartu su Renesansu, skatino žmogų išeiti iš tamsiųjų amžių – iš viduramžių dvasinės vergijos. Pradėjo braškėti Romos hegemonija. Išeinant į šviesą ir akiračiui plėtėjant pasireiškė nesutarimai evangelikų tarpe ypač dėl išviršinių formų kaip bažnytinių įrengimų ir pačių apeigų. Liuteris buvo mažiau griežtas, kaip Kalvinas ir nereikalavo didžiulių skirtumų nuo katalikiškos tvarkos. Tačiau Kalvinas ir jo pasekėjai (ir šiandienos įvairių krypčių presbyterijonai ir reaformatai) nenorėjo bažnyčion įsileisti daug ko, kas primintų katalikiškumą. Nenorėjo puošmenų, paveikslų, kryžių, specifinių giedojimų; žodžiu, troško kuklumo ir paprastumo. Buvo skirtumų dėl Švento Rašto aiškinimo, ypač Šv. Vakarienes Komunijos atveju. Bet pagrindiniai Reformacijos principai liko bendri jiems ir vėlesnių laikų evangelikams. Tai Šv. Raštas kaip neginčijamas ir aukščiausias autoritetas; išganymas be jokių tarpininkų tarp Dievybės ir žmogaus, ir tiktai per malonę Dievo ir Jo Sūnaus Jėzaus Kristaus; ir pareiga nuolat šviestis ir būti atsakomingu visuomenės nariu.

Vatikanas greit reagavo į Reformatorių tariamą atskilimą nuo Motinos Bažnyčios, pasmerkdamas jų mokslą kaip “ereziją”. Vos po kelių metų nuo garsaus Liuterio žygio (tezių prikallimo prie bažnyčios durų) popiežius išleido griausmingą BULĘ skelbdamas Liuteriui ekskomunikaciją ir prakeikimą (1521 m.). Nors evangelikai skelbė neperstojantį Tiesos ieškojimą ir sąžinės laisvę, ir jie saviškių tarpe rado “eretikų” ir “erezijų”. Ypatingos nesantaikos kilo dėl Šv. Trejybės sąvokos (Kalvinas pritarė sprendimui Mykolą Servetą gyvą sudeginti ant laužo); ir dėl krikšto apeigų kūdikiams ir suaugusiems. Anabaptistai, kilę XVI a. Šveicarijoje, užsitraukė neapykantą, kas ir dabar tebesitęsia. Jų modernūs pasekėjai menonitai daug kur nepripažįstami kaip evangelikai, ar net krikščionys, kartais ir išmokslintų žmonių tarpe.

Būdami žmonės, Reformatoriai turėjo žmogiškų silpnybių ir ne visad elgėsi pagal savo nurodymus. Liuteris turėjo savo neapykantas – Kalvinas buvo itin griežtas ir neatlaidus, – o Zvingli’s buvo toks karingas, kad net žuvo mūšyje su ginklu rankoje. Pasisaugokimė, kad netaptume fanatikais savo tikėjime, manydami jog esame geresni už kitus. Neimkime pavyzdžių iš narsių praeities kovotojų, kurie jojo į karą su Biblija vienoje rankoje ir su kardu kitoje. Dabar yra ekumeninis amžius ir reikia gerbti kitatikių teises. Gražus tarpusavio sugyvenimas yra krikščionims uždėta (visai nelengva) pareiga. Meilę savo artimui išreikšti yra daug sunkiau, negu vadovautis neapykanta. Tokios mintys ypač ateina pažvelgus į neaprepiamą daugybę POST-REFORMA-

CIJOS laikotarpio bažnyčių, denominacijų, smulkesnių vienetų. Tokių Tiesos ieškančiųjų yra tikrai daugiau, kaip 300.

Neįmanoma čia nei jų visų išvardinti nei apibrėžti, kuom ir kaip tos religinės grupės viena nuo kitos skiriasi. Žmogus, kurs neužaugo gamtoje gali nepažinti įvairių augalų ir medžių. Išėjusį svetimą aplinką, gali jam atrodyti, jog visos augalų rūšys labai panašios. Taip ir tų visokiausių religinių grupių tyrinėtojas brenda lyg į mišką gilyn, ieškodamas panašumų ir skirtumų. Reformatorių principų ne visur laikomasi – yra žymių variantų, iškrypimų ir kraštutinumų. Kartais pereinama į labai “farizėjišką” Biblijos žodžių pritaikymą ir neretai į visišką fanatizmą, jau nekalbant apie sveikam protui neaprepiamas fantazijas. Galima čia paminėti, kad gal niekur pasaulyje nėra tiek užderėjusių protestantiškos minties bendruomenių, kaip kad Šiaurės Amerikoje ir ypač J.A.V. Šiame krašte netrūksta žmonių trokštančių dvasinių vertybių. Betgi yra ir tokių, kurie piktam tą alkį ir troškulį panaudoja. Televizijos ekranuose dažnai pasirodo evangelistai, aktyvūs Evangelijos skelbėjai (at-skirkime šį žodį nuo mūsų kalbamų evangelikų!) bet ne visi yra pagarbos verti: pasitaiko ir savanaudžių ir apgavikų.

Seniau buvusi protestantiška (gal net ir krikščioniška) persvara Amerikoje gerokai sumažėjo. Skverbiasi naujos religijos – rytietiški kultai ir ypač musulmonai. Pažymėtina, kad tradicinių Amerikos protestantiškų bažnyčių (episkopalų, presbyterijonų, metodistų) eilės retėja. Dabar turi pasisekimo bažnyčios, amžiumi jaunesnės, kurių pamaldų tvarka labai skiriasi nuo Reformatorių nustatytos griežtos tvarkos. Baptistai ir į juos panašūs auga ir tarpsta. Tikėjimo “nauja banga” reikalauja visokių jausmo išraiškų, kaip rankų kėlimo, kojų trepsėjimo, šūkavimo ir kitokių ramybės trukdymų. (Ne vien Ameriką, bet ir kitus pasaulio kraštus užliejo ta banga). Be kraštutinių grupių, pasisekimo dar turi kelios “čiabuvės” (J. A. V. kilusios) galingos bažnyčios, kaip Adventistai, Mormonai, Jehovah's Witnesses. Ir čia ir užsienyje jų narių skaičius auga. Plinta ir filozofinės grupės kaip Unitarai. Jie nuo seno įsitvirtino J. A. V. ir savo laiku sulošė nemažą rolę demokratijos idealų ir žmogaus teisių gynime. Unitarų branduolį sudarė reformatų tikėjimo migrantai hugenotai.

Dauguma čia suminėtų grupių netelpa į vieną evangelikų maišą, toks didelis jis nebūtų, arba patys nenori tokio pavadinimo. Yra ir kitų kurie netelpa į evangelikų rėmus. Labai skaitlingi yra Rytų Apeigų krikščionys Rusijoje, ir kitur slavų žemėse kaip ir Graikijoje ir Mažojoje Azijoje. Jie nėra Romos katalikai ir nepripažįsta popiežiaus viršenybės

– bet prie evangelikų neprisiskaito.

Mūsų senoje Tėvynėje Lietuvoje auga visokių tikėjimų margas darželis. Įvairių tikėjimų misijonieriai laisvai skelbia Dievo Žodį iki to laipsnio kad kadaise dominavusi R. katalikų bažnyčia reiškia susirūpinimo dėl ateities. Štai vieno vietos vyskupo nusiskundimas CATHOLIC WORLD REPORT 1993 vasaros numeryje (vertimas iš TĖVIŠKĖS ŽIBURIŲ): “Ims gal pusę šimtmečio, kol bus atitaisyta žala 50-ties metų komunizmo ir visokiausių svetimų religijų įsiskverbimo... Mormonai turi savaitinius susirinkimus Vilniuje. Menonitai įsteigė anglų ir kitų kalbų mokyklą... Labiausiai plinta “Tikėjimo Žodis” ypač jaunimo tarpe. Materializmas, lyg nauja tikyba, skverbiasi visur su žalinga įtaka, nuo pornografijos... iki AIDS”. Pažymėtina, kad svarbiausias įžiūrimas pavojus yra “sektų plitimas”. Iki šiol mandagiai susilaikoma nuo bet kokių užmačių čia seniau įsitvirtinusioms protestantiškoms religijoms, kaip liuteronai, reformatai, metodistai ar net sekmininkai. Savo vizitacijos Lietuvoje metu (š.m. rugsėjo mėn.) popiežius paskyrė laiko ekumeniniam susitikimui su kitatikių atstovais Vilniuje.

Atminkime, kad mes, evangelikai, esam Reformatorių ainiai. Jie mus įpareigoja elgtis, kaip laisvi žmonės. nuolat siekiantieji apšvietos. Todėl lavinkime savo sugebėjimus idant juos panaudoti geram tikslui. Reformacija nestovi vietoje; ji turi nuolat reformuotis ir žengti pirmyn. Jos vadovai, o ypač Jonas Kalvinas, pabrėžė, kad evangelikas turi eiti su gyvenimu ir rūpintis gerbūviu šioje žemėje prieš žengiant į kitą pasaulį. Jei sąžiningai dirbsime bendram labui, galime jau dabar įvesti Dievo Karalystę kasdieniniame gyvenime. Būdami laisvi žmonės, evangelikai savo tarpe turi žymių pažiūrų skirtumų, ypač dėl religinės praktikos. Mūsų tarpe yra ir labai pamaldžių, Bibliją skaitančių žmonių, ir tokių, kurie nelabai paisyti bažnytinių nurodymų. Tačiau daugumas mūsų, užaugę evangeliškoje aplinkumoje, kad ir nepraktikuodami tikėjimo nuostatų, nejučomis esame įsigiję tam tikrą antspaudą ir tą ypatingą evangelikų pasaulėžiūrą.

Aklas ir nekritiškas pasitikėjimas žemiškais autoritetais mums yra svetimas. Mums yra būtina naudoti savo protą, atsikratyti prietarais ir nepasiduoti kieno nors diktatūrai. Iš to išplaukia evangelikų prisirišimas prie žmogaus teisių ir laisvių ir aplanai prie pažangos. Visai neatsitiktinai, labiausia (socialiniai ir ekonominiai) pažengusios valstybės yra tokios, kur Reformatorių idėjos paėmė viršų. Protestantiškuose kraštuose klesti pilietinis gerbūvis. Turėti laisvę ir mokėti ja naudotis – štai didžiulis klausimas kiekvienoje demokratinėje santvarkoje. Kaip atskirti laisvę nuo sauvaliavimo? Šventas Raštas, dvasinės ramybės ir išminties šal-

tinis, duoda patarimą. Savo antrajame laiške Apaštalas Petras sako taip: "Elkitės, kaip laisvi, ne tam, kad savo laisve pridengtumėte blogį, bet kaip Dievo tarnai".

Petras Zablockas

ATGIMIMAS

Imu plunksną, pro seklyčios langą žvelgiu į vakarėjantį dangų, ir jokių būdu neateina pirmasis žodis. Bet šit pagaliau ir jis. Prisimena tik ką nudainavęs ruduo, šmėkšteli – gal vaidentuvėje – nuvargęs lapas. Dar tebegirdžiu ramiai gerą gervių atsisveikinimą. Sudie, rudenėli, ne greit bepasimatysime.

Aplink jau gruodis. Skuba artyn sniegą barstydamą žiema. Naktimis dažnai lankosi jos pasiuntiniai – gruodai, ant balų ir upelių sukala pirmuosius tiltus, bet tokios dar silpnos apsukriųjų kalėjų rankos ir tokie plonyčiai tieji tiltai. Ne, baltoji viešnia dar neateis, dar palauks – tiltai ir per menki jos didybei. Rūsti ir nepatenkinta pamoja ji ranka, pasiruošus ryt poryt vėl kilti žygin, bet čia amžinos jaunystės saulutė netveria juokais ir kukliai prunkšteli savo kristoliniais spindulėliais. Palauk, vargšele. Bet vargšėlė nei nemano atsisakyti savo teisių – geriau tu, saulužė, palūkek. Greit pasiūsiu į pietus šaunuosius savo pasiuntinius. Pažiūrėsim tada!

Šit jau ir nėr dienos.

Tu sėdi ir galvoji. Yra laiko ir prasmės. Taigi...

Antai buvo toks šaunus pavasaris. Dainavo vyturiai, žydėjo pievos. Dangus ir žemė kaito džiaugsmu. Koks nuostabus kūrinys – pasaulis! Kokią neaprepiamai didingą ir brangią galią Kūrėjas tau dovanojo! Pajusti žemės gyvybę, gėrėtis dideliu pavasariu ir maža žibute, pajusti Visatos plakimą ir gyvenimo pilnatvę!

Buvo vasara. Ar spėjai ją pamatyti? Taip, spėjai, bet buvai per daug laimingas ir neskaičiavai valandų. Kaip kregždutė pralėkė ji, nerūpestinga, rodos tik sparniuko viršūne tave tepaliesdama. Apsidairėi – nėra. Bet tu žengei brandžiais laukais, tau lenkėsi auksinės varpos, ausi kuteno rugiapiūtės skambėjimas. Nuo virpančių priešaušrių iki ramių sutemų švytravo tavo, jauno, dalgis. Ramios ramunės seseriškai suposi

lauko ežioj, o plačios gubos ilgomis virtinėmis klūpojo po sodriu lietučiu, karšta pietų saule ir vėsiomis vidurnakčio žvaigždėmis. Tu – jaunas ir viesulingas, dėkingo džiaugsmo apimtas, sveikinai laukus, upes ir pievas.

Ir rudenį tu matei. Pilką ir auksinį, su voratinkliais ir padūmavusia spalio tyła. Tu nemoki, tu neturi žodžių nusakyti jo gilumui ir liūdesiui. O naktų dangaus toluma su krintančiom žvaigždėm! Viskas taip derinosi ir buvo prasminga, kaip prasmingas ir vertas pats gyvenimas su džiaugsmo ir liūdesio atsišvytėjimais.

Dabar žiema. Žemė snaudžia poilsyje. O kokia ji bus graži, toji baltoji nuotaka! Kalneliai ir pakalnės atgula po minkštu patalu. Vidurdieniai virpėdami blykščios sidabriniais takais, gilios mėnesienos rymos ant laukų, girgždančių svirčių ir pamėlusių miškų. Junti krūtinėje deginantį norą viskuo dalintis, viską išsakyti žodžiu, bet žodyje tampa viskas negyva; žodis, poeto lūpomis tariant, numiršta į pasaulį pakeliui. Ir neretai, didžiosios laimės audrinamas, krūtinėje nešiojiesi seserį – gėdulą.

Ne sykį esi svečias ir skurdo bei kančios pastogėje. Kaip dažnai rišo jie tavo didelius užsimojimus, lenkė tau sparnus ir traukė žemyn.

Kaip dažnai kasdienė duona buvo tavo pirmasis rūpestis o neretai ir karti ašara nuriedėdavo skruostu. Kartkartėmis beviltiškai nuleisdavai rankas, nebetikėdamas sunkumus išbristi.

Bet šit, žmogau, gyvenime, žemėje, tavęs neapleido nuolatinis atsikėlimas ir atgimimas. Kaip didelė dovana, kaip amžinos šviesos atspindys ateidavo į tavąsias dienas. Atgimimas ir atsikėlimas iš mirties į gyvenimą, iš praeito į ateinantį, iš žemės į dangų, iš sustingimo į kūrybą. Visu žėrėjimu nušvitusi Betliejaus žvaigždė leidžia ir mums sušvytėti mažomis kibirkštėlėmis, ir laimingi, ugingiau jomis sušvitę.

Už lango jau leidžiasi snaigės. Ir aš matau tave, Eduardai. Knygomis ir sąsiuviniais nešinas, plonu, nutrintu paltuku skubi į mokyklą per šaltį ir vėją. Tavo motulė neturtinga, negali tavęs apginti nuo dažno trūkumo, ir neturi pinigų. Bet tu turi didelius norus ir pasiryžimą, dainuojančią jaunystę ir Kūrėjo palaimos šviesą. Ir todėl tu turtingas, veržlus ir pakilus.

Šią tykią valandą ir tu, Ada, esi mano viešnia. Lengva, šypsanti dienų ir gyvenimo vaikas, ir vis dėl to kartais rodos, pasijunti tolimo ilgesio kely. Norėtusi tau daug ką pasakyti, bet tu paklausk tik mažos pasakėlės apie laimingą prinčą. Taigi tas princas buvo tol laimingas, kol jį vedė nepaisantys troškimai ir siekiai. Paskui, kai jis persisotino gyvenimu,

laimė nuo jo pasitraukė. Tu pagalvok gerai, dienų drugeli, o tolimesis ilgesys taps artimas ir mielas.

Kol žmogus žemėje gyvens, niekuomet jis neatsižadės skaidresnio gyvenimo regėjimo, saulėto lūkesčio, geresnės ateities ir šviesenio rytojaus išsipildymo. Ir todėl jis nepavargsta žagrės bare ir pradalgio kely. Todėl jis nesuklumpa mašinų dundėjime ir kelionės nuovargyje. Todėl jis ir kurčios vienatvės tyloje ramus. Jis tiki atgimimu ir gėriu ir sulaukia jų net ir sunkią valandą.

Bet štai vaizdas keičiasi. Dega kaimai, miestai, vaitoja žemė. Karas. Maištas žmogaus prieš žmogų, brolio prieš brolių, apkasuose ir griuvėsiuose miršta tūkstančiai, neužkasti žemės ramybėn, neapraudoti, motinų nesurasti. Mirtis žemėje, debesyse ir jūrų gelmėse. Žmogus pakilo paties savęs sunaikinimui, praradimui viso, kas buvo kurta, statyta šimtmečiais. Žmogus – žvėris. Griuvėsiai aplink, griuvėsiai žmogaus sieloje. Atgimime, ateik!

Tenebūnie gyvenimo tamsos!

Štai danguje žėri amžinos žvaigždės, ilsisi sodybos ir balti balti laukai. Iš kažkur, iš labai toli, iš nežinomos šalies ateina naujas, galingas Didysis atgimimas – KALĖDOS . . .

1939 m.

Leonardas Gogelis

TĖVYNEI

*Tavęs neišdaviau – tik atitolau. . .
Bet aš sugrįšiu – dar sugrįšiu!
Kai vėjuj subanguos atolai,
Baltai prisnigs kai sodus vyšniom . . .*

*Ir vėl į krūvą rinksis broliai –
Kur ežerai pušų pavėsy . . .
Sugrįšiu pas Tave iš tolo –
Tik gal manęs nebegirdėsi . . .*

Čikaga, 1982. XI. 12

. . . 0000(!)0000 . . .

ĮSPŪDŽIAI IR IŠVADOS TRUMPOS VIEŠNAGĖS LIETUVOJE

Šių 1993 m. pirmąsias tris rugsėjo mėn. savaites, po daugiau kaip pusės šimtmečio, teko praleisti Lietuvoje – Panevėžyje, brolio Petro šeimoje. Kadangi jis dar tebeturi mašiną “Volgą” ir prityrusią vairuotoją – dukrą Danguolę, atrodė, kad didesnės laimės ir nereikia. Nors mašina jau daugiau kaip 20-ties metų amžiaus, tačiau buvo laikoma garaže ir gerai prižiūrima, brolio nuomone, dar yra patikima ir ilgesnėms kelionėms ir, reikalui esant, nebus problemų pasiekti ir atokiau nuo Panevėžio esančias vietas, kad tik pasitaisytų oras; vos atvykus į Panevėžį diena po dienos oras blogėjo, stiprėjo vėjas ir be paliovos pradėjo lietus pilti, krito temperatūra, kartu su ja krito ir mūsų nuotaika tokiam orui esant leisti į ilgesnes keliones.

Svečiuose brolio Petro šeimoje: iškairės – Petras, jo žmona Valė ir Mykolas Zablockai

Pagaliau belaukiant gražesnių dienų, anot Maironio, su rugsėjo “bešišypsančia saule”, teko nusivilti ir, nieko nelaukiant, pradėjome pirmąją tokią ilgesnę “šeimyninę” kelionę, labai nepalankiam orui esant – į Zablockų šeimos gimtinę Smaliečių kaimą, buv. Papilios valsč., Biržų apskr., vėliau, ankstyvesniais nepriklausomybės laikais, išskirstytą į vienkiemius, su nedaug kaime bepasilikusių sodybų. Visą kelionės laiką lietui pilant, atrodė, kad pasiekėme kelionės tikslą, bet neberadome nei Smaliečių kaimo, nei kadaise po apylinkę išbarstytų vienkiemių. Tik stambūs šimtamečiai ąžuolai, liepos ir kt. medžiai liudijo, kadaise čia būta kaimo sodybų – nei vieno pastato. Vienkiemiai buvo jaunesni ir jų

sodybose sodintų jaunų medžių šaknys buvo persilpnos atsispirti kolchozų traktoriams – buldozeriams. Todėl jų vietos liko nebeatpažįstamos.

Atokiau nuo buvusio kaimo ant kalnelio, lyg kokia mūsų senelių šventovės Romuvos vietovė, stovi vienišos reformatų kapinaitės, apjuostos gyvatvore su varteliais, nepaliestos nei karo audrų, nei okupanto buldozerių, kurie leido čia gulintiems ramiai ilsėtis. Stambūs medžiai savo plačiomis šakomis, lyg skraistėmis, vasaros metu saugoja kapinaites nuo karštų saulės spindulių. Čia ilsisi mūsų tėveliai, seneliai ir proseneliai, ir jauniausias mūsų brolis Jokūbas, atsiskyręs nuo mūsų dar vaiko amžiuje. Susenusius tėvelius globojo ir čia palaidojo jų marti Valė Zablockienė–Kazėnaitė, brolio Petro žmona, kai Petras buvo šiaurės lageriuose izoliuotas, aš gi, kiek anksčiau pasitraukęs į Vakarus, prieš okupantui nuleidžiant geležinę uždangą, nebeturėjau galimybės grįžti į tėviškę.

Pasėkoje besitęsiančio blogo oro ir trumpėjančio mano viešnagės laiko Lietuvoje, prašiau brolio, nieko nebelaukiant imtis iniciatyvos parūpinti man susitikimus su keleta asmenų, kurie įdomaujasi “Mūsų Sparnų” žurnalo ateitimi. Paskubomis, daugiausia telefonu, jam pasisekė mano prašymą išpildyti.

Pirmieji du tokie susitikimai įvyko su žurnalistu p. Jonu Dagiliu, “Biržų Žinių” redakcijos nariu. Pirmasis – jo rezidencijoje Biržuose, antrasis – brolio bute Panevėžyje. Abu šie susitikimai – mažiau ar daugiau – buvo vienas kito tęsinys ir pagrinde sukosi apie MS–nų žurnalo platinimo temą Lietuvoje, nes žurnalas čis stebėtinai retai sutinkamas ir dar rečiau gaunamas. Pašalinus tas apgailėtinas jo platinimo sąlygas Lietuvoje, jis lengvai galėtų tapti populiariu bendru visų reformatų žurnalu. P. Dagilio nuomone, reiktų pagalvoti, taupumo sumetimais, jo spausdinimą perkelti į Lietuvą ir iš čia organizuoti jo platinimą Lietuvoje ir kitur. Tenka pastebėti, kad tai buvo tik laisvas nuomonių pasikeitimas, nes konkrečiam tokio klausimo sprendimui būtų pirmiausia reikalinga surinkti davinius kiek žurnalo leidimas kainuotų Lietuvoje, ir, savaime aišku, kad tokio klausimo sprendimui yra kompetetinga tik žurnalo leidėja – ev. reformatų Bažnyčios Kolegija išeivijoje.

Šia proga tenka dar priminti malonią staigmeną, kad p. J. Dagilis ruošia spaudai Lietuvos ev. reformatų visuomenės veikėjų Enciklopediją ir prašė pagalbos parūpinant jam trūkstamus MS numerius iš Amerikos, kuriuose jis tikisi rasti vertingos jo planuojamam veikalui biografinės medžiagos.

Kartą teko duoti interviu dienraščiui "Panevėžio Rytas". Be asmeninio pobūdžio biografinių žinių ir mano žurnalistinės veiklos apybraižos, teko trumpai informuoti ir bendrai apie lietuvių organizacinį ir kultūrinį gyvenimą JAV.

Vieną dieną su broliu nuvykome į Panevėžio miesto bibliotekos rankraščių skyrių, kurį ilgesnį laiką brolis aprūpino MS-nais. Čia teko susipažinti su jauna simpatiška to skyriaus vedėja, kur įteikiau jai 70 MS numerį. Atsisveikinant, su šiltais komplimentais žurnalui, ji pareiškė viltį ir ateityje susilaukti MS-nų Panevėžio miesto bibliotekai.

Kun. J. Norvila laiko pamaldas

Gražiai atnaujintoje ir skoningai dekoruotoje Panevėžio ev. liuteronų bažnyčioje, vieną sekmadienį teko apsilankyti pamaldose, kurias laikė Kauno ev. reformatų bažnyčios klebonas kun. J. Norvila, kartu atlikdamas ir vienas krikšto apeigas. Teko nustebti gausiu pamaldų lankytojų skaičiumi, kurių didžiausią dalį sudarė moterys. Po pamaldų bažnyčios salėje buvo paruošta parapijos moterų kavutė su skaniais užkandžiais kunigui, svečiams ir parapijos darbuotojams. Bažnyčios prieangyje ant staliuko, be keletos "Sėjėjo" numerių, buvo išdėtas ir 70-to MS numerio vienas egzempliorius. Teko stebėtis, kiek daug dėmesio buvo teikta MS-nams, kaip kiekvienas norėjo su jais arčiau susipažinti ir kuris turėjo laimę juos paimti į savo rankas, tuojau buvo apsuptas grupės žmonių norinčių juos pamatyti. Tai buvo vaizdas realaus fakto, kad MS-nais Lietuvoje reformatai gyvai domisi ir kad reikia ieškoti kelių ir priemonių žurnalui juos ten pasiekti.

Rugsėjo 20 d. grįžtant į Čikagą, Vilniaus aerodrome turėjau progos susitikti su gausia Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kultūros Draugijos vadovybės delegacija – jos pirmininku prof. Sigitu Kregžde, jo pavad.

inž. Donatu Balčiausku, nariais Vytautu Gocentu, med. doc. p. P. Čygaite, doc. A. L. Dagyte, mokyt. A. Balčiauskiene ir kt. Delegacijai buvau brolio pristatytas. Pirm. pavaduotojui D. Balčiauskui įteikiau 70 MS numerį, kuris ir sudarė pagrindinę pasikalbėjimų temą – apie MS žurnalo platinimą Lietuvoje, nes, jau kaip p. Dagilis tvirtino, jis čia retai matomas, dar rečiau gaunamas ir daugelio ieškomas. Beveik visų buvo pagėdavimas – gauti jo daugiau Lietuvoje platinimui. Kaip su jo persiuntimo išlaidomis į Lietuvą, kurios viršija jo spausdinimo išlaidas Amerikoje?

Atrodo, kad dar per mažai, šiapus ir anapus Atlanto, šios problemos realiam sprendimui buvo skirta laiko. . .

Pagaliau D-jos pirmininko prof. S. Kregždės buvo pasiūlymas imtis iniciatyvos bandyti Čikagoje įsteigti Liet. Ref. Istorijos D-jos skyrių. Buvo gauta tam medžiaga ir d-jos skyriaus įstatai. P. V. Gocentas davė pluoštą medžiagos ir apie Maž. Lietuvą.

Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kultūros Draugijos delegacija Vilniaus aerodrome 1993 m. rugsėjo mėn. Viduryje (su su gėlių puokšte) M. Zablockas, jo dešinėje med. doc. P. Čygaite, kairėje – P. Zablockas, šalia jo inž. D. Balčiauskas, toliau prof. S. Kregždė ir kiti.

Atsisveikinant buvau apdovanotas tautiniaiiais motyvais dekoruota juosta ir su trispalve vėlele papuošta gėlių puokšte. Padėkojęs už tokį malonų susitikimą, nuskubėjau į jaubelaukiantį autobusiuką, gabenantį keleivius į lėktuvą. Ir taip prisirinkęs gražiausių išpūdžių, patyrimų ir idėjų iš naujai atsikūrusios nepriklausomos Lietuvos, laimingai grįžau į Čikagą.

IŠVADOS

Susumuojant Lietuvoje patirtus pageidavimus, Mūsų Sparnus padaryti visų lietuvių reformatų žurnalą, nežiūrint kuriame pasaulyje jie begyventų, tenka rimtai susirūpinti šia istorine proga – ieškoti priemonių ir būdų jai įgyvendinti. Sprendimas nelengvas, surištas su finansiniais sunkumais siunčiant žurnalą į Lietuvą, ypač kol litas dar nekeičiamas į užsienio valiutą ir iki tol iš ten jokios finansinės paramos netenka laukti, kai tuo tarpu mūsų moralinės pareigos jiems padėti negalime atsisakyti. Sakoma, kad nėra padėties be išėties, bet kaip mūsų temos atveju?

Priešingai p. J. Dagilio pasiūlymui **perkelti** Mūsų Sparnų žurnalo spausdinimą į Biržus, susitikime Vilniuje su Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kultūros D-jos vadovybės delegacija, kuri buvo nuomonės, kol kas žurnalo spausdinimą tęsti **Čikagoje**, paliekant ateičiai jo persiuntimui į Lietuvą transporto išlaidų problemos sprendimą.

Painformavus, kad už žemiausias kainas prekiniais laivais (kelionė trunka 5–8 savaites) atlieka privačios siuntinių persiuntimo bendrovės, kurių dvi lietuviškos randasi Čikagoje ir nuolaida duodama toms siuntoms, kurioms Lietuvoje nurodomas vienas gavėjo adresas visai siuntai, pristatant ją gavėjui “prie durų”, D-jos vadovybė mielai sutiko priimti tokias siuntas ir nors šiek tiek tuo tarpu prisidėti prie transporto išlaidų problemos palengvinimo.

1993 m. spalio 7 d. krt. H. Dilienės bute įvykusiame MS redakcinio kolektyvo posėdyje, dalyvaujant nariams H. Dilienei, M. Plačienei, H. Y. Petkus ir M. Zablockui, kuris buvo tik ką grįžęs iš Lietuvos, informavo apie ten turėtus su reformatų visuomenės veikėjais susitikimus dėl M. S. žurnalo ateities ir perspektyvas jo efektyvesniam platinimui Lietuvoje. Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kultūros D-jos pareikštas sutikimas dėl MS žurnalo Lietuvoje siuntų priėmimo ir evtl. jų platinimo posėdyje nerado daugumos pritarimo. Buvo apsispręsta tuo reikalu kreiptis į Lietuvos reformatų Bažnyčios Kolegiją.

Kitam M. Zablocko pasiūlymui ligšiolinę MS žurnalo turinio struktūrą, kur Lietuvai duodamas atskiras skyrius, norint išpildyti Lietuvos reformatų pageidavimus žurnalą padaryti bendru visiems reformatams, panaikinti, nežiūrint kur jie begyventų – Lietuvoje ar už jos ribų, nes mus vienus nuo kitų skyrusi komunistinio okupanto siena taip pat nūgriauta. Pasiūlymui buvo vienbalsiai pritarta. Tuo buvo baigtos apie M. Zabkocko pranešimą diskusijos.

*Šiame MS redakcinio kolektyvo posėdyje dalyvavę nariai:
iš kairės M. Plačienė, H. Y. Petkus, H. Dilienė ir M. Zablockas*

Foto M. Plačienės

Grįžtant prie šio straipsnio temos, pažvelkime į aukščiau minėto M. S. redakcinio kolektyvo apsisprendimą bandyti įjungti Lietuvos reformatų Bažnyčios Kolegiją į M. S. platinimo akciją Lietuvoje. Turint prieš akis realų faktą, kokioje vargingoje padėtyje šiandien randasi Lietuvos reformatų Bažnyčia, nekalbant apie didžiulę dvasininkų, bet ir Bažnyčios veikloje aktyvesnių pasauliečių stoką, daroma klaida, bandant ap sunkinti Kolegiją dar pašalinėmis pareigomis, kuriai praktiškai neužtenka nei laiko, nei pagelbininkų tiesioginei ir svarbiausiai jos paskirčiai – taip reikalingai bažnytinės veiklos koordinacijai, dėl ko, be abejonės, nukentės abi jos veiklos šakos – tikroji jos paskirtis ir kartu jai pavestoji MS žurnalo platinimo akcija.

Baigiant tenka priminti, kad pati skubiausia ir svarbiausia MS žurnalo platinimo užduotis, kol litas nekeičiamas į užsienio valiutą ir kol patys Lietuvos reformatai neturi galimybės padengti transporto išlaidoms, tenka pagalvoti apie šiam tikslui skirtą aukų fondo įkūrimą, kuriam jau viena Kanadoje gyvenanti lietuvių reformatų Daros ir Alberto Jankūnų šeima, atsiųsdama 100.00 kanadiškų dolerių auką, davė tokiam fondui netikėtą pradžią (žiūr. Laiškai Redakcijai).

Jei kas iš mūsų mielų skaitytojų ir rėmėjų turėtų galimybę praturtinti savo aukomis šį naują Fondą ir tuo pagelbėtų plačiau Lietuvoje paskleisti MS-nus, kurie ten yra labai laukiami, dėkojame iš anksto.

Kartu reiškiamo nuoširdžią padėką p. p. D. ir A. Jankūnams už jų geranoriškumą!

PS. Čekius prašome rašyti "MŪSŲ SPARNAMS" ir siųsti jų adresu, pastaboje pažymint "MS persiuntimo į Lietuvą Fondui".

Dr. Algirdas Budreckis

PIRMIEJI EVANGELIKŲ KALVINŲ RAŠTAI LIETUVIŲ KALBA

Pirmieji evangelikų kalvinų raštai Lietuvoje buvo vokiečių ir lenkų kalbomis. Net toks uolus Lietuvos patriotas ir kalvinų globėjas, kaip kng. Mikalojus Radvila Juodasis puoselėjo religinę literatūrą lenkų kalba.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje pirmoji lietuvių kalba kalvinų knyga buvo Merkelio Petkevičiaus "Katekizmas", kuris pasirodė 1598 m. Su papildymais tas "Katekizmas" buvo 1653 m. perspausdintas Kėdainiuose prieš pat potvyninį karą.

Po 1639 m. Vilniaus reformatų religinio ir kultūrinio centro sugriovimo, tokį centrą kng. Jonušas Radvila įkūrė Kėdainiuose. Apie 1650 m. įsteigė Kėdainiuose popieriaus įmonę ir lietuvišką spaustuvę. Spaustuvę vedė Joakimas Jurgis Rheta (Retas). Sutelktas lietuvių intelektualų būrelis parengė spaudai tris knygas, kurios po bendru pavadinimu "Kniga Nobaznistės krikscioniszkos" pasirodė 1653 m. Knyga buvo stambi – iš viso 677 psl.

"Kniga Nobaznistės" sudarytojų ir joje teikiamų giesmių vertėjų tarpe pagrindinę vietą užima Steponas Jaugelis-Telega (1600–1666 m.). Jis studijavo Karaliaučiaus universitete, vėliau – Kėdainių burmistras. Jis yra pirmasis miestiečių luomo atstovas, pasireiškęs lietuvių raštijoje. Jam taip pat priklauso "Knygoje Nobaznistės" išspausdinta eiliuota dedikacija, skirta Jonušui Radvilai.

Čia pateikiame ištraukas iš tos panegyrikos:

"Ant Herbo Kunigaikščio Jo Mylistos. Tavi, išskėstasparni, o ereli juodas, Tris širdy triūbas turįs, garsi šlovė duodas, – Jonuše, Radvilai, kunigaikšti, pone, vaivada Vilniaus, didės Lietuvos etmone!.. Tavo šlovės bažnyčioj visad pabažnybė, Tavo šlovės apgintoj tėviškėj stiprybė, Tu nes po sparnais savo Dievo žodžiui vietą duodi, – todėl pagirtas esi ant to svieta, Bažnyčiai, jos reikmenei esi geradėju, o tėviškės nuspaustos stipriu apgynėju. Tau tada, kunigaikšti, duodas tos knygelės, – Psalmi, evangelijos, maldos ir giesmelės. Priimk, prašom, tą knygą nuo mūsų meilingai, Klausyk žodžio, melsk Dievą, giedok ..."

Kaip būdingą Jaugelio-Telegos giesmę, čia pateiksime "Giesmė apie pavietrį gailingą." Originalas buvo gotiškėmis raidėmis spausdintas. Šis variantas yra ištaisytas, tačiau originalo žodžių nepakeista. Vien ši giesmė parodo, kad Jaugelis naudojo žodingą kalbą ir sklandžiai eiliavo.

"Giesmė apie pavietrį Gailingą" turėjo 19 ketureilių posmų. Mūsų naudojamas tekstas pagal "Kniga Nobaznistės Krikscioniszkos... Kie-daynise, 1653, " 267-270 psl.

Sviets pilnas trenksmo, nēr kur nebijotis,
Sviets pilnas verksmo, nėra kaip didžiuotis;
Ašarų pilnas svietas zlubaroja
Ir ant valandos tiešyt neparoja.

Kur tiktaingisi – pilnos vietos raudos,
Kur aukščiausiosna vietosn žmonės spaudos,
Bėginėj, siūbuoj, liežuvį išlėmę,
Mielųjų savo drauge nesus'ėmę.

Balsas ing dangų rūksta kaip ir dūmas, –
Begu yr Dieve, Dieve, danguj rūmas?
Tirštos ašaros, tūli dejavimai,
Mažųjų didžių tūli suspaudimai.

Suspaudė badas – nemaža prapuolė,
Eidamas keliu ne vienas parpuolė:
Lavonai visur, kūnai išdrabstyti,
Apgraužtos galvos, kaulai išbarstyti,

Ne viena žvėris baisiai lauke graužė,
Ne viena motin vaiko kaulus laužė,
Ne vieną šunes ant lauko sulaupė,
Ne vienas tėvas vaikalio nekuopė.

Pražuvo meilė – nesuvijai raitas,
Kad šaukė paskui tėvą vaikas:
"Tėvel, motina, nebėk, drauge mirsim,
Tūls tarė: "Savo tuo sveikatą pirkim."

Betaig nei savęs, nei išganė vaiko.
Iki šiolei smertis piktojų' visus vaiko
Smertis baisyti, piktoji pavietris, –
Iš šimto kitur n'atsiliko nė trys.

Baisi pavietris ne viena pasmaugė,
Tūlo gražiausias akeles užspaudė,-
Benorint mielo svieto prisiveizdėt.
Benorint savo mielų prisimylėt.

Nesusimylė nei kusai gailėjo'
Ir ašaromis skruostus savus liejo.
Ėjo bagotas nuog pinigų savo,
Ir bagočiausias nepasidžiavo.

Ne viens ieškojo, ne vien krūme slapės,
Ne vienas trasė' kaip ir lauko lapės,
Ne viens žiūrėdams anta namų' verkė,
Ne viens lindynę savo baisiai peikė,

Bylodams: "Namai nameliai ne niekai,
Namuose būti, tikėk man, ne niekai!"
Sugrįžus baisu tūlos jų lindynės,
Tūlos pastojo piemenų pipynės.

Daug pūstų tapo kiemų ir kiemelių,
Daug išpūstytų miestų ir miestelių.
Ne viens viešpats raudodams parėjo
Tūlas viešpatis nusirėkterėjo.

Kitas vaikelio mielo neberado,
Kitas išpūstyts ir duonos pribado;
Gerieji verkė, piktieji džiaugėsi,
Tuo čėsu pikts iš piktybės gyrėsi;

Ne vieno langai mieste išdaužyti,
Ne vieno namai baisiai išgaisinti,
Ne vieno naudos pelnytos prapuolė,
Ne viens, gailėdams vaikelio, parpuolė.

Tėvas su vaiku vienoj vietoj guli,
Sumesti pūva ir be grabo tūli;
Ne viens dejuoja, ne viens didžiai rausti',
Kaipo neraudot, nesang širdį skausti.

Išblyškę visi pusiaugyviai vaikščioj,
Vos-ne-vos kalba, tiktai nasrais plokščioj';
Išvydęs žmogų klausias: "Kaip išlikai,
Kurioj lindynėj besėdėjai tykiai?"

Viens antram sako savo didžius vargus,
Viens antram nešioj išgi tolo gerdus,
Džiaugias ir giesti kaip lauko paukšteliai,
Išvydę aušrą, seni ir vaikeliai.

Kas tatai destis, kas svieta išvaikė?
Kas tatai destis, kas svieta aplaikė?
Kodėl sviets kenčia nemažas subkybes?
Ka jis padarė, kokios jo kaltybės?

Dievas tai visa, Dievas patsai daro,
Dievas perleidžia badą irgi marą,
Nes Dievas nekenčia piktybią ir grieko,
Dėl to apverčia žmogutį ing nieką . . .

DAUGELIO ARCHAISKŲ TERMINŲ ZODYNELIS
Begu - argi   Destis = dedasi
Betaigi - arčiau   Duodas - duodamas

<i>Gailinga - graudi</i>	<i>Pipynės - birbynės</i>
<i>Gerdus - gandus</i>	<i>Plokščioj' - čepsi</i>
<i>Išlėmį - iškišę</i>	<i>Pribado - pritrūko</i>
<i>Išpūstyčių - išniokotų</i>	<i>Rausti - rauda</i>
<i>N' atsiliko - neišliko</i>	<i>Slapės - slapstės</i>
<i>Naudos - turtai</i>	<i>Sulaupė - sudraskė</i>
<i>Neparoja - nesuspėja</i>	<i>Tiwšyti - guosti</i>
<i>Nesu'ėmę - nepasiėmę</i>	<i>Trasė - bėgiojo</i>
<i>Pabažnybė - pamaldumas</i>	<i>Zlubaroje - verkšlena</i>
<i>Pavietris - maras -</i>	

Jurgis Skeberdis

SUKAKTUVININKAS PETRAS ZABLOCKAS

Petras Zablockas

Netrukus (1994 m. sausio 3 d.) dipl. pedagogui ir poetui Petruui Zablockui sukanka 80 metų. Jubilatas gimė Smaliečių kaime, Papilio valsč., Biržų apskrityje, sąmoningų reformatų – Mykolo ir Zuzanos Variakojytės– Zablockų šeimoje. 1926 m. baigė Smaliečių pradžios mokyklą. Neturėdamas sąlygų toliau mokytis, penkeris metus praleido namuose, nedideliame 14 ha tėvų ūkyje. Ten pradėjo savo jėgomis ruošti gimnazijos kursui, eksternu išlaikydamas egzaminus Biržų gimnazijoje kasmet po vieną klasę. 1931 m. buvo priimtas į šios gimnazijos V klasę. Gimnaziją baigė 1935 m. ir rudenį išėjo į kariuomenę. Atlikęs karinę prievolę, 1937 m. įstojo į Klaipėdos pedagoginį institutą, kurį baigė 1939 m. Nuo 1939 m. pradėjo mokytojauti įvairiose mokyklose, tame tarpe kurį laiką dirbo Biržų apskrities pradžios mokyklų inspektoriumi. 1942 m. vedė mokytoją Valę Kazėnaitę, apsigyveno Joniškėlyje, čia įkūrė progimnaziją ir buvo jos direktorius ir mokytojas.

1945 m. rugsėjo 12 buvo suimtas. Po 3 mėnesių žiauraus tardymo, 1946 m. sausio 16 d. Panevėžio kalėjime politiniu pagrindu nuteistas 10 metų lagerio su 5 metų teisių atėmimu. Prasidėjo katorginis darbas Gulago sistemoje. 1955 m. paleistas. Toliau – tremtis. Po skundo generaliniam prokurorui, reikalaujant peržiūrėti bylą, 1957 m. reabilituojamas.

ir 1959 m. grįžta į Lietuvą.

Tenka stebėtis, kad žmogus po ilgų kankinimų, sunkiausių darbų ir pusbadžio metų, fizinio ir dvasinio alinimo nepalūžo ir kūrybinės energijos neprarado. Net kraupiose lagerio sąlygose gimusius poezijos posmus išsaugojo Lietuvai ir žmogui. Ta poezijos meilė jame pasireiškė jau ankstyvos jaunystės metais, dar iki įstojant į gimnaziją, kai drauge su broliu Mykolu ir tėviškės kaimynu Petru Juodgudžiu vienkiemio sąlygose ėmė realizuoti savo kūrybinius bandymus keliolikoje sąsiuvinių "Varpsčio" pavadinimu. Vėliau, jau gimnazijoje, jis rašytinių literatūrinių almanachų dalyvis, dar daugiau – aktyvus tuometinės moksleivijos ir jaunimo žurnalų (Ateities spindulių, Ateities, Moksleivio, Moksleivių varpų, Mokslo dienų, Jaunosios Lietuvos, Jaunimo) ir kt. leidinių bendradarbis, stropus visuomenininkas, sinodo kuratorius, Biržų dramos studijos (su perspektyva į teatrą) įkūrėjas, o atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir atkritus brutaliai cenzūrai, publikuojasi žurnaluose (Knygnešys, Pergalė), tampa trijų poezijos antologijų (Benamių, Tremtinio Lietuvos, Dvidešimto amžiaus lietuvių poezija) bendraautoriumi, pagaliau 1992 m. po ilgo tarybinio blokavimo išleidžia savo poezijos rinkinį "Einu per rugienas".

Baigiant norisi dar pacituoti žurnalistės Danos Šiaudinytės "Vakarinėse naujienose" (1993. 06. 11 d. Nr. 111) publikuoto Vilniuje įvykusio literatūros vakaro aprašymo ištrauką rinkinio "Einu per rugienas" pasirodymo proga.

"... Tai tragiškas eilėraščių rinkinys. Ištisas lyrinis žmogaus likimo apmąstymas. Tarp visų leidinių tremties tematikai ši knygelė ir būtų likusi nepastebėta, – tarsi pripratome prie tremties dienoraščių, jeigu ne Vilniuje susirinkęs Biržų krašto klubas "Krivulė". Tokios nemeluotos šilumos, artumo, supratimo neteko pajusti kuriame nors kitame literatūros vakare. Tvyrojo tarsi iš eilėraščių sklindanti dvasia, gaudulys, tikras ir tramdomas skausmas bei džiaugsmas, kad jie visi kartu, kad su jais yra "dėdė Petras".

O štai dar:

"Kai susitikome, aš negalėjau atsistebėti, kaip gali būti, kad tiek kančių patyręs, tiek išlaikęs žmogus – neapnuodytas neapykantos. Tada, kai atsirado save apsiskelbusių tautos kankinių, kai imta rodyti savo žaizdas... "Einu per rugienas" – toji knyga padėjo prisiliesti prie gyvųjų vertybių ir negalvoti, kad nėra kančios" – kalbėjo Pedagoginio universiteto studentė Deimantė Kažukauskaitė. Gal? O jeigu... Juk dainuojanti revoliucija neįpylė kiekvienam į riešukučias laisvės ir vargu ar

galėjo turėti tiek jėgų, nes jau pats žmogus savaimė laisvas (ar be ne) savo veiksmais ar kūryba. Klausydamasi eilėraščių skaitančio P. Zablocko, aš nejučia palyginau jį su Vydūnu, kuris skatino lietuvius vidinei laisvei...“

Linkime Jubiliatui dar daug gražių ir kūrybingų metų, polėkio ir sveikatos.

* * * *

Kun. dr. E. Gerulis

PATRIARCHATO KELIAS *)

Minėdami TĖVO DIENĄ, apžvelkime tėvo vaidmenį žmonijos istorijos kelyje.

Žiliausioje senovėje, kai dar nebuvo susiformavusių valstybių su jų valdovais priešakyje, kai dar nebuvo susiformavusių bažnyčių su aukštąja hierarchija, egzistavo šeima. Šeima – tai seniausia žmonijos institucija! Jos galva buvo TĖVAS, čia jis buvo valdovas, teisėjas, mokytojas ir kunigas (Ex 12:3, 26; 5 Moz 6: 7, 20; 32: 7, 46; Iza 38: 19). Jo valdžia buvo absoliuti. Tėvo pareiga buvo aprūpinti šeimą maistu, apranga, pastoge, teikti apsaugą. Šeimos narių pareiga buvo tėvo klausyti ir jį gerbti (Ef 6: 1–4; Col 3 : 18–20). Tėvas galėjo savo šeimos narius parduoti vergijon arba bausti net mirties bausme. Tėvas savo sūnams parinkdavo žmonas, o dukroms – vyrus. Jis jaunavedžius ir sutuokdavo. Vedybos būdavo jaunojo ir jaunosios tėvų susitarimo reikalas.

Laikai, kada tėvas turėjo tokią galią, yra vadinami PATRIARCHALINĖ ERA. Gal daugeliui bus įdomu žinoti – nuo kada jaunieji ėmė tuoktis bažnyčioje prie kunigo? Žlugo ilgamete Romos imperija (476 m.): tęsėsi tūkstanties metų viduramžiai; atėjo laikai Gutenbergo (1398–1468), Kolumbo (1446), Koperniko (1473–1543), Liuterio (1483–1546), o pareiga sutuokti jaunavedžius vis tebebuvo tėvo rankose.

Laikai ėmė keistis. Šalia senosios patriarchalinės tradicijos, ėmė savanoriškai formotis naujas gražus paprotys: po tėvo valstybinio palaiminimo namuose, gauti palaiminimą ir bažnyčioje. Bažnyčia šį naują paprotį “įpilietino” popiežiaus Pijaus IV (1559–1565) laikais Trento suvažiavime 1563 metais lapkričio–gruodžio mėnesiais.

Taip nuo 16-tojo šimtmečio pabaigos vedybų apeigose tėvo pareigas paėmė kunigas (Enc.Brit. 22–216, 1968; Liet.Enc. 19–307, Boston, 1959; A New Catechism–Catholic Faith for Adults, p.393, by the Hierarchy of the Netherlands, 1967; Dievas ir Žmogus, kan. dr. Aleksa, p. 437–458, Roma, 1953; Katalikų Katekizmas, vertė kun. dr. P. Manelis, p. 163–5, Roma,

1960; Moterystė, J. E. Georg, vertė P. Pociėjus, p. 4953, Čikaga, 1956; Moterystė, vysk. V. Brizgys).

Kaip žinome vedybose kunigas nėra sutuokėjas, o tik liudininkas ir palaimintojas. Tėvui perleidžiant vedybines apeigas kunigui – buvo vienas iš pirmųjų ženklų, jog patriarchalinė era pradeda artėti prie savo pabaigos.

TĖVAS GYVENIMO SŪKURIUOSE: Monogamija, Poligamija, Poliandrija

MONOGAMIJA – tai gyvenimo būdas, kur šeimoje yra viena žmona ir vienas vyras. Monogaminės santvarkos kūrėjas yra pats Dievas. Jis sukūrė pirmąją šeimą iš vieno Adomo ir vienos Jievos. Sukūręs juodu, Jis ragino būti vaisingais ir daugintis; seksas nebuvo uždraustas (Ge: 24; 3: 20; 1: 20; 1: 28). Po tvano, žmonijai pradėdant antrąjį istorijos etapą, Nojus turėjo vieną žmoną (Ge 8: 18; 9: 1; 1 Pet 3: 20; Mt 19: 4–6).

Žmonijos civilizuotose šalyse beveik visur yra gerbiamas monogaminis principas, išskyrus islamo šalis.

Istorijos slinkyje yra buvę laikotarpiai, kada būdavo toleruojama POLIGAMIJA – daugpatystė. Pavyzdžiui, žydų karalius Salomonas (970–930 B. C.) turėjo 700 žmonių ir 300 „konkubinų“ (1 Kar 11: 3). Primityvios kultūros šalyse randama net POLIANDRIJA – daugvyrstė, kur žmona turi kelis vyrus. Tokioje šeimoje vyrai tarpusavyje esą lyg broliai. Toks šeimos susitvarkymas labiau įmanomas MATRIARCHALINIAIS laikais. Prieš kalbant toliau, prisimintina, jog Šv. Raštas, ypač Naujasis Testamentas aiškiai pasisako už monogamiją (Rom 7: 2–3; 1 Cor 1: 2; 1 Tim 3: 2).

Ar PATRIARCHATAS yra amžinas

Patriarchatas egzistavo daugelį tūkstančių metų, bet istorijos kelyje reikalai taip susiklostė, jog pribrendo laikas archainę santvarką pakeisti nauja. Kokie buvo veiksniai, bent Vakarų pasaulyje, kurie vedė patriarchatą prie liepto galo? Istorijoje kartais maži dalykai suvaidina didelį vaidmenį. Pavyzdžiui, rojaus medžio vaisius (Ge 3: 6). Arba Achilo kulnas (Homero „Iliada“). Šia proga prisiminkime kulną moterų batuko!

Ką bendro turi moterų batukas su TĖVO DIENA?!

Batukas buvo vienas iš tų veiksnių, kurie prisidėjo prie patriarchato žlugdymo. Šiai teorijai kažkas yra skeptiškas; panašiai anuomet žmonės šaipėsi, užgirdę, jog žemė yra ne plokščia, o apskrita... Nežiūrint mūsų skeptiškumo, visgi susipažinkime su šia mįslinga teorija.

Yra teisingai pastebėta, kad kylanti linija iš kairės į dešinę impulsuoja mūsų sąmonę pozityvizman, gi linija svyranti žemyn – perša negatyvizmą. Pvz. NO smoking, NO right turn, NO “U” turn.

Arba sumanūs prekybininkai žino, jog jų reklamos, išreikštos 17 laipsnių, yra įtakingesnės! Savo įtakai plėsti tą 17 laipsnių kampą sėkmingai vartojo popiežiai, karaliai, profesoriai, teisėjai, pamokslininkai ir kiti. Kad į juos, sėdinčius aukščiau, pažvelgti, žmogui tekdavo savo akis pakelti maždaug 17 laipsnių kampu. Net hipnozės metu yra laikas, kada akys pakeliamos minėtu kampu, nes pastebėta, kad tai turi poveikį į žmogaus sąmonę.

Ilgus šimtmečius, kai moteris žvelgdavo į vyro akis, jai tekdavo savo akis pakelti maždaug 17 laipsnių kampu. Taip būdavo, nes moteris ilgus amžius vaikščiojo basos. Retkarčiais jos apsiaudavo vyžas, nagines, šlepetes. Įsidėmėtina: šis apavas anuomet pakulnės neturėjo.

Europoje moterų apave pakeltas kulnas pradėjo atsirasti tik nuo 15- ir 16-to šimtmečių (Liet. 2-255, 6, Boston, 1954). To kulno arba pakulnės aukštis buvo apie 4 inčiai arba 10 cm.

Pradėjus dėvėti aukštų kulnų batukus, moters ir vyro akys atsirado vienodame aukštyje. Dingo minėtas paslaptingas 17 laipsnių kampas. Moterų sąmonėje pabudo savigarba. Jos ėmė siekti lygių teisių su vyrais šeimoje ir visuomenėje.

Kad pretenduoti sau lygių teisių, anuomet moterims stigo išsimokslinimo. Laimingu sutapimu tuomet kilo Reformacija (1517), kuri rūpinosi liaudies švietimu. Liuteris (1483–1546) siekė, kad Šv. Raštą įstengtų skaityti ne vien berniukai, bet ir mergaitės. Taip nuo 1526 metų Vokietijoje pradėjo atsirasti pradinės mokyklos mergaitėms, o gimnazijos nuo 1748 metų. Sukruto šviestis ir kitos šalys Europoje. Katalikių mergaičių švietimu ypač rūpinosi Angela Merici nuo 1535 metų.

Europos moteris, įgavusios mokslo šviesos, ėmė bruzdėti prieš patriarchatą. Vis stipriau jos siekė sau lygių teisių. Reikalai sparčiau ėmė judėti 18-me šimtmetyje po Didžiosios prancūzų revoliucijos 1789 metais. Šioje veikloje ypač pasižymėjo pionierė anglė Godwin Wollstonecraft (1759–1797).

INDUSTRIJOS POVEIKIS PATRIARCHATUI

Kitas svarbus veiksnys, žlugdęs patriarchatą, buvo industrijos atsiradimas. Industrijinė revoliucija prasidėjo 1760 m. Anglijoje. 18 ir šimtmetyje šios revoliucijos banga ritosi per visą Europą! 1789 metais Prancūzijoje, o 1865 m., J. A. V-bėse, 1868 m. Japonijoje, 1871 m. Vokietijoje, 1897 m. Rusijoje.

Augant industrijai ir prekybai, stiprėjo vidurinioji visuomenės klasė, kurios dukroms vis plačiau ėmė atsiverti durys tiek į mokslą, tiek į visuomeninę veiklą. Augant moterų akcijai, jos šešėlis vis labiau ėmė dengti senąjį patriarchatą.

Industrijos poveikis patriarchatui buvo nepaprastai didelis. Iš pagrindų ėmė kisti šeimos gyvenimas.

Iki industrijos atsiradimo šeimos tėvas visada buvo arti šeimos: jis medžiodavo arba dirbo laukuose. Namai buvo nuolatinėje tėvo priežiūroje. Atsiradus industrijai, tėvas ėmė dirbti fabrike. Ten jis dirbo ilgas valandas, nuo aušros iki sutemos. Grįžęs iš darbo, skubėdavo ilsėtis. Šeima tėvą tematydavo vos kelias valandas. Tėvo dominavimas šeimoje ėmė blėsti. Gi motina ne vien šeimoje, bet ir visuomenėje pradėjo įgauti vis daugiau teisių ir pareigų.

Sulaukėme dienų, kad tėvas ir motina šeimoje dalinasi darbais ir pareigomis. Iš senojo patriarchato beliko tik viena kita detalė. Tai toks buvo žemiškojo tėvo kelias iš žilos senovės iki mūsų dienų.

DIEVIŠKASIS TĖVAS

Yra žmonių, kurie mano, jog monoteizmas arba krikščionybė yra vienintelė pasaulyje religija, kuri išpažįsta DIEVĄ TĖVĄ. Taip manyti yra netikslu. Senovės Rytai, babiloniečiai, egiptiečiai, graikai, romėnai turėjo dievą su "tėvo" titulu.

Babiloniečiai dievą Sin vadino "dievų ir žmonių tėvu – gimdytoju". Graikams dievas Zeusas buvo "žmonių ir dievų tėvas". Platonas į dievą žvelgė laip į "universo tėvą". Panašiai ir romėnai žvelgė į savo Jupiterį. Dievą tėvą randame ir gnosticizme. Nors šie dievai ir buvo vadinami "tėvais", bet nei vienas iš jų nebuvo žmonėms tiek tėviškai mielai artimas, kaip kad Kristaus mums pristatytas Dievas Tėvas!

Kaikam bus įdomu žinoti, kad Viešpats Jėzus Kristus niekada Dievo nevadino IZRAELIO TĖVU: apaštalams Jis sakydavo: "Jūsų Tėvas", arba "Mano Tėvas" (Mk 14: 36; Mt 26: 39, 42; Lk 10: 21; 22: 42; 23: 34,46; Jn 11: 41; 12: 27; 17: 1, 5, 11, 21, 24; Mt 11: 25). Įdomu, kad Jėzus į Dievą kreipdavosi labai familiariai – žodžiu "Abba". Tai reiškia tėvelį, tėtį, daddy, papa (Mk 14: 36; Rom 8: 15; Gal 4: 6; Int. Dic. 1-614, 616). Išimtį Jėzus padarė tik mirdamas ant kryžiaus. Tada jis pratarė "ELY, Ely", tai reiškia "Mano Dieve, mano Dieve!" (Mk 15: 34; Ps 22: 2).

Senajame Testamente žodis "tėvas" – "ab" – pasaulietine prasme užtinkamas net 1, 180 kartų, gi religine prasme – vos 15 kartų (De 32: 6; Iza 63: 16; 64: 8; Jer 31: 9; Mal 1: 6; 2: 10). Iš to sprendžiame, kad hebrajuose–žyduose Dievą vadinti TĖVU buvo nepopuliaru. Dievo TĖVO titulas

žyduose ėmė populiarėti tik nuo tada, kai jie buvo išsklaidyti po platųjį pasaulį, tai yra nuo šios eros pirmojo šimtmečio.

Jei Senajame Testamente Dievo TĖVO titulą užtinkame vos 15 kartų tai Naujajame Testamente – net 245 kartus! Jei Senajame Testamente pasaulietine prasme tėvas yra minimas 1,180 kartų, tai Naujajame Testamente vos 157 kartus (Int. Dic. 1–618). Morkaus evangelijoje Dievas yra vadinamas TĖVU 3 kartus, Mato ir Luko evangelijose po 4 kartus, gi evangelijoje pagal Joną Dievas TĖVAS minimas net 100 kartų. Apaštalo Povilo laiškuose Dievą TĖVĄ randame 40 kartų.

Žydai, reikšdami pagarbą savo pranašams ir rašto žinovams, juos vadindavo “tėvais” (2 Kar 2:12; 6: 21; 13: 14; Jdg 17: 10; 18: 19). Net tarnai galėjo kreiptis į šeimos galvą, vadindami jį “Mielas Tėve” (2 Kar 5: 13). Ir pirmieji krikščionys, reikšdami pagarbą, buvo pradėję vartoti “tėvo” titulą, bet Jėzus tai uždraudė (Mt 23: 9). To draudimo nepaiso mūsų laikų dvasiškija.

Gal paklausite: “Jei Dievas yra mūsų Tėvas, ką gero mes iš to turime?!” Dievo TĖVO malonės dėka mes turime Gelbėtoją Jėzų Kristų, kuris yra mūsų Brolis! Dievo TĖVO malonės dėka mes esame Dievo vaikai, ir net įpėdiniai, kartu su Kristaus įpėdinyste (Rom 8: 14–17; 2 Cor 6: 18; Gal 4: 4–7; 2 Sam 7: 14). Tai yra nepaprastos TĖVO dovanos savo vaikams!

Dievui TĖVUI dėkingumą reikšdami, baikime šios dienos žodį.

*) Paskaita skaityta St. Petersburg, Fl. 1993. 06. 20 – minint Tėvo dieną.

JACKAUS SONDOS – SONDECKIO ATSIMINIMAI (Tęsinys)

Didžiausios pajamos buvo verslo mokestis. Jį mokėjo visokio verslo (prekybos, pramonės, draudimo ir t.t.) įmonės. Tą mokestį rinko valstybė ir iš surinktos sumos į savivaldybės sąskaitą pervesdavo 40%. Tai buvo didžiausios savivaldybės pajamos. Pav., 1928 m. jo buvo gauta 250,980 litų, arba 22% visų pajamų.

Antras šaltinis buvo nekilnojamojo turto mokestis. Tą mokestį ėmė ir valstybė, bet ji kiek surinko, tiek savo reikalams pasiliko. Įstatymas leido savivaldybei, jei ji norėjo, taip pat tokį mokestį imti. Aišku, ir buvo imamas. Minėtais 1928 metais jo gavome 237,262 litus, t.y. 20% visų pajamų.

Pradėjus dirbti nebuvo rasta aiškių taisyklių, kaip tą mokestį imti. Reikėjo paruošti smulkias taisykles, paskirta komisija apžiūrėjo kiekvieno turto vienetą ir paskyrė mokestį. Aš pats labai sekiau komisijos darbą, dalyvavau jos posėdžiuose. Vien atmintimi pasiremdamas, negaliu tvirtinti, ar aplanai imant, tas mokestis buvo padidintas, bet stambieji savininkai tikrai turėjo plačiau atidaryti savo pininginę. Pav., didžiausį savininką Frenkelį, kuriam priklausė odų fabrikas, padarėme milijonierium, žinoma, prieš jo valią. Skundėsi nabagas miesto tarybai, kad jo turtas per brangiai įkainuotas, bet nieko nelaimėjo. ir ne tik vienas Frenkelis buvo padarytas turtingesniu, nors jie ir taip jau nebuvo plikšiai. Prisipažinsiu, kad mes jų tyčia neskriaudėme, tesistengėme, kad jiems to mokesčio našta nebūtų lengvesnė, negu kitiems mažesniems savininkams. Daugiau gailėjomes mažiausių, "pašiūrių ant vištos kojų" savininkų. Patys mažiausieji turto vienetai (sumos neatsimenu) nebuvo mokesčiu apdedami. Pasiskundus daug kam mokestį numažindavome arba visai atleisdavome, jei buvo įrodymų, kad savininkas nepajėgia jo sumokėti. Skundai būdavo gerai patikrinti, juos sprendė pati valdyba.

Trečias šaltinis – butų mokestis. Jo 1928 m. surinkta 76, 086 litai, t.y. 7% visų pajamų.

Tai buvo pats neekonomiškiausias mokestis – sunkus, brangus surinkti ir rezultatas mažas. Jį mokėjo butų savininkai. Jų daug, dažnai keičia gyvenamą vietą, sunku mokėtoją surasti, to dėl daug jo palieka neišieškota. Tai ne nekilnojamojo turto mokesčio surinkimas. Mokėtojas gali pabėgti, bet jo turtas niekur nepabėgs, mokestį visada gali išieškoti.

Namų savininkai kasmet metų gale turėjo paduoti namų butų nuomininkų (žinoma, ir savo) sąrašą, nurodydami gaunamos nuomos sumą. Mokesčio dydį nustatė įstatymas, rodos, nuo 2 iki 5% nuomos. Mūsų taryba pačių pigiausių butų (neatsimenu sumos) nuomininkų mokesčiu neapdedavome.

Sustokime čia prie butų ilgiau. Tai labai svarbus klausimas, nes bute praleidžiame labai daug laiko, kiti net didžiąją savo gyvenimo dalį. O butų tyrinėjimu beveik niekas neužsiėmė. Nepriklausomoj Lietuvoj, kiek atsimenu, kažkas vieną kartą buvo paskelbęs labai kuklių duomenų apie Kauno miesto butus.

Susidūrus su minėtais butų nuomininkų sąrašais, kilo mintis, kad jų pagalba nesunku surinkti vertingos medžiagos apie namus ir jų butus, ir pradėjau tą mintį realizuoti.

Seniau namų savininkų paduodamuose sąrašuose tebuvo nuominin-

ko pavardė ir nuomos dydis. Aš pridėjau daugiau klausimų: kokios medžiagos namas, kiek aukštų, ar yra vonia, purkštuvas, kiek bute kambarių, kiek žmonių kiekviename gyvena. Reikėjo gerokai padirbėti, kol 1929 – 1930 m. duomenis iš pranešimų lapų surinkau. Surinkę juos paskelbiau vietos laikrašty "Momentas", taip pat "Savivaldyboj" – Savivaldybių departamento leidžiamame žurnale 1929 m. Nr. II ir 1930 m. Nr. II, ir Šiaulių kraštotyros d-jo leistuose Šiaulių metraščiuose. Ar kitų metų tokius duomenis buvau surinkęs ir paskelbęs, neatsimenu. Po ranka teturiu kai ką iš 1928 m. gale paduotų pranešimų. Gal ta mano statistika nėra visiškai tiksli, "moksliška", bet nesant geresnės, manau ją čia panaudoti.

Taigi Šiaulių mieste 1929 m. sausio 1d. buvo iš viso 5, 602 butai, kuriuose gyveno 19, 608 žmonės. Tas skaičius yra net 2, 852 mažesnis už oficialų tos dienos skaičių, bet klausimas, kurie skaičiai tikresni. Gyventojų surašymas buvo 1923 metais, 1929 m. sausio 1 d. skaičius išvestas pridėjus natūralų prieauglį ir miestą apleidžiančių ir naujai apsigyvenančių skirtumą. Galėjo ir namų savininkai sąmoningai ar nesąmoningai suklysti. Vertindami tuos skaičius, turėkime tai galvoje.

Kambarių skaičius *)	Butų neskaitant virtuvės skaičius	Visų butų %	Juose gyv.	Visų miesto gyv. %	Asmenų bute vidurkis	Asmenų kambarių vidurkis
1	5, 533	63. 07	11,000	56. 1	3. 2	3. 2
2	1, 108	19. 78	4, 207	21. 5	3. 8	1. 9
3	606	10. 82	2, 555	13. 0	4. 3	1. 4
4	235	4. 19	1, 130	5. 7	4. 9	1. 6
5	75	1. 34	389	2. 00	5. 2	1. 6
6	22	0. 39	136	0. 7	6. 5	1. 8
7	14	0. 25	114	0. 6	9. 5	1. 4
8	5	0. 08	23	0. 1	4. 6	0. 6
9	4	0. 08	52	0. 3	15.0	5. 8
	5, 602	100	19, 608	100		

*) Tarp jų ir tie, kur atskiros virtuvės nebuvo

Po ranka neturiu duomenų kokie buvo tų butų namai – mūriniai, mediniai, kokie jų patogumai – ar turėjo kanalizaciją, vonią, purkštuvą – dušą, bet ir be to ta lentelė aiškiai ir iškalbingai rodo liūdną ano meto butų vaizdą. Kaip įdomu būtų turėti, sakysim, 1939 ar kitų metų panašius duomanis, juos palyginti.

Grižkime prie savivaldybės pajamų.

Be minėtų trijų didžiųjų pajamų šaltinių, 82, 950 litų davė pačios savivaldybės nekilnojamasis turtas, o visa kita reikėjo sugraibyti įvairiausiomis rinkliavomis, sunku jas beatsiminti. Statybos rinkliava – už tvirtinamus statinių planus, susisiekimo priemonių – automobilių (užregistruota automobilių kelevinių 47, sunkvežimių 8, motociklų 29, keleivinių vežėjų 50, krovinių vežėjų 43, dviračių 822, viešbučių, restoranų, aludžių, valgyklų, arbatinių, valgyklų, prekyvietės, mokėjo ką nors parduoti atvežusieji, reklamų, mieste buvo keli stulpai, ant kurių buvo lipdomi visoki skelbimai ir t.t.

Žodžiu, vargais negalais galima buvo surinkti milijoną litų. 1928 m. iš kiekvieno gyventojų savivaldybė iščiulpė 55 litus.

Kam tie litai buvo sunaudoti? Remiuosi 1928 metų duomenų nuotrupomis.

Pradėsiu nuo miesto tvarkymo – grindimo, apšvietimo ir t.t. Miesto plotas 2910 ha. Gatvių ilgis 79 km., iš jų negrįstų 54 km. Taigi nė ketvirtadalis gatvių nebuvo grįsta net paprastais akmenimis. Iki 1925 metų teišgrįsta 4, 830 kv. m., o vien tik 1928 metais išgrįsta naujo grindinio 4, 454 kv. m., ir pergrįsta 1, 355 kv. m.

Negalint išgrįsti, reikėjo stengtis kitais būdais padaryti gatves praeinamas ir pravažiuojamas. Jas žvyravome, kasėme pakraščiais griovius vandeniui nubėgti. Minėtais metais iškasta 18, 689 metrai griovių, išpilta gatvėse 1, 200 kub. m. žvyro, kurį reikėjo suvežti arklelių traukiamai vežimėlais, nes sunkvežimį tam raikalui tada Šiauliuose nebuvo.

Aš tada buvau gana paslankus, norėjau pats viską savo akimis pamatyti, todėl esu išvaikščiojęs visas miesto gatves. Tai darydavau dažniausiai po lietaus, tada geriausia matyti, kame didesnis purvas, gilesnė duobė. Užeidavau tokių vietų, kur sausas joki būdu nepraeisi, nes gatvėje tarp dviejų aukštesnių vietų buvo ne pelkė, bet tikras ežeras. Ir dar tamsu. O tos gatvės gyventojai eidavo kasdien ir turbūt ką nors keikdavo – Dievą ar burmistrą.

Koncesiją tiekti miestui elektros šviesą turėjo Amerikos lietuvių bendrovė. Santykiai su ja buvo aiškiai apibrėžti. Jos direktorius inž. Mošinskis buvo gana kietas. Mes reikalavome kuo daugiau taškų gatvėms apšviesti, o jis tam priešinosi nes linijos tęsimas buvo ne pigus dalykas. Tik arbitro pagaba pavyko susitarti. Arbitru buvo prof. Petras Leonas.

1921 metais šviesos taškų tebuvo 35, 1925 m. – 152, 1929 m. – 232.

Turiu pasakyti, kad daugiau rūpėjo pakraščiai, kur gyveno darbo

žmonės. Iki tol jais mažiausiai rūpintis, o pats centras turėjo nors paprastą grindinį, buvo kiek geriau apšviestas. O pakraščiai skendo purve ir tamsoje. Jiems savivaldybės pagalba buvo labiau reikalinga. Tą mes supratome ir stengėmės pakraščius padaryti miestiškesnius.

Centre buvo daug tuščių sklypų. Vienų savininkai tuoj susirūpino juos užstatyti, kiti visai jų tvarkymu nesirūpino, nes nemaža jų Šiauliuose nebegyveno, kai kurie jau buvo New Yorką pasiekę.

Savivaldybei rūpėjo kad tie sklypai užstatyti greičiau – būtų daugiau pajamų, todėl skatino savininkus susirūpinti statyba, o jei patys nestato, sklypą parduoti tam, kas nori statyti. Tokia "politika" vadovaudamasi, miesto valdyba nesivaržė tokius sklypus kiek galima brangiau įkainuoti ir tuo būdu apdėti didesniu mokesčiu. Tokius sklypus, kuriais savininkai nesirūpino, tvarkė–šlavė, sniegą kasė, tvorą tvėrė savivaldybė, po kurio laiko per teismą pareikalavo išlaidas gražinti, o negražinus, sklypą parduodavo. Taip stengėsi greičiau išnaikinti tuščius sklypus.

Nelaikydavome neaptvertų sklypų, kaip JAV–bių miestuose, kad kiekvienas galėtų matyti, kiek ten visokių atmatų primėtyta. Juos vertėme aptverti padoria tvora.

Pribrendo prekyvietės iškėlimo reikalas. Ji buvo pčiame miesto centre, prie Tilžės gatvės, prie pat Šv. Petro bažnyčios durų, dabartinėj Pergalės aikštėje. Dvi dieni per savaitę į ją suvažiavę kaimiečiai taip užteršdavo, kad jau nebegalima buvo pakęsti. Jau seniau buvo numatyta nauja prekyvietės vieta prie Vilniaus gatvės, priešais Sukilėlių kalnelį. Pirmiausia reikėjo įveikti didelį aplink senąją prekyvietę įsikūrusių prekybininkų spaudimą. Jie balsiai šaukė, kad subankrutuos, prekyvietę iškėlus. Kadangi miesto taryboje beveik viena mūsų frakcija turėjo daugumą, tai šį klausimą įveikėme be didelių sunkumų. Sunkiau buvo vietą sutvarkyti – išlyginti paviršių, bent pažvyruoti, nes išgrįsti visą aikštę vienu kartu nepajėgta. Prekyvietę perkėlus jau L. Valančiui burmistraujant, nė vienas prekybininkas dėl to nebankrutavo, nemanau, kad jų apyvarta būtų sumažėjusi, nes jau senas žinomas krautuves pirkėjai visada suranda.

Senoji prekyvietė buvo numatyta paversti parku, buvo paruoštas planas. Jos vidury jau seniau stovėjo iškilmingai pasodintas Vilniaus ąžuoliukas, o 1929 m. gegužės 9 d., gausiam būriui šiauliečių dalyvaujant, pasodinti jos pakrašty prie Tilžės gatvės keturi spaudos medeliai, po du – Aušros al. ir Tilžės g–vės kampe pasodino vieną senosios spaudos atstovai – aušrininkas Miglovara, poetas Javaras ir Liudas Jakavičius,

antrąjį – Kultūros žurnalo redaktorius Pelikšas Bugailiškis ir Momento redaktorius J. Janulaitis. Priešingame kampe, Tilžės ir Pašto g–vių kampe mokyklų atstovai – gimnazijos direktorius Vaclovas Šliogeris, Mokytojų seminarijos direktorius Juozas Orlauskis ir pradžios mokyklų inspektorius, buvęs burmistras Kazys Ubeika ir ketvirtąjį – savivaldybių atstovai – burmistras Jackus Sondeckis, miesto tarybos pirmininkas Kazimieras Venclauskis ir apskrities savivaldybės pirmininkas Antanas Pranculis.

Tie medeliai dabar dideli medžiai.

Miestas augo. VIs daugiau namų buvo statoma. Didėjo žmonių poreikiai. Gana prisilakstyta “savais reikalais” į kiemo pakrašty esančią būdelę. Juk tuos “reikalus” daug patogiau atlikti neperžengus savo buto slenksčio. Bet kaip tą padarysi, neturėdamas bute kanalizacijos? Gelbėjosi kaip kas išmanydamas – įrengdamas kanalizaciją tik savo name. Gerai, jei buvo vietos sugeriamiems šuliniams, bet ir jie greitai užsikimšdavo ir vanduo nebenubėgdavo. O pačiame miesto vidury buvo tokių namų, kurių beveik visas žemės sklypas buvo užstatytas. Kas tokiam trijų aukštų namų savininkui daryti? Negi kiekvieną dieną statinėmis tą vandenį ištirpusį “auksą” vežiosi? Kokios būtų išlaidos! Buvo mirtinai reikalinga įrengti bendrą visam miestui kanalizaciją, kad prie jos būtų galima kiekvieną namą prijungti, jei jo gatvėj jau praveisti vamzdžiai.

Prieš pirmąjį pasaulinį karą tik Vilnius teturėjo kanalizaciją ir vandentiekį. Kaunas tuo susirūpino tuoj po karo, kai jis tapo laikina Lietuvos sostine.

Pradėjome ir mes tam ruoštis. Reikėjo paruošti miesto topografinį planą. Kreipėmės į inž. Steponį Kairį kuris vadovavo kanalizacijos – vandentiekio darbams Kaune, prašėme jį apsinti paruošti kanalizacijos ir vandentiekio planą Šiaulių miestui.

1929 m. sausio 19 d. posėdy miesto taryba pritarė valdybos atliktiems darbams ir paskyrė lėšų. Tų pačių metų gegužės 19 d. į Šiaulius atvyko Berlyno aukšt. technikos mokyklos profesorius Briks ir kartu su inž. S. Kairiu parinko vietą, kurioj iškasus tinkamus šaltinius, būtų galima aprūpinti Šiaulius geru vandeniu (ta vieta pasirinkta arti Salduvės kalno), o nešvariam vandeniui valyklą įrengti už ežero, arti Ginkūnų.

Dabar neatsimenu, kada pradėta kasti pagrindinis kanalizacijos kanalas. Darbas buvo vykdomas pačios savivaldybės, ne rangovo. Juos stropiai prižiūrėjo inž. K. Reisonas, vadovaudamasi S. Kairio nurodymais.

Iki antrojo pasaulinio karo jau buvo įrengta kol kas primityvi vandens valyklą, centre didesnėse gatvėse praveisti vamzdžiai, prijungta

prie jų nevienas namas, pastatytas ligoninės kieme (Pagyžių gatvėj) vandens bokštas, paklota nemažai vandentiekio vamzdžių.

Taigi po II-jo Pasaulinio karo atsistatantiems Šiauliams nebereikėjo darbo pradėti nuo pat pradžios. pažengę.

Sekdami Šiaulius, kanalizacijos-vandentiekio įvedimu susirūpino Panevėžys ir Ukmergė, bet iki karo toliau paruošiamųjų darbų nebuvo pažengę.

Iš seno naują grindinį grindė miestas, o seną taisė sklypo savininkai (savąją gatvės pusę). Ar reikia aiškinti, kad tokiai tvarkai esant, gero grindinio nebus. Ta tvarka buvo pakeista – miestas grindė naują grindinį ir jį taisė, o savininkai mokėjo mokesį, kurį kasmet nustatė miesto taryba. Pav., 1931 metams jis buvo lygus 8% mokamo nekilnojamo turto.

Savivaldybių įstatymas įpareigojo miesto valdybą rūpintis priemonėmis nuo gaisro apsaugoti ir gintis, bet iki mano burmistravimo miestas savo ugniagesių komandos neturėjo, pasitenkindamas savanorių pagalba, kurių draugija įsteigta 1872 m. Aktyvių narių buvo kelios dešimtys, daugiausia žydų. Jų tarpe buvo tokių, kurie gal nepraleido nė vieno gaisro, bet buvo ir tokių, kurie, kurie nakties metu išgirdę sirenos kaukimą, apsisukdavo ant antro šono, ir užmigdavo, o dauguma gaisrų ir būdavo naktį. Gesinimo priemonės buvo primityvios, nebuvo ir gerai išmanančių kaip reikia gesinti.

Savo įpėdiniui palikau 5 asmenų komandą, miesto išlaikomą, 2 automobilius ir 4 rankines mašinas.

Opus buvo vandens klausimas. Šuliniuose kiek jo tegausi. Jį reikėjo vežti iš ežero ar prūdelio prie Frenkelio fabriko. O tai juk labai toli, jei gaisras kilo kitoj miesto pusėj. Tiek žarnų nenutiesi. Todėl “sausesnėse” miesto dalyse įrengėme dideles cementines duobes ir pripylėme vandens, kuris buvo naudojamas toj apylinkėj kilusiam gaisrui gesinti. Atsimenu, kad vienas tokių baseinų buvo įrengtas Kaštanų alėjoj prie Vilniaus gatvės.

Priminsiu, kad 1929 m. Šiauliuose buvo 30 gaisrų, padariusių 1, 132, 000 litų nuostolių.

Pasigirsiu, kad už nuopelnus ugniagesybai aš buvau apdovanotas savanorių ugniagesių draugijos ordinu.

Skaudi rykštė buvo nedarbas, bet kaip parūpinti bedarbiams darbo? Tai buvo labai sunkus klausimas. Iš vienos pusės miestui trūko lėšų, iš antros reikėjo surasti tokius darbus, kuriuos galima būtų dirbti žiemą, kurie nereikalautų specialybės ir kurių išlaidų didžiausią dalį sudarytų atlyginimai darbininkams. Ideališkiausias darbas būtų kalnus kasti, bet

kur tu rasi Šiaulių mieste kalną, kurį galėtum kasti? Kai reikėjo – suradome.

Buvo Trakų vardu gatvė,ėjusi pro kalėjimą. Ji, artindamasi prie Bažnyčios gatvės, kilo aukšty. Ir atidavėm ją lyginti bedarbiams. Jei tai būtų buvęs kalnas, nesunku būtų jį rausti ir žiemą, bet kai tereikėjo vieną ar du metrus – tai buvo ne darbas, o kankynė. Juk žinote, kiek Lietuvoje žemė išąla?

Panaši operacija buvo atlikta Varpo ir Vilniaus gatvėj prie Sukilėlių kalnelio. Produktingiausias darbas buvo Rygos gatvėj. Čia pasitaikė smėlio aukštuma, lengva buvo kasti ir nukasus buvo gatvė pratęsta, smėlis panaudotas kur kitur.

Viešuosius darbus vykdydami, iškasėme platų griovį nuo Rekyvos ežero iki prūdelio prie Frenkelio fabriko. Tuo būdu buvo planuota "pagyvinti" prūdelį, duoti jam bėgančio iš Rekyvos ežero vandens, bet efektas tebuvo labai menkas. Dėl to nesijaudinome, nes sumanymas buvo vykdomas ne dėl jo naudingumo, o dėl to, kad nieko kito tinkamesnio negalėjome sugalvoti.

Darbus teko vykdyti iš miesto kišenės. Vyriausybė buvo šykšti. Šiaip taip iškaulijome ne pašalpą, bet leidimą gauti iš Lietuvos banko paskolą, kurią dalimis gražinome.

Drįstu pasigirti darbų vykdymo tvarka. Paruošėme smulkias taisykles – kas ir kaip darbo gali gauti. Kad į miestą neplūstų bedarbiai iš apylinkės, nustatėme minimumą, kurį bedarbis turi būti gyvenęs mieste, kad galėtų gauti darbo. Kaune to nebuvo, todėl ten iš toliausių vietovių važiavo darbo ieškantieji. Plačiai sklido lyg tikras dviejų keleivių pokalbis traukiny:

– Kur, brole, važiuoji?

– Į Kauną na bedarbije.

Šiauliuose tokie negalėjo tų darbų gauti.

Užsiregistravusieji bedarbiais buvo patikimų pareigūnų gerai patikrinti: kada apsigyveno Šiauliuose, kokia šeimyninė padėtis, ar tikrai darbo reikalingas ir suskirstyti į 3 kategorijas: labiausia reikalingi ir mažiausia reikalingi darbo. Kadangi lėšos buvo labai ribotos, tai buvome priversti antros kategorijos bedarbiams darbo duoti tik kas antra savaitė, o trečiosios – kas trečia.

Darbas buvo užduotinis. Inžinierius kasdien nustatydavo normą, niekas nesiekė čiulpti iš bedarbio paskutinio prakaito lašo, svarbu, kad jis dirbtų, todėl norma buvo maža. Štropiai žiūrėta, kad atėjęs į darbovietę užsiregistruotų ir dirbtų, o ne pradingtų ir tik darbo dienos gale

sugrįžtų, kad tabely būtų pažymėta ji dirbus visą dieną. Šiauliuose kalbėjo, kad Kaune nebuvo geros darbo kontrolės, todėl daugeliui pakakę rytmety ir vakare užsiregistruoti.

Ne vienam tokia "griežta" tvarka nepatiko, bet mes jos laikėmės.

Vėliau Savivaldybių departamentas išleido viešųjų darbų taisykles, į jas kai ką įtraukdamas iš mūsų.

Mums aišku buvo, kad teikiamoji pagalba bedarbiams nebuvo pakankama, bet vien savo lėšomis nepajėgėm, o vyriausybė, kaip jau minėjau, nebuvo jautri.

Mieste buvo ūkininkų, kurių žemės rėžiai buvo keliose vietose. Tokios žemės turėjo ir miestas. Sutarta tą dalyką reformuoti taip kad kiekvienas savo žemės gabalą turėtų vienoj vietoj.

Tą dalyką tvarkant, mes, miesto atstovai rūpinomės ne ariamais plotais, bet kurie gali būti miestui labai naudingi ateity kitais požiūriais. Pav., turėti savo rankose žemę ežero pakraščiu.

(Bus daugiau)

60 METŲ "RADVILOS DRAUGIJOS ĮSTEIGIMO PROGA

(Tęsinys iš 70 Nr.)

ŠVENTĖME

(*"Sėjėjas Nr. 14, 1933 rugpiūčio 1 d."*)

- Iki pasimatymo!

Kolega spaudžia ranką ir gailisi, kad pats negali dumti mano keliais į Biržus. Dar prikalbinėjo dainų šventėje Klaipėdoje, tik galų gale, netekęs visų vilčių, ilgai mojuoja ranka.

Sudie Klaipėda! Skubu į sa vuosius Biržus. Rytoj, liepos 10, turiu pakliūti į "Radvilos" Jaunimo šventę Klausučiuose.

Telšiai, Šiauliai. Persėdu, vėl pirmyn. Eilė stočių, pagaliau štai lekiu pro Klausučius. Įsižiūriu: Tai čia švęsime rytoj.

Liepos 10 dienos rytas gražus, šiltas saulutė retkarčiais perbrenda debesėlių. Tylu, ramu, šventiška. . . Netyčiom sutinku skubantį "Radvilos" pirmininką, judrius pagalbininkus. Bėgioja, teiraujasi, pranešinėja. Paskutinės valandos prieš šventę, rūpesčių dar daugiau. Bet veiduose, apart giedrios šypsenos, jokio nuovargio nesimato.

Skubame autobusu į klausutiečių sostinę. Keliai perpildyti autobu-

sais, vežimais, dviračiais ir pėsčiaisiais. "Ak ir šymet turėsime gražią šventę", pagalvojame ne vienas.

Gražiame Kūrėjo kūrinyje – gamtoje, po mėlynu dangumi, susikaupiame maldai. Turiningi pamokslai, choras, orkestras. Viskas taip rišasi, viskas susilieja į vieną harmoniją. Tauru, šventa ir tai nuotaikinga! Mums pritaria jaunučių berželių šnarėjimas, laisvųjų paukštelių giesmės, o iš toli švelnutis vėjelis atneša gražių mūsų dienų šienapiūtę ir dar daugiau pajuntame šventadienišką didingumą. Visi laukai, rodos, nustoja pilkai realios kasdienybės, vargingumo, apsigaubia tyla, ramia giedra.

Gojelyje ilgos eilės, šimtai jaunatve žydinčio jaunimo. Aukštai iškeltos plevėna vėliavos. Iškilmingas posėdis, sveikinimai, dovanų įteikimas, sporto olimpiada.

Į mus kalba jaunasis, visai kitoks, naujos kartos evangelikas. Jis jau persiorientavęs pagal naujus laiko reikalavimus ir dvasią. O juk tik metai dar tepraėjo! Ir pajunti, kaip artimi visi tie šimtai, kaip jie visi savi, – broliai, seserys, mylimas, mylimi. Jie čia iš visur suvažiavo, spaudžia vieni kitiems rankas, visi pažįstami visi vienos šeimos, gyvena vienas kitu – tie 600. Ak, ar seniai tatai buvo tik graži svajonė, nedirsi viltis?! Reikėjo būti dideliu optimistui, išeiti savo dvasia toli į priekį, į ateitį ir ją nujausti kuriant "Radvilą". Tokiu ir buvo steigėjas.

"Radvilai" 7 metai. Ji jau nebevaikas, ji diena iš dienos auga, tvirtėja. Jauna, gaivi ir judri ji keliauja mūsų biržiečių krašto laukais, kaimais, vienkiemiais, miesteliais, iš Biržų – į Nem. Radviliškį, iš Papilio – Klausučius. O reikia, kad, gražiai ir aukštai šviesdama dora ir šviesa, ji nueitų visa mūsų žeme nuo Zarasų kalnelių iki amžinosios Baltijos, kur nors vienas evangelikas pastatys pėdą . . .

Jau gilus vakaras, saulutė nukeliavo poilsiui, užmigo pavargęs paukštelis. Skirstomės. Malonios klausutietės, smagūs klausutiečiai mus išlydi. Spaudžiame rankas . . .

Iki pasimatymo, iki pasimatymo!

Stud. P. Zablackas
Smaliečiai, Biržų-Papilys

(Bus daugiau)

* * *

NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

H. Janužys

(Išpūdžiai iš antros viešnagės)

Taip kaip pereitais metais taip ir ši kartą skridau iš Californijos su Northwest Airline į Frankfurtą ir iš ten su "Lithuanian Airline" tiesiog į Vilnių. Naujame ir labai moderniškame aerodrome pasitiko mane gau-

sus būrys draugų–kolegų su puikiomis lietuviškomis rožėmis, kurių tarpe buvo taip pat Vilniaus reformatų bažnyčios pasišventę ir stropūs darbuotojai mokytoja Alisa Balčiauskienė ir jos mielas sūnus inž. Donatas Balčiauskas bei mokyt. Leonas Vacbergas ir kiti.

17.06.1993 nuvykau į Klaipėdą, kur aplankiau savo gimines ir pažįstamus – senus draugus. Kaip tik tos dienos vakare išgirdau per T.V., kad tas jau ilgai lauktas “LITAS” vėl įvedamas kaip naujoji (senoji) oficiali Lietuvos valiuta. Žmonių veidai matomai nušvito, nes tie beverčiai rubliai ir talonai jau seniai buvo nusibodę... Pastebėjau, kad litas buvo, mano manymu, per aukštai įvertintas (\$ 1.00 lygus 4.30 litai), kam vėliau pritarė man ir kiti ekonomistai, o taip pat ir Seimo deputatas p. Vytautas Plečkaitis, su kuriuom turėjau ilgą pasikalbėjimą ir kuris pakvietė mane atsilankyti Seimo sesijoje Vilniuje...

Vidūno 125–osioms gimimo metinėms paminėti dainų šventę Klaipėdoje atidaro Vinco Kudirkos premijos laureatas p. Bernardas Aleknavičius

Foto H. Janužio

Pasigėrėtinu budu vyko šiais metais Lietuvoje daug svarbių ir prisiminimo vertų švenčių. Viena iš tų buvo birželio mėn. 26 d., dieviškai puiki dainų šventė, Vyduo 125–osioms gimimo metinėms paminėti, Klaipėdoje, laikrodžių Muziejaus dideliame kieme. Dešimts puikūs, tautiniais rūbais pasipuošę moterų ir vyrų choras sudarė tikrai dieviškai–patriotišką ir pakeltą nuotaiką. Mano senas pažįstamas draugas ir nusipelnęs patriotas, fotožurnalistas, Vinco Kudirkos premijos laureatas p. Bernardas Aleknavičius, atidarė šią labai įspudingą Klaipėdos dainų šventę (žiur. nuotr.). Šventės metu turėjau interviu su p. Bernardu Aleknavičiu, p. Albinu Stubra ir T. V. reporteriu p. Jonu Marcinkevičiu, ku-

rių pasikalbėjimo ištraukos ir visos bendros šventės nuotraukos buvo rodomos Lietuvos Televizijoje. . .

Mindaugo karūnavimo valstybės šventė – kariškių paradas Klaipėdoje. Priešakyje kiekvieno būrio žygiavo lietuvaitės su tautiniais rūbais.

Foto H. Janužio

Kita svarbi šventė buvo liepos 2 – 4 d.d. , 1993, Mindaugo Karūnavimo Valstybės Diena, Klaipėdos teatro aikštėje ir vasaros Estradoje, kur pučiamųjų instrumentų orkestro koncertai, vietos ir svetimų valstybių atstovai, patriotinės kalbos, paradai ir kariškių žaidynės, paliko labai įspudingą šventės nuotaiką, kurią niekuomet nepamiršiu. – Internacinė folkloro šventė Vilniuje buvo taip pat labai įspudinga. – Kitas puikus įvykis buvo Miss Lithuania rinkimo procedūra.. Gražios lietuvaitės su puošniais tautiškais rūbais ir balinėm suknelėm sudarė labai gerą įspūdį, palydint su lietuviškom dainom. Labai gaila tik, kad finalistų ir karūnavimo metu visas gražumas ir harmonija buvo sugadinta mažos kokybės dainininkų–solistų, kurie stengėsi labai garsiai pamėgdžioti svetimijoje kalboje amerikiečių “Rock N’Roll“, suplyšusių kelnių ir atvirkščiai užsidėjusių kepurėlių solistus. . .

Juodkrantė su savo savotišku “Raganų Kalnu“ ir jos puikiais pušynais sudaro tikrai ramią ir sveiką atmosferą. Nida jau duoda visai skirtingą įspūdį. Ten jau gaunasi beveik internacionalinio turtingo kurorto vaizdas. Nauji, skoningi namai, puikios vilos, o jų yra labai daug, auga kaip grybai po lietaus. Nidos pakrastyje aplankiau taip pat dabartinio Lietuvos Prezidento p. Algirdo Brazausko puikią vilą, pavadintą “Rūtos“ vardu.

Dovilų ev. bažnyčia, kur aš buvau kadaise įžegnotas, yra vėl iš vidaus ir oro atremontuojama, nes komunistų okupacijos metu ji buvo pa-

versta į maluną ir grūdų sandėlį. Remonto architektas patvirtino, kad šį rudenį bus bažnyčia pakankamai atremontuota, kad būtų galima pirmuosius konfirmantus jau vėl įžegnoti. – Labai puikiai tvarkosi naujasis Klaipėdos Universitetas su jo įvairiais fakultetais. Man teko garbė būti pakviestam ir susipažinti ir pasveikinti to Universiteto bibliotekos direktorę Janiną Pupelienę ir komplektavimo skyriaus direktorę Stasę Mockutę. Jų planingas, skoningas ir entuziastiškai pasišventęs darbas atneš daug gerų vaisių visų mokslų studentams ir visuomenei. Tikėkime, kad energingam Klaipėdos miesto merui, p. Benediktui Petrauskui pasiseks atgauti bolševikų apleistas kareivines, E. Monto g-vėje, iš Lietuvos Apsaugos ministro p. A. Butkevičiaus, naujam Klaipėdos Universitetui.

Klaipėdos universiteto bibliotekoje direktorė Janina Pupelienė (kairėje) ir kompletavimo skyriaus direktorė Stasė Mockutė rodo H. Janužio dovanotas knygas

Foto H. Janužio

Esant Klaipėdoje teko man pamatyti labai puikią žemaitišką komediją "Trys Mylimos", naujame dramos teatre ir tą labai puikiai pažįstamą, linksmą operetę Franz Leharo – "Grafas Luksemburgas", Klaipėdos miesto teatro salėje, kur teko man garbė susitikti ir pasikalbėti su Klaipėdos Konservatorijos malone direktore senorina Vida Kuraite, kurios svajonė yra dar kartą dainuoti su mano gerbiamais tenoro solistais Luciano Pavarotti ir Placido Domingo... Su dideliu pasigėrėjimu pastebėjau, kad Klaipėdos Krašte ir bendrai visoje atgimstančioje ir laisvoje Lietuvoje, vyksta tylus, bet neapsakomai didelis švietimo, mokslo, sporto, religijos, statybos, žemdirbystės, kultūros ir kitų sričių maturinis klestėjimo momentas. Senoji (ir jaunoji) karta yra pasiryžusi tęsti

toliau tuos užsimojimus ir darbus, kurie buvo pasiekti per pirmuosius nepriklausomybės laikus, prieš Antrąjį pasaulinį karą, ir kas buvo sustabdyta žiauriais komunistų okupacijos laikais.

Pavažinėjus su Klaipėdos dideliais, geltonos spalvos, vengrų gamybos autobusais, pastebėjau šį kartą labai įdomius plakatus: "Prašome Nesikeikti". Pereitais metais buvo tokie užrašai autobusuose: "Nežiopsok Apvogus".

Su dideliu džiaugsmu ir pasigėrėjimu pergyvenau taip pat tą momentą kai buvusieji dideli sovietų tankai su kargolėmis riedėjo Klaipėdos Taikos gatve ir reluktantiškai nešdavosi lauk iš Lietuvos. Vieni padėjo juos rankų plojimais, kiti tylėjo susimąstę. . . Man asmeniškai buvo šitas istorinis įvykis glaudžiai surištas su 1940 metų Lietuvos okupacijos tragedija, kada sovietų okupacijos tankistai atvyko į Tauragės dragunų pulko kareivines išblaškydami mūsų kavalerijos pulką po visą žemaitiją. Aš ir trys mano kolegos-mokytojai, Klaipėdos Krašto lietuviai, atlikome tuo laiku (birželio mėn. 1940) paskutiniosios aspirantų laidos stažą Tauragės dragunų pulke. Mūsų kavalerijos eskadronas, su esk. vadu Broniu Michelevičiu, patekome į Putvinskio dvarą. Iš ten buvo mūsų eskadronas iškomandiruotas į Marijampolės husarų pulką, iš kur buvome (28. 9. 1940) atšaukti atgal į Karo Mokyklą, dabar jau Vilniuje, ir 1. 10. 1940 paleisti į atsargą. Apie šitą, Lietuvai taip tragišką istorinį laiką, galėčiau daug storų ir įdomių knygų parašyti . . .

Kaip malonu yra pergyventi tą istorijos kartojimasi Lietuvos gerojone, ir matyti šiandien vėl Lietuvoje MŪSŲ TIKRUS LIETUVIUS KARIŠKIUS, kurie yra lyg puikus sapnas tos kontinuacijos iš mūsų prieškarinės garbingos nepriklausomos ir laisvos Lietuvos laikų. . .

Puiku buvo pašvęsti ir pergyventi tas istorines šventes tarp savųjų, mūsų krikščioniškoje Lietuvoje ir, be to, prisiminti, tą prieš 740 metų Mindaugo karūnavimo sukaktį ir kuris surišo Lietuvą su krikščioniškuoju pasauliu ir vakarų kultūra. Tai visa patvirtino taip pat tas šventiškai entuziastiškas pasitikimas Popiežiaus Jono Pauliaus II šiais metais Lietuvoje, kurio nenuilstamos antikomunistinės kovos, net krauju apšlakstytos, turėjo neapsakomai didelį įnašą į brutalaus komunizmo sistemos subyrėjimą visame pasaulyje. - Visos tos šventės turėjo labai teigiamą įtaką šiandieninei, garbingos praeities, atgimstančiai Lietuvai, nes tai duoda tikrai patriotiškai-šventišką jungimo vieningumą ir tuo pačiu geresnes perspektyvas Lietuvos ateičiai. . .

Pastebėjau, kad ilgo laiko maskolių okupacija Lietuvoje turėjo jau didelę neigiamą įtaką žmonių (ne visų) galvoje ir veikime. Šitas ko-

munistų išperėtas mentalitetas užtruks dar ilgą laiką kol jų galvosena pradės veikti tikrai laisvai ir vakarietiškai. Pavyzdžiui, daug kas dar negali suprasti, kad bankai gali duoti paskolas paprastiems žmonėms, arba, jeigu tu sugebi gali nusipirkti sau privatų namą, arba pirkti akcijas ir gauti dividendud ir t.t. Beveik su pasibaisėjimu taip pat pastebėjau, kad kai kurie mūsų žmonės dar ir šiandien vadina mūsų garbingus partizanus, kaip bolševikai juos vadindavo, "banditais", kurie kovojo su komunistų okupantais ir mirė, arba net susidegino dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. . .

* * *

Hypatia Y. Petkus

INŽ. MARTINO KREGŽDĖS IŠRADIMAS

Martinus Kregždė

Mūsų skaitytojas ir rėmėjas "Mūsų Sparnų" dipl. inž. Martinas Kregždė yra parašęs biomechanikos mokslinį straipsnį kas sudomino šios srities specialistus. Tai liečia dantų chirurgiją – protezą, kur jis pateikia naują galvosena ir metodą praktiškam dantų įstatymo vykdymui. Šio metodo dėka bus galima palengvinti dantų gydymą ir pasitarnauti daugybei pacientų. Didžiai daugumai mūsų žmonių – anksčiau ar vėliau – tenka galvoti apie pagedusių dantų ištraukimą ir apie įstatymą naujų. Mūsų XX amžiuje visi mokslai, ir ypač medicinos, daro milžinišką pažangą. Dar ne taip seniai (nereikia nė šimto metų!) senstelėję žmonės likdavo be (žmoniškai atrodančių) dantų ir

be kompetetingų gydytojų pagalbos. Tada nebuvo tiek visokių "jaunystės atnaujinimo" priemonių, kiek dabar, o jų tarpe "nauji dantys" užima svarbią vietą.

Iki šiol dantų gydytojai atlikdavo šį protezą "ad hoc", daugiausia savo nuožiūra, nes nebuvo tikslaus apskaičiavimo metodo. M. Kregždės išradimo dėka yra įmanoma darbą vykdyti su dideliu tikslumu. Jo mokslinis darbas, "Method of selecting the best Implant Prosthesis Option" pasirodė moksliniame žurnale "International Journal of Oral and Maxillofacial Implants" 1993 m. gale. Turėjome progos pamatyti to darbo santrauką (Abstract), ko turbūt ir užtenka nespecialistui, norinčiam susidaryti vaizdą. Cituojame čia išvadą, paliekant originalo anglų kalbą

(tikimės, kad kam reikia, patys išsivers lietuviškai): "Selection of implant fixture positions and scheme of prosthesis splinting is critical for longevity and stability. . . Author uses biomechanical science and 3 D finite element analysis, to determine the optimum prosthesis design".

Kas paskatino inžinerijos žinovą – išradėją išeiti į ne jo specialybės lankas? Lieka nepaaiškinta, bet be abejo jam (nelabai seniai) išėjus į pensiją liko laisvo laiko moksliniams tyrinėjimams. Šalia jo mėgiamų užsiėmimų – dvasinio turinio knygų skaitymo ir sportavimo, ypač teniso žaidimo, atsirado laiko ir visai naujoms idėjoms įvykdyti. M. Kregždė mums rašo, kad visas šio išradimo pajamas yra pašventęs "Kristaus mokslo platinimui (non-denominational)". Apie tai ateityje norėtųsi sužinoti daugiau.

Išradėjas sako, kad šiuo laiku pats svarbiausias jo darbas yra prižiūrėti Mamytę, susilaukusią didelio 98 metų amžiaus 1993 m. spalio mėnesyje. Būdamas viengungis, M. K. jau kelinti metai gyvena kartu su Mamyte Huntington Beach, pietų Kalifornijoje, namuose įrengtuose jos patogumui. Kitame miestelyje gyvena jo brolis, dr. med. (mūsų kuratorius) Jonas. Dar visai neseniai Mamytė, Anna (buv. Nastopkaitė) Kregždienė lankėsi savo mėgiamuose Liet. Protestantų S-gos parengimuose. Abu M. K. tėvai yra kilę iš Biržų krašto reformatų, Mama iš Kateliškių kaimo o Tėvas Martinas iš Bobėnų.

Šeima anksti nusikėlė į Rygą ir ten augino dviejų sūnų šeimą religingoje dvasioje. Tais laikais Rygoje (ir apskritai Latvijoje) gyveno gana daug lietuvių. Reformatai jungėsi į daugiakalbę (vokiečių, latvių, škotų ir kt.) reformatų parapiją. Lietuviams pamaldų laikyti atvykdavo kun. prof. Povilas Jakubėnas iš (netolimų) Biržų. 1938 metais jaunuolis Martinas buvo konfirmuotas reformatų bažnyčioje. Išduotą konfirmacijos dokumentą pasirašė kun. prof. P. Jakubėnas su priedašu jo paties ranka: "Palaiminti tyrios širdies nes jie regės Dievą (Mat. 5: 8)." Antrojo Pasaulinio karo įvykiai išblaškė daugumą parapijiečių, bet išpūdinga bažnyčia Marstal gatvėje dar kelia savo bokštą. Neseniai ten keliavusių daviniais, šiandien yra dedamos pastangos parapiją atgaivinti su brolišku liuteronų pagalba.

Dėl karo apystovų Martinas atsidūrė Vokietijos tremtyje kartu su kitais tautiečiais. Jis sėkmingai tęsė mokslus pradėtus Rygoje. Martinas baigė Hannover'io universitetą su Dipl. Ing. laipsniu. Persikėlus gyventi į JAV, nukreipė akis į Kaliforniją ir čia studijavo toliau University of Southern California kur gavo magistro (M. S.) laipsnį. M. K. yra ilgameitis inžinierių s-gos A. S. C. E. (American Society of Civil Engineers) na-

rys. Ilgus metus pastoviai dirbęs firmoje Rockwell International, North American Aviation Division, Martinas Kregždė išėjo į pensiją. Linkime jam ištvermės ir sveikatos ir toliau rodant pensininkams, kaip rasti kelią į malonų ir naudingą laivalaikio užsiėmimą!

*Martinus Kregždė augo Rygoje ir buvo konfirmuotas
šioje reformatų bažnyčioje*

* * *

*Nijolė Blauzdžiūnienė
Gydytoja stomatologė*

Į PASVALĮ SUGRĮŽUS

Prieš kiek laiko M. S. žurnalas (Nr. 65, psl. 52) talpino autorės straipsnį "Kaip patinka Amerika". Vėliau ji grįžo Lietuvon ir dabar gyvena JAV. Štai jos išpūdžiai, pažinus gyvenimą šiapus ir anapus okeano.

Red.

Pasvalys, šiaurės Lietuvos molio kampelis, jau virš 30 metų yra mano namai. Biržai su savo nepakartojamu grožiu yra mano gimtinė. Abi vietovės man brangios. Pasvaly prabėgo kone visas mano gyvenimas. Neveltui žmonės sako, kad ką Pasvalio molis įsiurbia, to lengvai nepaleidžia. Derlinga žemė, gražiai dirbamos lygumos, nuostabus parkas, vingri upė Svalia išiliejanti pačiame miesto centre į vandenį upės vardu Levuo – visa tai yra mano miestas dabar. Už miesto upė Mūša ska-

laujanti dolomitinius kriaušius, plaukia į Latviją, o aplinkui yra grybingi miškai. Su malonumu žmonės grybauja. (Anot spaudos, Lietuvoje auga 380 rūšių grybų, ir valgomų ir pavojingų. Grybautojai pažįsta ir renka tik tarp 15–20 rūšių).

Aš myliu Pasvalį ir jo žmones, tuo labiau dabar, pabuvusi Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tik iš tolo supranti, kaip brangi yra Tėvynė... Grįžusi radau savo miestą gražesnę, švaresnę, išsiplėtusį ne tik Panevėžio, bet ir Šiaulių kryptimi. Namai auga kaip grybai net ir tokiomis sunkiomis ekonomikos sąlygomis. Žmonės darbštūs, išradingi ir atkaklūs savo siekimuose, kaip ir jų molis. Greta tuštokų valstybinių parduotuvių atsirado mažų privačių krautuvių su gausybe, daugiausia užsienietiškų, prekių. Malonu užėiti į "Astridą" įsikūrusią knygyno patalpose. Pasvalys yra ant vadinamojo "Baltijos kelio", jungiančio Vilnių – Rygą – Tailandą. Pravažiuoja prekyautojai iš įvairių kraštų, kas anksčiau tokiai "provincijai" buvo neįprasta. Atsiranda bendravimas su užsieniečiais, kas mums, ištisa amžių buvusiems už "Geležinės Uztvaros" reiškia labai daug.

Žinoma, dar daug vandenių nubėgs Pasvalio upėmis, kol žmonės įgys supratimą, kad jie platesniame pasaulyje gyvena, kad panašių problemų yra visuose kraštuose, kad tikras džiaugsmas yra ne vien iš kitų imti, bet ir duoti. Man malonu buvo ne tik apie tokius girdėti, bet ir susitikti su užsieniečiais, neabejingais Lietuvai ir Pasvaliui. Pasvalio jaunuoliai dirba ir mokosi ūkininkauti Švedijoje, o švedų ūkininkai čia lankosi ir teikia patarimų bei konkrečios techninės paramos.. Pasvalio labdaros draugija "Caritas" susilaukė viso "konteinerio" suaukotų daiktų bei vaistų iš Švedijos evangelikų. Prancūzai mokytojai lankėsi Pasvalio (Petro Vileišio vardo) vidurinės mokyklos prancūzų kalbos pamokose ir viešai atžymėjo mokytojos nuopelnus. Jų pastangomis mokytoja ir paminėta mokinė svečiavosi Prancūzijoje. Man, kaip stomatologei, išpūdi padarė norvegų dovana. Ponai N. Tjermin, K. Rye ir dr. B. Berg-Jensen, pasikrovę į "van" gerų žmonių padovanotą "bor-mašiną" dantų gręžimo tikslams, atvairavo tiesiai į miesto polikliniką. Odontologijos kabinete jie asmeniškai padėjo įjungti mašiną ir paaiškino kaip ją naudoti.

Jie atvyko iš kito krašto tikslu žmonėms padėti, nesigailėdami pastangų. Minėtas dr. Berg-Jensen kurs konsultavo ligonis Pasvalio ligoninėje pagyrė Pasvalio neuropatologų darbą. Kalbant apie žmonių ligas ir gydymą nuo visokių negalavimų, Lietuvoje pasigedau psichologinių pavarėjų ir patarimų, taip apskiai randamų Amerikoje (ne vien sveikatos bet ir kitokiais praktiško gyvenimo klausimais, kaip socialinio bendravimo, biznio, teisinių nuostatų, šeimyninio gyvenimo ir pan.).

Užsieniečiai, atvykę į Pasvalį, yra pilni gerų norų teikti žmonėms pagalbą. Mes gi galėtume iš jų pasimokyti širdies jautrumo, gerumo, nesavanaudiškumo ir . . . paprastumo. Svečiai iš kitur gėrisi mūsų įžymybe – puikiu parku ant Levena kranto. Virš 60-ties hektarų plote yra ežerėlis su sala. Auga šermukšnių, beržų, liepų, ąžuolų alejos. Įruoštos aikštelės gėlynams, vaikų žaidimams, pramogoms, užkandinėms. Prieš kelis metus pastatytas sporto kompleksas su stadijonu ir aikštėmis. Vaikščiojant toliau upės krantais, galima rasti gipso klodų, įgriovų ir požeminių šaltinių. Senovės paminklų mėgėjams yra įdomūs piliakalniai, praminti Velniakalniu, Milžinkapių ir pan. Migonių piliakalnyje buvo rasta žalvario ir sidabro gaminių iš VI – VII amžiaus po Kr.

*Nijolės mamytė Alvina (Kuginytė)
Lapėnienė 84 m.*

Dabar žiupsnelis istorijos. Manoma, kad jau D. L. Kunigaikščio Gedimino laikais čia buvusi pilaitė, 1497 m. ten atsiradęs miestelis su R. katalikų bažnyčia. Įsikūrė žydai ir karaimai (tarp jų mokslininkas Saliamonas, parašęs knygą apie savo bendratikius). Apie kitus tikėjimus, kaip evangelikų, nerasta žinių. Reformatai ten savo bažnyčios neturėjo.

galbūt dėl to, kad visai netoli už kelių kilometrų Švobiškyje buvo savo laiku stipri jų parapija. Parapija veikia šiandien ir 1989 m. iškilmingai šventė savo 200 metų jubiliejų. Pasvalyje yra ir rusų ortodoksų bažnyčia, įsteigta tik XIX amžiaus antroje pusėje. Savo laiku Pasvalys daug nukentėjo nuo karų ir svetimų kariuomenių įsiveržimo. Švedų karo metu XVIII a. (tada puolė ir sudegino Biržų tvirtovę) priešai Pasvalyje telkė savo pajėgas. Daug vėliau, Pirmojo Pasaulinio karo metu, vyko smarkios kovos išvyjant iš krašto bolševikų ir bermontininkų karius.

Spaudos draudimo laikais Pasvalys buvo žymus knygų platinimo centras iš kur knygnešiai gabeno lietuviškus spausdinius iš Prūsų. Miestas garsėjo kaip gydykla – nuo seno čia buvo mineralinio vandens šaltiniai. Tarpe įžymių asmenų, Lietuvos veikėjų, buvo pasvaliečiai (iš Medinių kimo kilę) Petras, Jonas ir Vytautas Vileišiai. Baigiant, galima pridurti apie kitokią Pasvalio įžymybę, paminėtą 1904 m. Petrapilio lietuvių laikraštyje. Cituojame žodžius (iš B. Kviklio knygos MŪSŲ LIETUVA II-jo tomo): “Vletos dvarponiai išmeldė rusų valdžios leidimą įsteigti šnekos vielą – dratą arba telefoną, kuriuo pasvaliečiai galės susišnekėti su Panevėžiu, Biržais, Bauske ir Ryga...” Gerai, kad žmonės susisiečia ir gali draugauti žmonės, tautos ir šalys. Gerai yra iš savo krašto išvykti ir pakeliauti. Tikrai būvodami kitur mes galime pažvelgti į save ir saviškius iš šalies. Tai duoda mums progos daug ką palyginti ir per tai patiems tobulėti.

*Nijolės anūkas Justas Jakelavičius
8 m.*

* * *

Inž. Algimantas Kvedaravičius

SAUSIO TRYLIKOTOSIOS PRISIMINIMAI

Algimantas Kvedaravičius, Vilniaus reformatų bendruomenės pirmininkas, mums prisiuntė savo prisiminimus apie Sausio Tryliktąją. Lietuvos istorijoje tie įvykiai beginant Vilniaus televizijos bokštą nuo sovietų tankų užpuolimo yra įamžinti KRUVINOJO SEKMADIENIO vardu. Mes didžiuojamė, kad A. Kvedaravičius buvo Lietuvos Prezidento pagerbtas specialiu žymeniu – medaliu už heroizmą kovojant prieš sovietinę agresiją. Apie žymenio įteikimą, kartu su nuotrauka, rašėme MS Nr. 70, psl. 67. Tame numeryje telpa ilgesnis E. Gerulio rašinys apie lietuvių narsą ir pasiryžimą 1991 m. ginant savo tautos laisvę.

Red.

Nuo judosios sausio 13-osios nakties praėjo pustučių metų ir prisiminimai jau susiliejo į kraupų tamsų kamuolį. Tomis dienomis ir naktimis, kartu su dešimtimis tūkstančiais žmonių budėdavau prie parlamento ir televizijos pastatų.

Įsiminė keturi senukai atvažiavę nuo Biržų krašto ir dienas naktis stovėjo prie parlamento. Paklausti ar ne baisu, pasakė: “Kai reikės gultis pò tankais jaunimėlis išsibėgios, o mes savo jau atgyvenom; parašėme testamentus, atsisveikinom su namais, tai ir būnam čia!” Bet nei jaunimėlis, nei senimėlis neišsibėgiojo.

Sausio 12-tos vakare budėjau prie Radijo rūmų. Į lauką buvo išneštas televizorius. Kalbėjo V. Landsbergis ir iš jo kalbos supratome, kad šią naktį mus puls. Pranešė, kad sumažėjo žmonių prie televizijos bokšto, nuvažiavome ten.

Po vidurnakčio atropojo pirmieji tankai. Vienas tankas pakalnėje šaudė, daužė automobilius, paleido dujas. Prieš jį ant šlaito stovėdami žmonės dainavo.

Išgirdę šaudant iš aplinkinių namų, tarsi didiulis skruzdėlynas, žmonės bėgo prie bokšto.

Prie mūsų pribėgo milicininkas, šaukė, kad tankai važiuoja iš kitos pusės, prašo užstoti kelią. Nubėgome ten.

Tankai jau laužė tvorą. Tarp dviejų tankų pro tvoroje pralaužtą skylę spėjome nubėgti iki bokštą juosiančios žmonių minios. Už nugaros važiuojantis tankas iššovė virš galvos ir taip apkurtino, kad ilgą laiką nieko

negirdėjau. Aplinkui žybsėjo automatų šūviai, sproginėjo į minią metomi užtaisai, švietė prožektoriai, šaudė tankai. Šalia parkrito peršauta mergina, o man kažkas atrodo griebė už rankos – pasirodo tai kulka sudraskė striukės rankovę. Padėjau nunešti peršautą vyrą; pro galvas pažeme lėkė trasuojančios kulkos. Nunešę bandėme grįžti prie bokšto, mus apšaudė kulkosvaidis, bokštas jau buvo apsuptas kareivių.

Kitą dieną teko pasikalbėti su vienu desantininku. Bernelis buvo labai persigandęs ir niekaip negalėjo suprasti, kodėl Lietuvoje niekas jų ir jų tankų nebijo.

Tomis dienomis daugelis šnekėjo – “ką jie mums padarys – jie mus tegali tik užmušti”.

APDOVANOJIMO SAUSIO 13-OSIOS ATMINIMO MEDALIŲ

LIUDIJIMAS

Už drąsą ir pasiaukojimą Lietuvos Respublikai

Algimantas Krutaro vičius

apdovanojamas

SAUSIO 13-OSIOS ATMINIMO MEDALIŲ

Šis medalis skiriamas pagerbti
Lietuvos bei užsienio valstybių piliečiams,
kurie pasižymėjo ginant
Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę
1991 m. sausio-rugsėjo mėnesiais.

Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios
Tarybos Sekretorius,
Ordinų kancleris

L. Šeškus

Vilnius, 1992 m. sausio mėn. 12 d.

№ 2326, 2051

Faksimilė

Petras Zablockas

PAMAŠTYMAS APIE ŠEŠĖLĮ

*Gal tu jį, o gal tave jis ves? . . .
Nei jis juokias su tavim, nei baras,
O kartais ir vis šalia tavęs
Ar palaimą, ar niekšybę darant.
Gaila, kad negali jis kalbėt –
Pasakyti reikalingą žodį,
Nes nuo kapo, nuo lemties duobės
Pasitrauks ir jau nebesirodys.*

****

IŠ 1993 METŲ U. S. A. PRESBYTERIJONŲ MISIJOS DVASINĖS
PARAMOS LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIAI

P. A. Jašinskas

PRESBYTERIJONAI IŠ TEXASO LIETUVOJE

1993 m. rugpjūčio 11–30 dienomis Lietuvoje lankėsi trys kunigai iš Austin, Texas. Apie juos ir jų atsilankymą Lietuvoje jau buvo pranešta ankstesniame “Mūsų Sparnų” numeryje. Čia pateiksiu kai kuriuos išpuodžius iš jų viešnagės Lietuvoje.

Pagal draugystės ir bendradarbiavimo planą, kurį dar 1992 m. rudenį pasirašė Misijos Presbyterija, Texas, su Lietuvos reformatų Bažnyčia, šių metų vasarai buvo numatytas bendras seminaras Lietuvoje. Tačiau buvo nutarta nedaryti seminaro kur nors vienoje vietoje, o aplankyti visas devynias parapijas Lietuvoje, svečiams susitinkant su galimai didesniu parapijiečių kiekiu. Ir taip buvo sustatyta viešnagės programa: pirmas savaitgalis – vienos dienos seminarai Kaune ir Kėdainiuose; – penkios savaitės dienos: vakarais seminarai Vilniuje, dienos metu – ekskursijos, susitikimai, papildomas darbas; – antro savaitgalio šeštadienis: vienas dienos seminaras Panevėžyje; – antro savaitgalio sekmadienis: svečiai suskirstomi į tris “komandas”, ir kiekviena “komanda” laiko pamaldas ryte ir popiet – Panevėžys, Biržai, N. Radviliškis, Švobiškis, Salamiestis, Papilys (tai buvo sunkiausia viso vizito diena!); – vėl penkios savaitės dienos: vakarais seminarai Biržuose, dienos metu – lankymasis Šiauliuose, Švobiškyje, Salamiestyje, N. Radviliškyje, Papilyje, pokalbiai su parapijiečiais; – trečio savaitgalio šeštadienis: Kolegijos posėdis – aptarimas kartu su svečiais Panevėžyje: –

trečio savaitgalio sekmadienis: pamaldos su svečiais (ryte) ir svečių duotas koncertas (vakare) Vilniuje.

Svečius šios viešnagės metu lydėjo Jonas Gylys (taip pat iš Austin), nuolatinis mūsų svečias Lietuvoje, kuris ir buvo pagrindinis šios viešnagės organizatorius. Už tai jam labai nuoširdus ačiū!

Kartu su svečiais keliavo ir trys vertėjai – p. Povilas A. Jašinskas, jau teologijos studentas Varšuvoje p. Rimas Mikalauskas ir studentas Klaipėdoje Linas Bodendorfas. Įvairiose kelionės atkarpose su mumis buvo ir ponija Carolyn Gilienė, kun. Julius Norvila, kun. Petras Čepas, parapijų atstovai.

Svečiai neskaitė paskaitų, kaip tai būdavo įprasta Lietuvoje, organizavo seminarus – diskusijas, versdami dalyvius ir galvoti, ir kalbėti. Seminarų pagrindą sudarė esminiai tikėjimo klausimai: ką reiškia būti krikščioniu, kuo reformatai skiriasi nuo kataliko, baptisto ar kt., tema “vienas krikštas, vienas tikėjimas, vienas Dievas”, tikėjimo išraiškos formos ir “stabmeldybės” pavojus, ir kitos temos. Per 50 sovietmečio metų žmonės Lietuvoje labai pamiršo tikėjimo pagrindus ir esmę, dažnai supainiodami tikėjimo išraiškos formas su jo esme. Tai gražiai iliustruoja komentarai Švobiškyje ar Papilyje, kai moterėlės, matydamos kunigus iš Austin be taliarų (skraisčių), teigė, jog tai – “netikri, nes neapsirengę kaip kunigai”. (Svečiai dėl vietos stokos neatsivežė taliarų). Ir tik girdėdama, kaip svečiai gerai gieda reformatų giesmes, viena moterėlė garsiai pareiškė: “jei jau moka mūsų giesmes, tai jau tikras kunigas!”

Lietuvoje žmonės lėti ir atsargūs. Ir į pirmuosius seminarus rinkosi nepasitikėdami – ką čia dar mums tokio pasakys! Tačiau trečioje dienoje (Vilniuje, Biržuose) žmonės išsijudino, rinkosi ir reformatai, ir katalikai, baptistai, net ateistai, pradėjo aktyviai dirbti, galvoti, diskutuoti. O jau penktą dieną nebenorėjo skirstytis. Iš Biržų į Medeikius penktadienio vakare važiuodami visą kelią giedojo giesmes, džiaugėsi seminarais. O po keletos dienų Vilnių pasiekė maždaug toks komentaras: “Tokių šaunių vyrų, kaip šitie iš Texaso, po karo Biržuose dar nebuvo!”. Tai, man atrodo, yra didžiausias galimas pagyrimas mūsų svečiams!

Svečiai, tiesą sakant, irgi daug ko naujo sužinojo. Jie pamatė ir išgirdo daug ko, kam laikraščiai paprastai neskiria dėmesio. Ir jei, vykdamą į Lietuvą, jie plačiai šypsojosi (foto Austin aerouoste), tai, išvydę mūsų problemas Lietuvoje, rimtai susirūpino. Susirūpino, kaip padėti mums, Lietuvoje, greičiau atstatyti Bažnyčią, kaip patraukti jaunimą, kaip apšviesti žmones. Ir pamilo Lietuvą! Ir grįžo į Texas jau visai kito-

kie, negu išvyko – tapo geriausi Lietuvos draugai.

Mes, Lietuvoje, dėkingi “šauiniai komandai iš Texas“, linkime jiems gerų sveikatų ir tikimės ateityje dar glaudesnio bendradarbiavimo!

Trys kunigai iš Amerikos (iš kairės): dr. Mendenhall, dr. Bobb, dr. Evans

*

Foto P. Jašinsko

LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA PLEČIA SAVO RYŠIUS SU MISIJOS PREBYTERIJA TEXASE

Atsakydamas į trijų presbyterijonų kunigų iš Austino, Texas, apsilankymą Lietuvoje, š. m. rugsėjo 27 – spalio 4 dienomis Lietuvos Reformatų Bažnyčios Kolegijos prezidentas Povilas A. Jašinskas lankėsi Austine. Pagrindinis vizito tikslas – aptarti tolesnio bendradarbiavimo su Misijos Presbyterija programą. P. Jašinskas susipažino su eilės presbyterijonų bažnyčių Austine gyvenimu: Westlake Hills, Faith, University of Texas, First, Trinity etc., aplankė Misijos Presbyterijos ofisą San Antonio, Schreiner koledžą, Jaunimo stovyklas MO ir John Knox rančose, pabuvojo kituose renginiuose bei susitikimuose. Sekmadienį (spalio 3 d.) keturiose bažnyčiose Austine pasakė sveikinimo žodžius, o vakare dalyvavo jaunųjų Vespers pamaldose Westminster bažnyčioje.

Paliktas prašymas pagalbai, atsiunčiant į Lietuvą vieną misijonierių – bendradarbį padėti ruošti jaunimą bei suaugusius darbui Bažnyčioje.

P. A. Jašinsko vizitas Texase neliko nepastebėtas Texaso valstijos senatorius p. Gonzalo Barrientos rugsėjo 30 d. jam ėteikė Texaso valstijos vėliavą, tą dieną plevėsavusią virš Kapitolijaus, ir atitinkamus garbės raštus, tuo pažymėdamas partnerystės tarp Lietuvos ir Texaso svarbą.

MYLIU TAVE

MELODIA: komp. J. Krimski
 ŽODŽIAI: kun. E. Gerulio
 ARANŽAVO: muz. A. Jurgutis

<p>1. My- liu Ta- ve, 2. Ta- vo šypsnyš, 3. Ženg-sim ta- ku 4. My- liu Ta- ve,</p>	<p>Ta- vės il- giuos. lyg ži- bu- rys, mu- du kar- tu, Ta- vės il- giuos.</p>
---	--

1. ma- no bran-gio- o- ji, sa- vo sap- nuos...
 2. ne- ša man la- ai- mę pe- er nak- tis...
 3. ben- dra ke- lio- o- nę ne- bos var- gu.

4.

TEN.

1. E- si man ski- ir- ta, to- kia ca- lia,
 2. Už- bū- rei ma- a- ne sa- vo žvilgsriu!
 3. Dar- gaus pa- la- ai- ma vis mus ly- dės —
 4.

1. bū- sim lai- min- gi mes vi- i- sa- da!
 2. Am- ži- nai bū- si- me mu- du kar- tu!
 3. my- lin- čios ši- ir- dys vi- sad' žy- dės!
 4.

1993 RUDUO

Jei kūrybą derinsim su gyvenimu, tai ji bus gyva, o gyvenimas – kūrybiškas.
Irena Jašinskaitė

VILNIAUS EV. REFORMATŲ BENDRUOMENĖS VAIKŲ SEKMADIENINĖ MOKYKLA

Alisa Balčiauskienė

Vilniaus ev. reformatų parapijos vaikų
Sekmadieninės mokyklos mokytoja

1993. 09. 02 d. sukako 3 metai kaip veikia Vilniaus ev. reformatų vaikų sekmadieninė mokykla. Negalime pasidžiaugti geromis darbo sąlygomis, tačiau entuziazmas neblėsta. Vilniaus ev. reformatų bendruomenė gyvena sunkų atsikūrimo laikotarpį. Trūksta visko: kunigų, mokytojų, vargonininkų, patalpų, inventoriaus ir daug ko kito.

Šiais praėjusiais metais keletą kartų buvau Vilniaus miesto Švietimo skyriuje, bandydama įteisinti mūsų mokyklą. Tačiau – veltui. Š. m. sausio mėn. kreipiausi į Švietimo ministeriją tuo pačiu klausimu. Atsakymas buvo toks pat: mokyklą prie bažnyčios – išlaiko bažnyčia. Tada prašiau, kad nors užskaitytų tikybos pamokas, kurios yra vidurinėse mokyklose privalomos, tiems vaikams, kurie lanko sekmadieninę mokyklą, nes jie, išbarstyti po Vilniaus miesto mokyklas vienetais pagal gyvenamąsias vietas. Šitai buvo man pažadėta ir Vilniaus miesto Švietimo skyriui buvo apie tai duotas raštiškas pranešimas.

Nuo 1992 m. vasario mėn. mūsų užsiėmimuose dalyvauja dvi padėjėjos, mano būsimoji pamaina, kurias pasikviečiau iš senų tradicinių reformatiškų šeimų. Tai Čiurlionio meno mokyklos mokytoja Rasa Jasiukėnaitė ir vaikų darželio auklėtoja Rūta Šarelytė – Jančienė. Mes gražiu bendradarbiavimu užbaigėme š. m. gegužės 30 d. savo trečiuosius sekmadieninės mokyklos užsiėmimų metus.

Š. m. sausio mėn. buvome sukviętę tėvų susirinkimą, kurio metu išrinktas 3-jų asmenų tėvų komitetas (p. Dagiėnė, p. Leonavičienė, p. Kizalas). Mokyklėlė glaudžiai palaiko ryšį su tėvais, nes mūsų tikslas ir yra: padėti doroviškai auklėti mūsų jaunąją ev. reformatų kartą. Vaikučiai stropiai rinkdavosi sekmadieniais į užsiėmimus, kad ir šaltame kambaryje žiemą. Labai noriai mokydavosi giedoti, deklamuoti Kalėdų, Velykų šventėms. Nepamiršome ir brangių mamųčių pasveikinti Motinos dienos proga.

Sekmadieninės mokyklos vaikučiai norėtų turėti draugų plačiame

pasaulyje. Parašykite mums! Mūsų adresas:

Vilniaus ev. reformatų vaikų sekmadieninė mokykla

Pylimo 20

2000 Vilnius

LIETUVA - LITHUANIA

Vilniaus ev. reformatų bendruomenės vaikų sekmadieninė mokykla (1992 m. Kalėdos)

***

P. A. Jašinskas

POPIEŽIUS JONAS PAULIUS II LIETUVOJE

Š. m. rugsėjo 4–10 dienomis popiežius Jonas Paulius II lankėsi Baltijos respublikose. Iš jų net beveik 5 dienas (rugsėjo 4–8 d.d.) praleido Lietuvoje, tuo parodydamas pasauliui, kad Lietuvai jis skiria ypatingą dėmesį.

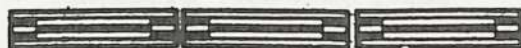
Popiežius į Vilnių atvyko rugsėjo 4 d. ryte. Popiet jis turėjo keletą susitikimų su katalikų Bažnyčios vyriausybe Vilniuje, su prezidentu A. Brazausku. Rugsėjo 5 d. (sekmadienį) popiežius taip pat praleido Vilniuje – lankėsi Karių kapinėse, Universitete, Šv. Jono bažnyčioje, laikė Šv. Mišias Vingio parke, Šv. Dvasios bažnyčioje. Rugsėjo 6 d. praleido Kaune – susitikimai su katalikų Bažnyčios vyriausybe Kaune, Šv. Mišios Kauno senamiestyje. Rugsėjo 7 d. popiežius laikė Šv. Mišias Kryžių kalne (prie Šiaulių ir lankėsi Šiluvoje. Rugsėjo 8 d. ryte popiežius išskrido į Rygą.

Mums, reformatams, galbūt reikšmingiausias ir įdomiausias įvykis buvo ekumeninis susitikimas Nunciatūroje, Vilniuje, sekmadienio ryte. Į jį buvo pakviesta dalyvauti po tris atstovus iš visų Lietuvoje mažumoje

esančių tradicinių religinių bendrijų. Dalyvavo: stačiatikiai, liuteronai, reformatai, karaimai, mahometonys, žydai, sentikiai. Reformatams atstovavo p-lė Dalia Mitraitė iš Kauno parapijos, Vilniaus parapijos pirmininkas p. Algimantas Kvedaravičius ir Kolegijos prezidentas Povilas A. Jašinskas. Popiežius Jonas Paulius II kiekvieną pakviestąjį pasveikino, įteikė specialų atminimo medalį. Po to pasakė trumpą pasveikinimo kalbą.

Nors visas ekumeninis susitikimas truko tik apie 15 minučių, tačiau jis buvo labai reikšmingas visoms nekatalikiškoms religinėms bendrijoms. Tuo popiežius parodė, kad jis ne tik pripažįsta kitų religinių bendrijų buvimą Lietuvoje, bet ir yra labai susirūpinęs jų likimu, ragina katalikus ekumeniškam bendradarbiavimui su nekatalikais. Tikimės, kad šis popiežiaus Jono Pauliaus II vizitas padės ekumeniniam bendradarbiavimui Lietuvoje.

A. Balčiauskienė

VIEŠNAGĖ DETMOLDE

1993. 10. 25–11. 01. 8 moterų delegacijos grupė, kunigo D. Freudenbergo kvietimu, lankėsi Detmolde, Vokietijoje.

“Jūs neatvažiavote čia pramogauti, bet mokytis ir dirbti“ – su šypsena pasakė kunigas Freudenbergas.

Iš tikrųjų – nuo ryto iki vakaro mus vežiojo, vadžiojo, rodė, pasakojo apie savo darbą darbštūs, tvarkingi žmonės. Matėme puikiai įrengtus parapijinius namus, kuriuose visos sąlygos diakoniniam darbui, jaunimo, moterų draugijos, įvairių ratelių veiklai. Susipažinome su įvairiausių profesijų žmonėmis, kurie, kvalifikuotai pasiruošę, dirba savo darbą įvairiose socialinėse srityse. Didelis dėmesys skiriamas šeimos švietimo reikalams, vaikų auklėjimui, jaunimui, jaunoms motinoms ir kūdikiams, ligonių ir senelių priežiūrai.

Lankėmės pabėgėlių stovyklose, ir čia sudarytos sąlygos normaliam žmonių gyvenimui.

Dalyvavome pamaldose senelių namuose, kur žmonės kultūringai, ramiai gyvena savo amžiaus saulėlydžio dienas.

Turėjome priėmimą apskrities Valdyboje ir pas Lipės krašto ev. reformatų bažnyčios superintendentą dr. Haarbek. Malonu matyti, kaip vyksta gyvenimas ir darbas valstybėje, bažnyčioje, šeimose.

Spalio 31 d. – Reformacijos šventę – minėjome kun. Freudenbergo KRISTAUS bažnyčioje. Sveikinimo žodį po pamokslą tarė šių eilučių autorė. Po pamaldų dalyvavome vaikų pamaldėlėse, pas mus tai vadina-

ma vaikų sekmadieniniė mokykla. Pasikalbėjome darbo metodikos klausimais.

Buvo labai naudinga susipažinti su Vokietijos ev. reformatų bažnyčių griežta tvarka, kuriose nematome nei kryžių, nei vėliavų, nei degančių žvakių.

Esame labai dėkingos kun. Freudenbergui, jo žmonai poniai Freudenbergienei ir visiems maloniems žmonėms, su kuriais teko bendrauti, už suteiktą galimybę pažinti jų veiklą.

*****

Valteris Bendikas

PIŪTIES ŠVENTĖ TĖVIŠKĖS PARAPIJOJE

Kiekvienų metų pirmąjį spalio mėnesio sekmadienį Chicagos lietuvių evangelikų-liuteronų Tėviškės parapija švenčia piūties arba padėkos šventę, prisilaikydama dar iš tėvynės atsivežtos dvasinių vertybių tradicijos, kurios dalinai dar ir šiandien prisilaikoma. Lietuvos ūkininkai, ypačingai Mažojoje Lietuvoje, suvežę javus į daržines, nukasę bulves ir nuvalę daržus gal dar nuo užsilikusių daržovių, keliaudavo rudens sekmadienio ryte į bažnyčią padėkoti Dievui už gautąjį derlių. Šios tėvynėje puoselėtos tradicijos prisilaiko Tėviškės parapijiečiai dar ir šiandien, kadangi jau parapijos steigėjai prieš 40 su viršum metų, parinkdami jai Tėviškės vardą, norėjo ir išeivijoje prisilaikyti prie tėvynėje turėtų tradicijų.

Tad ir šį rudenį Tėviškės parapijiečiai, kartu su savo svečiais, pakartojo dar tėvynėje giedotos giesmės žodžius: "... mums Dievas laimino laukus, mes žemės įvairius vaisius jau baigėm rinkę, krovę...". Rudens spalvų gėlėmis išpuoštas altorius, o šalia jo pintinės pilnos įvairių vaisių, teikė ypatingai simbolinį vaizdą.

Tėviškės parapijos klebonas vysk. Hansas Dumpys, savo pamokslui buvo pasirinkęs Jėzaus pamokymo žodžius kaip žmogus turi prašyti: "... kasdieninės duonos duok mums ir šiandien". O kas dar daugiau prie tos "kadieninės duonos", pamokslininkas pacitavo katekizme esamą Martyno Liuterio paaikškinimą, "visa, kas kūnui išlaikyti reikalinga, valgį, gėrimą, rūbus, kurpes, namus, sodybą, laukus, gyvulius, pinigus, turtą, gerą vyrą, gerą moterį, gerus vaikus, gerą šeimyną, gerą ir teisingą vyriausybę, gerą valdžią, gerą orą, ramybę, sveikatą, dorą, garbę, gerus draugus, ištikimus kaimynus, ir tolygius dalykus".

Po padėkos maldų ir giesmių bažnyčioje, parapijiečiai ir jų svečiai rinkosi salėje prie rudens spalvomis išpuoštų stalų. Svečių tarpe matėsi visa eilė lietuvių ev. reformatų parapijos narių, net viena viešnia iš to-

limo Albuquerque, Naujosios Meksikos valstybės, uoli ev. reformatų bažnyčios darbuotoja Hypatia Yčaitė-Petkus ir svečias Alfonsas Paulauskas iš Venezuelos, Pietų Amerikos, kuris tuo laiku viešėjo pas savo motiną Mariją Apolienę.

Tėviškės parapijos tarybos pirmininkui Kasparui Vaišvilai pasveikinus susirinkusiuosius į šią rudens puotą, pakvietė parapijos kleboną, vysk. Hansą Dumpį, sukalbėti maldą prieš valgį ir tada visi ragavo dar iš Donelaičio laikų užsilikusio recepto pagamintų patiekalų. Taip valgędami gyrė visas virėjas ir darbininkes kaip Idą Jonušaitienę, Mėtą Mejerienę, Zelmą Noreikienę, Lydiją Liubertienę ir Gertą Padagiienę už tokius gardžius pietus, o kartu ta padėka teko nemažiau Martai Paulikaitienei, Ilzei Pėteraitienai, Aldonai Svickienei, Marijai Nauburienei ir Marytei Liudžiuvienei.

ENGLISH PAGES

JOURNEY

Excerpts from a Report on the June 14, 1993, Trip to Riga, Latvia, and Kaunas, Vilnius, and Biržai, Lithuania, by

Rev. Dr. MILAN OPOCHENSKY

General Secretary, World Alliance of Reformed Churches

Riga (June 14-15)

At the airport I was met by Pastor Arnis Buss, Julius Norvila and his friend Saulius Mitras from Kaunas. Pastor Buss is a Lutheran pastor and has been serving the Reformed Congregation which is fully integrated in the Lutheran Church of Latvia. The name "Reformed" is related to the past and to the awareness of a certain tradition which is still alive. According to the young pastor, "Reformed" means a more active and dynamic church life.

The return of the old church building (Marsten Street) to the church is a complicated matter because an elaborate sound studio has been built in the church. Under the Minister of Culture, R. Pauls, the church has been encouraged to claim the church building. Archbishop Janis Vanags assured me that he would support the Reformed congregation and he affirms its relationship with the World Alliance of Reformed Churches (WARC). Riga is an ancient city with a tradition and a sizeable German population. There are some magnificent church

buildings and other monuments of the past. We wanted to visit the German Lutherans who have their headquarters here... We travelled by microbus from Riga stopping in Kėdainiai (north of Kaunas) where we saw an impressive church building which formerly belonged to the Reformed Church of Lithuania. Later on we heard that the congregation was registered and added to the list of eight other Reformed congregations.

Kaunas (June 16-17)

In the late afternoon I met the committee of the Kaunas congregation. Services took place with around 50 people present. I was asked to speak and Julius Norvila translated for me. The next day Julius and I visited the old town of Kaunas. There are many old churches - some of them had been restored - because a Papal visit to Lithuania is being prepared. Julius arranged a meeting with the Roman Catholic Archbishop of Kaunas who was friendly and cultured.

Vilnius (June 17-18)

Julius and I travelled to Vilnius. I met with the there was a worship service in the hall of a cultural center. For some time now the Protestants have not been able to use the church. In the worship service I spoke about the problems of today and I pleaded for unity and reconciliation. I was told that there may be dark forces behind the scenes which try to manipulate and destroy.

I was able to see the Reformed church building (built in 1835) which was used as a cinema during Soviet rule. Repairs have started, but there is a great lack of money. The Reformed Church has other buildings in the center of Vilnius and a big piece of land which is now used as a park. Near the church is a large building which after a thorough renovation could be used as the church headquarters, classrooms, meeting place, etc.

The next day I was able to see Mr. Plumpa who works as the Lithuanian government consultant for religious affairs. We discussed, frankly and openly, the return of church property. Mr. Plumpa encouraged me to write a letter to President A. Brazauskas.

Biržai (June 18-20)

After lunch I drove with Carolyn and John Gillies to

Biržai. In Panevežys we stopped to see the wooden church used both by the Lutherans and the Reformed. Our first meeting started and lasted about three hours. I had the opportunity to meet with the representatives of six congregations. These people are considered to be the followers of Rev. Moras who is a source of difficulties and discontent. He came from the Lutheran Church in the early eighties and has now returned to them. He has been accused of mismanagement, letting himself be re-baptized by the Pentecostals, and so on. I have also heard a powerful witness to his being a good and a caring pastor. Many people were very sorry that he was no longer serving the congregations. They called back an old pastor P. Čepas. The entire church has only two pastors, Čepas and Norvila, and John Gillies, a layman, who is ready to stay one year. Rev. Moras had placed a cross in front of the church and someone had forcefully removed it. Then he introduced a national flag in the sanctuary and, again, the flag was removed. Several times I was asked to comment on the cross and the flag.

Then we moved on to still another meeting which again lasted two or three hours. This was a group of "observers" who constituted themselves to observe the activities of Rev. Moras. I saw the grievances, but I also saw the self-righteous attitude of this group. I made clear to them that they also were responsible for what was wrong with Moras. Some people live elsewhere in Kaunas or Vilnius. I felt very strongly the tension between them. I was reminded of the situation in Northern Africa between the barbaric nomads and the urban Roman conquerors. These tensions weakened Christianity and opened the door to the success of Islam. I felt the forthcoming Synod might end up in mutual accusations and distrust.

The Synod of the Reformed Church in Biržai (June 19-20)

The meeting started at 11 am in the church. I was asked to speak first. I tried to create a reconciliatory atmosphere. There were tensions and eruptions of anger at times but on the whole the proceedings were constructive. The "observers" seemed to be losing. The most important result of the day was the election of a layman, Povilas Jašinskas, as the Moderator of the now renamed Collegium. A. Kvedaravičius, Chairperson of the Vilnius Committee, filled the vacancy in the Consistory. Most of the time was spent in discussing the new statutes of the church.

Next day was Sunday. The Synod continued with a worship service. I was asked to preside and to preach the sermon. It was no easy task in the midst of strife and discord. Again I decided to be blunt and direct. I warned the delegates against embarking on distrust and mutual accusations. I challenged them to open a new chapter in the history of the Reformed Church.

The afternoon session was difficult and stormy until the very end. Julius simply stood up, prayed and the Synod was over. But the church did not disintegrate and the Synod did not end up in chaos. I was pleased by the role Julius played during the proceedings. He is respected by many people in different camps. I was pleased that John Gillies was accepted by the Synod as one of three persons who would be working in all the congregations. Again I had to give an explanation on whether the cross is an acceptable Reformed symbol and whether it is proper to display a flag in the church.

Young people came forward to be introduced as candidates for the ministry. One will be going to Warsaw and three will study in Klaipėda. I was impressed by Rimas Mikalauskas, a graduate of the University of Vilnius. I am glad he is part of the W.A.R.C. delegation to the global assembly in Rio de Janeiro.

Delegation from Minsk

I was very pleased by the delegation of three brothers who came from Minsk (Belorussia). Their leader was Liavon Lipen. He is a journalist who started the Reformed congregation in Minsk. Historically speaking there were hundreds of congregations in Lithuania and in Belorussia in the past. Lipen and his friends try to revive this tradition which was destroyed by the Counter-Reformation and by Soviet rule. This was formerly a part of the Reformed Church in Lithuania (in the past, the church was called Unitas Lithuanica).

I promised to write to Metropolitan Filaret and to the Chairman of the Supreme Soviet. In Minsk they need a simple building where they could meet for worship services and lectures. They need a xerox machine, a used car for transportation and books which could be studied and possibly translated. I have asked the people in Lithuania to help the nascent Reformed community in Belorussia.

CONCLUSIONS

The Reformed Church in Lithuania (now nine parishes) is to a large extent an outcome of the post-communist upheaval. The overall situation in the country is difficult. The government is neocommunist. Lithuania is more rural and less developed than the other two Baltic Republics (Latvia and Estonia). There is growing unemployment and the situation is somewhat backward. The religious scene is dominated by the mighty Roman Catholic church which is preparing for the Papal visit in September 1993. There is a slightly stronger Lutheran Church in Lithuania (40 parishes). Bishop Kalvanas was present at the Synod and brought greetings. In spite of difficulties, there is hope for the Reformed Church. It seems that under the guidance of the Consistory (now Collegium) John Gillies may fulfill this task, at least partly. It will be important to have young energetic pastors before long. Another task is to decide on the priority in the repair of buildings. It is necessary to support the Church in its struggle for property. An obvious case is the church building in Kaunas, which is still being partly used as a cafeteria for the police.

When A. Pulkis drove me to the airport in Riga (100 km from Biržai) on Monday, June 21, I thought that it had been a difficult week, but I had the feeling that WARC had played a positive and mediating role in that loaded and explosive situation. Hopefully the Holy Spirit will guide the people and Protestant work in Lithuania will be reinforced and deepened. This is my sincere desire and prayer!

Rašo Knygius

KNYGOS IR PERIODIKA

Burbulys, K., metodistų kunigas. BIBLIJOS KILMĖ, Chicago, IL 1993, 85 psl. Gausios iliustracijos. Panaudotos literatūros sąrašas. Biblijos vertimų ir komentarų - aiškinimų bei kitokių leidinių autorius, čia trumpai paaiškina Šventraščio istoriją, pobūdį ir reikšmę. Literatūros sąrašas įvairiomis kalbomis ir vaizdingi piešiniai, nuo Babelio bokšto

ligi Negyvosios Jūros ritinių, prisideda prie šios patrauklios knygelės vertės ir moksleiviams ir suaugusiems. Kaina – auka. Gaunama pas autorių, IN706 Park Blvd., Glen Ellyn, IL 60137. Šis leidinys užpildo didelę spragą mūsų religinėje literatūroje.

*

Kvedaravičius, A. ir Navickas, R. SILICIO INTEGRINIŲ SCHEMŲ GAMYBOS VADOVAS. Vilnius, 1989. Brėžiniai, lentelės. Bibliografija. 320 psl. Išsamiai paaiškina technologines operacijas mikroelektronikos srityje. Skiriama kvalifikuotiems darbininkams. (Veikalas tarp kitko praturtina lietuvių kalbos žodyną). M.S. skaitytojams (kad ir ne specialistams!) bus įdomu, kad šį retą įnašą į lietuvišką technologinę literatūrą atliko (su kitu autoriumi) Vilniaus Reformatų bendruomenės pirmininkas (ir mūsų žurnalo rėmėjas) A. Kvedaravičius. Sveikiname su moksliniu laimėjimu!

*

Stanevičius, L., red. TREMTIES KELIAIS. Vilnius, 1992. Iliustruota nuotraukomis, žemėlapiams. 411 psl. Sibiro tremtį išgyvenusiujų atsiminimai. Skyrių užvardinimuose atsispindi graudus ir jaudinantis turinys: Ne lapas, vėjo pūstas; Netekęs tėvynės; Tragiški istorijos puslapiai; Gyva žaizda širdyje; Žmogaus pasmerkimas... Čia daug dėmesio kreipiama į Parbigo rajoną, Tomsko srityje, kur kančias kentėjo ir nekurie iš mūsų reformatų. Vaizdžios nuotraukos už širdies griebia, o tekstas paprastais žodžiais rašytas ir vis norisi skaityti toliau. Yra pasirodę nemaža panašių knygų, bet šioji yra tikrai ypatinga.

*

Banevičius, A. 111 LIETUVOS VALSTYBĖS 1918–1940 POLITIKOS VEIKĖJŲ. Vilnius, 1991. Enciklopedinis žinynas. Pateikiama virš šimto veikėjų biografijos ir portretai. Naudotos literatūros sąrašas. 176 psl. (ir 56 iliustr. lapai). Parankioje formoje duodama ir mokslininkui, ir bendram skaitytojui daug naudingų informacijų. Tarp kita ko yra svarbesnės periodikos – žurnalų ir laikraščių – sąrašas. Nepriklausomybės Akto signatarai paduodami atskirai, kaip ir visų ministerių kabinetų (jų būta 21) narių sąstatai. Tokio leidinio seniai reikėjo, be abejo sulauks daug skaitytojų. Įskaitant ir reformatus. Iš mūsų tarpo čia įtraukiami su gan išsamiomis biografinėmis žiniomis veikėjai Jokūbas Šernas (Akto signataras) ir ministrai prof. Jonas Yčas (švietimo); dr. Martynas Yčas (finansų); ir pulk. Jonas Variakojis (susisiekimo, krašto apsaugos). Portretų ir biografijų žymi dalis, ypač ankstyvųjų veikėjų, paimti iš Lietuvos Albumas, Kaunas, 1921 (išleisto M. Yčo pastangomis, bet litera-

tūros Sąrašas nemini leidėjo). Kiek girdėti minimas Albumas neseniai Lietuvoje buvo perspausdintas.

*

Evangeliškos minties periodika auga. Išėjo visai naujas REFORMATŲ ŽURNALAS Nr. 1, 1993, adresas: Kaunas, 300 Trakų g. 13a-3. Spaudai paruošė V. Norvilienė ir kun. diak. J. Norvila. Viso 15 psl. su keliais piešiniais – iliustracijomis. Išsamus straipsnis apie Joną Kalviną, jo gyvenimą ir jo mokslą; įvairūs aiškinimai apie Krikštą ir Lietuvos Biblijos Draugiją. Žurnalo tikslas – tapti forumu krikščioniškam įvertinimui ir šviežioms mintims. Pasirodė SĖJĖJO Nr. 4, 1993 m. rugpjūčio 20 d. Kaip jau praėjusiame M.S. 70 Nr. minėjome, tai tęsinys leidinio, ėjusio kun. dr. P. Jakubėno pastangomis nepriklausomoje Lietuvoje. Šiame numeryje, be Pasaulinės Reformuotų Bažnyčių Sąjungos generalinio sekretoriaus kun. dr. Milan Opočensky išsamaus pamokslo sakyto Biržų bažnyčioje Sinodo metu (vykusio 1993 06 19–20) talpinamas platus Sinodo posėdžių eigos aprašymas ir teikiama nemažai įdomios ir įvasirios megos iš Lietuvos reformatų Bažnyčios gyvenimo ir veiklos. SĖJĖJĄ redaguoja p. Jurga Vitkauskienė. adresas: Reformatų g. 3 – 3, Biržai, Lietuva. REFORMATŲ ŽINIOS. Red. A. Kvedaravičius. Tai Vilniaus Evangelikų Reformatų parapijos biuletinis. Be žinučių apie bendruomenės gyvenimą yra ilgesnių straipsnių apie Bažnyčios nuostatus, įspūdžiai iš bažnytinių suvažiavimų ir kitos aktualijos. Adresas: A. Kvedaravičius, Vilniaus Ev. Reformatų Bažnyčia, P.O. Box 2661, 2049 Vilnius, Lietuva.

* * *

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Džiaugiuosi Jūsų veikla tolumoje, stipriais straipsniais "Mūsų Sparnuose". Bandau rašyti didesnę straipsnį apie Reformaciją Lietuvoje. . .

"Mūsų Sparnuose" randu daug geros medžiagos savo sekmadieninei mokyklėlei. Ne davatkiškumo mokau bet noriu, kad mano vaikučiai mokėtų mąstyti ir šviesesnėmis akutėmis žiūrėtų į pasaulį, dėkodami Dievui už jo gražų sukūrimą.

M.S. aukotojų tarpe radau savo mirusio vyro kun. Balčiausko giminaitę Vaclavą Šarkienę, kadaise gyvenusią Detroite. . .

Alisa Balčiauskienė

**

Užbaigiant 1993-čius metus pateko į rankas mažas Jūsų laiškutis, kuriame Jūs sprendžiat problemas, kaip pigiau ir patogiau pasiekti M. Sparnų skaitytojus. Įdomu, kaip pasisekė, ar galėjot patarnauti Lietu-

vai? Mat, ten svarbiau, nes gal geriau pasieks jaunimą. Išlaidoms pridėdu "money order".

. . . Džiaugiamės, kad atsiranda žmonių kurie aukojasi šiam reikalingam ir kilniam darbui.

Telaimina Aukščiausias Jus ir visą Jūsų kolektyvą, o ateinanti 1994 m. teapdovanoja Jus visus laime, sekme ir sveikata.

Su nuoširdžiausiais linkėjimais

Dara, Albertas Jankūnai

**

Dėkoju už "Mūsų Sparnų" žurnalą, kurį mes visuomet su džiaugsmu laukiame. Įdedu auką \$ 100.- žurnalo išlaidoms padengti. Dar kartą dėkoju už žurnalą ir linkiu Jums Dievo palaimos ir ištvermės toliau tęsti šį kilnų darbą.

Viso geriausio

Jūsų

Martinus Kregždė ir mamytė

**

Leiskite Jus pasveikinti su 70 "Mūsų Sparnų" gyvavimo numeriu – tai daug atsiekta – tai didelis darbas. Malonu girdėti, kad nežadate nuleisti "Sparnų". Mums biržiečiams, (nors ir ev. liuteronams), visuomet malonus ir įdomus svečias mūsų namuose – ačiū, ačiū. . .

. . . Siunčiu \$ 65.- auką.

Su pagarba

Vera Bimbirienė

**

. . . Malonu girdėti kad tokia maža saujelė liet. ev. reformatų dar taip aktyviai veikia ir net pajėgia išleisti aukštos kokybės dvasinį raštą, Mūsų Sparnus, kurį dabar prieš savaitę gavau ir tuojau visą perskaičiau su dideliu įdomumu. Labai dėkoju už kopiją ir įdedu auką. Malonu kad dar manęs nepamiršote. . .

Enclosed: \$ 10

Jūsų brolis Kristuje

Martynas Trautrimas

Prof. Svet. Kalbų & Humanitarinių Mokslų

Midland Lutheran College

**

"Mūsų Sparnai", dėkui, kad atskridote. Priede auka. Linkiu ir toliau ištvermės.

Jūsų

Ramūnas Brakas

**

Mūsų Sparnams paremti siunčiu \$ 10.00 čekį ir linkiu Jums geriausios sėkmės Jūsų darbuose. Nr. 70 esu gavęs.

J. Gepneris

***

KĄ KITI RAŠO APIE MUS?

Septyniasdešimtieji "Mūsų sparnai"

Rugpiūčio vidury skaitytojus pasiekė lietuvių evangelikų reformatų žurnalo "Mūsų sparnai" nr. 70, pažymėtas 1993 m. liepos data. Tai 70-toji beveik 100 puslapių knyga per 42-jus metus. Paskutinius kelerius metus "MS" redaguoja Mykolas Zablockas. Pačiame šio nr. centre nepasirašytu, tad redaktoriaus straipsniu "*Septyniasdešimtajį numerį išleidžiant*" glaustai nušviečiama po II pasaulinio karo Čikagoje įkurto Lietuvių ev. reformatų centro ir "MS" įsteigimo istorija. Prisimenami buvę redaktoriai: vienas iš steigėjų ir pirmasis red. kun. Eugenijus S. Gerulis, kun. Povilas Dilys, Halina Dilienė, Jokūbas Kregždė, Petras Bružas ir dabartinis – M. Zablockas. Prieš keturis dešimtmečius visi jie buvo jauni arba apyjauniai, kaip ir žurnalo skaitytojai. Dabar vieni jau amžinybėje, kiti susenę ir pavargę. Straipsnyje kukliai pasidžiaugiama, kad daug kultūrinių bei religinių lobių į 70 knygų susikrovę. Žadama iš JAV ir Čikagos neišbėgti, žurnalą leisti išeivijos lietuviams pirmoj vietoj, nors nemažai skaitytojų turima ir Lietuvoje.

Ką šiame 70-tame numery randame?

Pradedama kun. Povilo Dilio pamokslu *Sekminių dovana žmonijai*. Tarp kitko, gėrimasi pirmųjų krikščionių gyvenimo būdu atsižadėjus nuosavybės, viską bendrai turėti ir dalintis.

Rašiniu ir nuotrauka pagerbiamas liuteronų kun. Reinholdas Moras, dėl ev. reformatų kunigų stokos kelis dešimtmečius vadovavęs penkioms reformatų parapijoms Biržų apylinkėje.

Nepasirašytu rašiniu pasakojama apie Pasaulio reformatų bažnyčių sąjungą (W. A. R. C.), kuri turinti apie 70 milijonų narių 80-ty šalių, įskaitant ir Lietuvą. Kitas nepasirašytas straipsnis liečia šv. Jono apreiškimą (*Septyni antspaudai iš pasaulio pabaigos*). Pastebima, kad tos pranašystės skendi alegorijų rūkuose bei paslaptinguose skaičiuose, tad visokių sektantų savaip interpretuojamos. Nustatinėjamos pasaulio pabaigos datos. Pranašais apsišaukėlių klaidinami, kartais pražudomi nekalti lengvatikiai (paminėta Waco, Teksase, tragedija šių metų pradžioje).

Hypatia Y. Petkus (Petkuvienė) rašo apie savižudybes, plintančias visame pasaulyje, ypač Japonijoje. Smerkia eutanaziją. Piktinasi Mičigano gydytoju Jack'u Kevorkian, į savižudybę nuvedusiu netoli 20 žmonių.

Kun. dr. E. Gerulis aprašo Lietuvos išsivadavimo iš bolševizmo imperijos 1990–91 m. įvykių eigą (*Dainuojanti revoliucija*). Pradedant neprikl. atstatymo paskelbimu 1990 m. kovo 11 d., surankiotos ir lakoniškai aptartos visos svarbiausios datos iki 1991 m. kovo 18 d. Straipsnio gale paliečia ir Vatikano bei popiežiaus Jono Pauliaus II laikyseną. Nors reaguota nedelsiant dėl "kruvinojo sekmadienio", bet tik lenkų spaudoje ir per lietuvi kardinolą.

Neturėjau progos patikrinti, ar kun. dr. Gerulio surankiotos datos tikrai autentiškos. Bet jeigu taip, tai, kol nėra ta tema straipsnio istorijos vadovėly ar enciklopedijoje, verta šį rašinį pasilaikyti lengvai pasiekiamoje vietoje.

Jeigu pačioj pradžioj minėtas Sekminių pamokslas nepaseno dėl religinių, humanistinių ir kitokių minčių, tai tikrai pavėluotas "pranešimas spaudai", kad Amerikos presbiterijonai lankys reformatų parapijas Lietuvoj, nes lankys, t. y. lankė 1993 m. rugpiūčio 12–29 dienomis.

Jono Gylio (John Gillies) maždaug 2 psl. straipsnis *Heritage* parašytas anglų kalba ir neišverstas.

Tęsiama labai įdomūs velionies Jackaus Sondos–Sondeckio atsiminimai, klaidingai datuojami 1918–24. Iš tikrųjų, liečiami įvykiai iki 1930–jų ir šiek tiek vėliau. Minima daug pavardžių. Žmonių charakteristikos dažnai verčia šypsotis. Ir stebėtis! Š. m. pradžioje suėjo 100–metis nuo J. Sondeckio gimimo (1893. I. 15).

Vytauto Trečioko *Papilio reformatų bažnyčia* persispausdinta 1992. VIII. 19 "Biržiečių žodžio". H. Y. Petkuvienės rašinys *Paslaptingieji Negyvosios jūros rankraščiai* ne tiek kalba apie Qumrano uolų urvuose rastus rankraščius, kiek apie dėl jų nesibaigiančią polemiką, net piktus ginčus. Ta pati autorė trumpu rašiniu neigiamai pasisako apie katalikų kunigų celibatą.

Pagerbiami du ilgo 90–ties metų amžiaus sulaukę ev. reformatų veikėjai: kuratorius inž. Vilius Variakojis ir kurat. inž. Hermanas Pavilonis.

Graudu ir tiesiai baugu skaityti vienerių metų laikotarpy amžinybėn išėjusių įžymių žmonių nekrologus. Štai jie: Petras Bružas, Palmyra Kutraitė-Lampsatienė, Danutė Yčaitė–Kregždienė, Emilis Petras Snarskis, Kostas Tamulėnas, Jonas Indriūnas. Beveik visi jie buvę ev. reformatų kuratoriai, aktyvūs religiniame bei kultūriniame gyvenime. Susimąstęs klausi: kiek per tuos vienerius metus išmirė eilinių ev. reformatų? Kiek liuteronų? Kiek katalikų? Kiek išėiviškos lietuvių spaudos skaitytojų?

Po "Kronikos" žinelių bei pranešimų, paskutiniai 20 žurnalo puslapių palikti rašiniams bei pranešimams iš Lietuvos. Paminėsiu tik kelis. Ed. Šulaitis rašo apie komp. Vlado Jakubėno draugiją bei jos skyrius Lietuvoje, ir ypač apie pasiruošimą velionį paminėti 1994 metais, jo 90–jo gimtadienio proga (g. 1904. V. 15). Iliustruota autoriaus nuotraukomis. Lietuvos reformatų istorijos ir kultūros draugijos (koks ilgas pavadinimas!) vienerių metų veiklos aprašymas.

Įdomiu rašiniu paminima biržietiška "Radvilos" draugija, jos 60 metų sukakties proga. Bolševikmečiu ji buvo apmarinta, dabar atgyjanti. Pora rašinių ir Petro Zablocko eilėraščiu paminima Biržų gimnazijos 75–rių metų sukaktis. Biržuose niekada nebuvęs, čia pamatęs Biržų gimnazijos rūmų nuotrauką, šios apžvalgėlės autorius net aiktelėjau; juk tai Rokiškio Tumo–Vaižganto gimnazijos rūmai! Lašas lašan. Tik aplink – jokio medelio. Matyt traukta prieš dešimtmečius. Tuomet nebuvo medelių ir aplink Rokiškio gimnaziją. Kiekvieną gegužės 1–ją sodinome berželius, ąžuolėlius, liepaites. Dabar pastatai džiunglėse! Medžių dešimteriopai per daug. Spėju, kad panašiai ir Biržuose?

Bet nukrypau nuo temos... Paskutiniuose dviejuose puslapiuose Algimantas Baublys tęsia ir užbaigia rašinį *Biržų gatvių labirintas*. Sužinome, kad 1932 m. Biržai turėjo 51 gatvę, o dabar jau padvigubėję. Autorius siūlo kai

kurių pavadinimus, duotus bolševikmečiais, pakeisti.

Šen ir ten puslapiai užsklęsti sklandžiais, prasmingais eilėraščiais: Irenos Jašinskaitės, Petro Zablocko, M(ykolo) Zablocko, net vienu Kazio Binkio (Lithuanikos garbei). "Tėviškės žiburiai" 1993. X. 12 Nr. 41 *Alfonsas Nakas*

"MŪSŲ SPARNAI"

"TŽ" 1993 m. 37 nr. buvo įvardinti išeivių laikraščiai bei žurnalai ("Periodiniai lietuvių leidiniai užsienyje" antrašte). Pasigedau "Mūsų sparnų", Čikagoje leidžiamo, metuose du kartu išeinančio lietuvių ev. reformatų leidinio. Jo adresas: 6118 N. Sheridan Rd. nr. 502, Chicago, IL 60660, USA.

Žinau, kad tai tik neapsižiūrėjimas. Gal daugiau kaip dešimtmetį "TŽ" rašinėju šio simpatiško, kuklaus žurnalo apžvalgėles, kurias redaktorius netrum-pindamas išspausdina.

"Tėviškės Žiburiai" 1993. X. 19 Nr. 42

Alfonsas Nakas
Sunny Hills, Fl., USA

MŪSŲ SPARNAI. 1993 Liepos Nr. 70. Lietuvių Ev. Reformatų bažnyčios kolegijos leidinys. Redaguoja M. Zablockas, 6118 N. Sheridan Rd. #502, Chicago, IL 60660. 96 psl., kaina - auka. Daug vertingų straipsnių.
"Lietuvių balsas" 1993. IX. 30 Nr. 19

Jonas Gylys

BELAUKIANT PIRMŪJŲ KALĖDŲ (VAIDINIMAS)

Elzbieta - mergaitė, 9-10 m.

Rūta - mergaitė, 9-10 m.

Lidija - mergaitė, 9-10 m.

Dovydas - berniukas, 10-11 m.

Piemuo - berniukas, 10-12 m.

Ponas Malakijas - viešbučio savininkas

Ponia Simona - savininko žmona

*Matome vaikus žaidžiant Betliejaus turgavietėje. Yra apie
16 valanda. Vaikai žaidžia su savo padarytu sviediniu.*

RŪTA

Dovyduk, nenori su mumis truputį žaisti?

DOVYDAS

Aš nežaidžiu su mergaitėmis!

ELZBIETA

Tai kodėl čia pasilieki?

DOVYDAS

Man įdomu.

LIDIA

Kaip tai "įdomu"?

DOVYDAS

Tai mano dalykas. Nepasakysiu.

LIDIA

Na, pasakyk!

DOVYDAS

Man keista, kad čia nėra žmonių. Visai nėra žmonių.

ELZBIETA

Juk turgus užsibaigė šį rytą! Kaip tau keista, Dovydai?

DOVYDAS

Bet čia atvyko tiek daug svetimų žmonių. Iš viso krašto!

RŪTA

Mano tėvelis man paaikšino. Čia atėjo žmonės įsirašyti. Tai ciesoriaus paliepimas. Jei kas čia gimė, tai čia turi ateiti įsirašyti. O čia Betliejus, matai, Dovydo miestas!

ELZBIETA

Tai tavo miestas, Dovydai!

DOVYDAS

Tai karaliaus Dovydo miestas. Ar nieko nežinai, Elzbieta?

LIDIA

Bet kodėl tiek žmonių čia yra atvykę?

RŪTA

Tėvelis sako, kad karalius norės surinkti aukštesnių mokesčių.

ELZBIETA

Bet kodėl reikėjo žmonėms čia ateiti įsirašyti?

DOVYDAS

Nagi, kad karalius žinotų kiek gyventojų yra. Mergaitės nieko nesupranta. Svetimas karalius išnaudoja žmones. Taip sako mano tėvas.

ELZBIETA

A, bet vieno dalyko nežinai. Jau mums pasakei!

LIDIA

Tikrai. "Kur yra žmonės?" Atsimeni?

DOVYDAS

Atsimenu. Iš tikrųjų buvo tiek svečių. Kur jie pradingo?

RŪTA

Gal surado vietas pernaktoti. Dabar ilsisi. O gal ieško valdininką, pas kurį jiems reikia įsirašyti.

ELZBIETA

Ne visi surado vietas pernaktoti. Mačiau vieną vyrą ir jo žmoną. Man pasirodė, kad ji buvo nėščia! Labai pavargę. Jiems nebuvo vietos viešbutyje! Aš mačiau!

RŪTA

Būtume jiems suradę vietas mūsų namuose!

LIDIA

O mes taip pat! Vargšai žmonės!

DOVYDAS

Paklauskime viešbučio savininko, kas atsitiko. Jis juk dabar ten stovi.

Vaikučiai eina pas savininką, kuris šluoja prie savo viešbučio durų.

PONAS MALAKIJAS

Na, kogi jūs vaikučiai norite?

DOVYDAS

Gal ieškom darbo, ponas Malakijai. Kam pats šluoji? Kur Tamstos tarnai?

PONAS MALAKIJAS

Visi, visi yra užimti. Viešbutis yra pilnas. Pilnas, sakau! Tarnai turi svečiams tarnauti. Tai ir savininkui reikia padėti. Ar tikrai ieškai darbo?

DOVYDAS

Gal būt.

ELZBIETA

Vakar mačiau vyrą ir moterį čia ieškant vietos. Nesurado. Norėjau paklausti, kur jie darbar yra? Man jie rūpi.

PONAS MALAKIJAS

Nagi, čia atėjo tiek daug žmonių. Kaip aš atsiminsiu tokius žmones?

ELZBIETA

Moteris buvo nėščia. Ji sėdėjo ant asilaičio. Jos vyras buvo senas. Abu atrodė labai pavargę.

*Simona, savininko žmona, girdėjus šitą pokalbį.
artinasi prie kalbančių.*

PONIA SIMONA

Aš juos atsimenu, Malakijai. Mes juos nusiuntėme į kiemą, į klėtį. Ne-
buvo kitos vietos, vaikučiai. Bet ten yra sausa, ir oras nėra toks šaltas.

PONAS MALAKIJAS

Dabar atsimenu. Rodos, jie labai toli keliavo.

Piemuo artinasi.

PIEMUO

Ar ieškote naujai gimusio?

PONIA SIMONA

Ar jau pagimdė? Čia? Pas mus?

PONAS MALAKIJAS

O kas tu?

PIEMUO

Pone, atsiprašau, esu paprastas piemuo. Yra būrelis mūsų pas tą porą
klėtyje. Laukuose girdėjome angelų pranešimą, angelų giesmę. Buvo mums
iškyta ateiti čia į Betliejų.

PONAS MALAKIJAS

Koks pranešimas? Kokia giesmė? Ką čia kalbi apie "angelus?"

PIEMUO

Tikrai taip buvo, pone! Angelų pranešimas buvo toks: "gimė jums šiandien
Gelbėtojas, kuris yra Mesijas Vlešpats, Dovydo mieste. Ir šitas bus jums
ženklas: jūs rasite kūdikį, suvystytą vystyklais ir gulintį prakartėje."

PONAS MALAKIJAS

Pas mus?

PONIA SIMONA

Prakartėje?

PIEMUO

Jums parodysiu, jei norite.

*Yra aišku, kad visi nori matyti kūdikėlį. Seka piemenį ir lyg
visi žiūri per tvarto vartus. Nematome nei Marijos, Juozapo,
nei kūdikio. Bet vaikai ir viešbučio savuninkai mato. Visi žiū-
ri. Iš pradžių niekas nekalba.*

ELZBIETA

Ar matei?

RŪTA

Toks gražus mažutėlis!

DOVYDAS

Tikrai, yra nuostabu. Ar angelai tikrai jums pasirodė?

PIEMUO

Taip! Jie giedojo, "Garbė Dievui aukštybėse ir žemėje ramybė tarp žmonių, kurie jam patinka." Niekuomet neužmiršiu tų balsų ir tos giesmės!

LIDIA

Tai ir mes turime įeiti pagarbinti Viešpatį.

PONAS MALAKIJAS

Eikime, visi!

Vaikai, viešbučio savininkai, ir piemuo artinasi prie prae kartės (nors jos nematome). Tik matome šituos atvykusius, atsiklaupusius, ir juos girdime (su choru) giedant, tyliai bet su džiaugsmu sekančią giesmę:

*O džiaugsminga, išganinga
Tu Kalėdų skaisti diena!
Pasaulis nyko, Kristus atvyko:
Džiaukis, krikščionija apšviesta.*

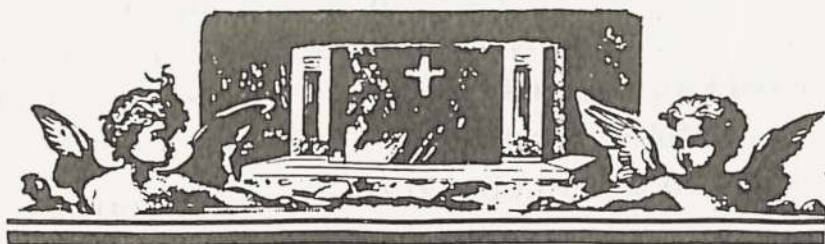
*O džiaugsminga, išganinga
Tu Kalėdų skaisti diena!
Kristaus gimimas, tau atpirkimas:
Džiaukis, krikščionija apšviesta.*

*O džiaugsminga, išganinga
Tu Kalėdų skaisti diena!
Džiaugsmas aukštybėj, žemėj ramybė:
Džiaukis, krikščionija apšviesta.*

(Tamsumoje visi grįžta į savo vietas)

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

Dr. Juozas Vaitaitis
1910 – 1993

1993 m. liepos mėn. 11 d. staiga mirė mūsų parapijos narys, kuratorius dr. Juozas Vaitaitis. Supt. kun. P. Diliui patarnaujant palaidotas Chicagoje, Lietuvių Tautinėse kapinėse.

Gimęs 1910 m. vasario mėn. 16 d. Bliudžių kaime, Nem. Radviliškio valsč., Biržų apskr.

Gimnaziją baigė Biržuose. Vėliau studijavo mediciną Kaune, kur 1939 m. baigė Vytauto Didžiojo Universiteto Medicinos fakultetą.

Karo audrų iš tėvynės išblokštas su šeima perėjo skurdžius tremtinių kelius Vokietijoje. Čia Wetzlar tremtinių stovykloje gimė dukra Alma.

Tremtinių gelbėtojo krt. Petro Variakojo pastangomis gavo buto garantiją, o daktarų Šabanų – darbo užtikrinimą. Jų dėka 1949 m. atvyko su šeima į USA, Chicagą ir dar ilgai buvo P. Variakojų šeimos prieglobstyje.

1952 m. išlaikė užsieniečiams gydytojams privalomus egzaminus. 2 metus dirbo kaip chirurgijos rezidentas Franklin Blvd. ligoninėje Chicagoje. 1955 m. atidarė kabinetą Cicero priemiestyje ir pradėjo verstis privačia praktika. Po keletos metų, šalia savo privačios gydymo prakti-

kos dirbo Central Community ligoninėje (Chicagoje), kur užsitarnavęs vadovybės pasitikėjimą tapo Greitosios Pagalbos skyriaus direktoriumi. Vėliau savo privatų kabinetą uždarė ir iki 1988 m. išdirbo Central Community ligoninėje, iki užtarnauto poilsio.

Būdamas pensininku nenuobodžiavo. Muzika, gamta, pomėgis menai, fotografijai užimdavo visas jo laivas saulėlydžio valandas.

Giliame skausme paliko žmoną dr. Pauliną, dukros Almos šeimą su anukėliu Justinu-Gintaru. Lietuvoje liko mirusio brolio Petro žmona Jadvyga, dukterys: Irena, Danutė ir Dalė su šeimomis.

Reiškiame nuoširdžią užuojautą liūdinčiai žmonai dr. Paulinai ir artimiesiems.

Kolegija ir MS redakcija

***

Jonas Guobužis
1907 – 1993

Aukščiausiojo pašauktas į Amžinybę 1993 m. spalio mėn. 8 d.

Gimė 1907 m. gegužės mėn. 16 d. Pabiržės miestelyje, Biržų apskr..

Biržų gimnaziją baigė 1928 m. Studijavo teisę Vytauto Didžiojo universitete Kaune. 1935 m. vedė buv. klasės draugę Mariją Bubalaitę. 1944 m. vasarą pasitraukė į Vakarus. Čikagoje gyveno nuo 1950 m. Dirbo tarptautinėje korp. ITT kaip braižytojas–designer. Kaip svečias dalyvaudavo Ev. Reformatų Bažnyčios Sinoduose. Veikė Ekumeniniame būrely.

Svajojo grįžti į Lietuvą amžinajam poilsiui prie savųjų. Dabar jo palaikai ilsisi Lietuvių Tautinėse kapinėse Čikagoje.

MŪSŲ SPARNŲ redakcijos ir KOLEGIJOS vardu reiškiamo nuoširdžią užuojautą liūdinčiai žmonai krt. Marijai, sūnui Pauliui su šeima ir artimiesiems.

***

Erikai Šernienei, krt. Petro Šerno našlei Kanadoje mirus, jos sūnums krt. Gyčiui ir krt. Valentinui, dukroms Irmui Meiklejohn ir Aldonai Švarcienei su šeimomis reiškiamo nuoširdžią užuojautą

Kolegija ir M. S. redakcija

Irena Jašinskaitė

ATSITIKTINUMAS

Šįvakar mačiau automobilio susidūrimą su troleibusu. Jei ant šaligatvio būtų buvęs žmogus, tai jo nebebūtų, o aš kaip tik norėjau žengti ant to šaligatvio. . . Tuomet neberekėtų nei autorystės, nei honorarų, nei gero maisto, nei patogaus patalo, nes šie keturi dalykai yra rašytojo pamatas, kol jis dar gyvas. Atsitiktinai iškilusi iš tėvo genų, atsitiktinai būčiau nuėjusi į nebūtį, nebaigusi rašytinio pokalbio su publika. Butas, drabužiai, papuošalai, pinigai, rankraščiai, nuotraukos būtų likę be šeiminkės. Įpusėtas gyvenimo kelias nebūtų karūnuotas nei garbe, nei laime. Laimė tai ir yra suprasti minutės trapumą – ta minutė šventa, ji nepasikartos. Iš tokių minučių susideda ilgas sakralizuotas gyvenimas, kai viską derini su dangaus ar vandens spalvomis, su miško ir gėlių kvapais. Tik tuomet esu laiminga. Civilizacija baigia nukaršti, o saulė prisikelia kas rytą. Mėnuo pateka kiekvieną mėnesėtą naktį be klaidų. Tik automobilis gali įsukti ne į tą kelią, užlėkti ant šaligatvio, nuslysti nuo jo ir trenktis į troleibusą. Čia pilna atsitikimų, nes žmogus čia tvaroko. O pats yra ir laikinas, ir atsitiktinai atsiradęs Žemėje. Tai kaipgi gali būti kitaip?

****

Ilgamečiai Čikagos gyventojai ir nepamainomi reformatų Bažnyčios veikėjai krt. inž. Vilius ir Bronė Variakojai persikėlė nuolatiniam apsigyvenimui į Kaliforniją. Vilius Variakojis, garsus savo medžio drožiniais, maketėmis ir kitais meno darbais, yra padovanojęs savo kolekciją Lietuvių Centru, Lemont, Illinois, prie Čikagos. Kaip žinome, V. Variakovo muziejus, anksčiau buvęs jo namuose, bus patalpintas į specialiai įrengtą kambarį, kur sulauks platesnio žiūrovų dėmesio. Ankstyvesni jo meno kūriniai randasi Biržų Sėlos muziejuje. Bronė Variakojienė savo giedojimu yra daugelį kartų pagražinusi iškilmingesnes mūsų bažnyčioje pamaldas, ypač Sinodų metu, palikdama mums neužmirštamą ir brangų jos prisiminimą.

*

Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kultūros Draugija, jungia mokslo, meno, švietimo ir kt. specialistus bei asmenis, susidomėjusius Reformacija ir bendrai protestantizmu. Draugija, įsteigta 1992 m. jau turėjo keleta reikšmingų visuomeninių parengimų, kaip mokslinę konferenciją "Protestantizmas Lietuvoje" (plačiau žiūr. M. S. 70 Nr.). Iki šiol veikusi Lietuvos ribose, Draugija dabar kviečia užinteresuotus asmenis užsienyje įstoti nariais. Dėl informacijų prašom rašyti Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kultūros D-jos pirmininkui prof. Sigitui Kregždei, Antkainio 80-29, 2040 Vilnius, Lietuva.

*

Rasa Hollender, kunigo P. ir H. Dilių anukė, šį pavasarį baigusi reformatų kolegiją Holland, Michigan, dabar studijuoja Chicagos University of Illinois tikslu gauti magistro laipsnį iš teatro menų srities.

*

Krt. dr. Daina Variakojtė-Fricke, Chicago, su vyru dr. Ernie ir sūnum Jonu praleido atostogas šiaurės Kalifornijoje Sierra kalnynuose prie San Francisco (sūnus yra seniau baigęs University of Wisconsin teisių fakultetą). Visi trys praleido kone visą savaitę atviroje gamtoje laipiodami po kalnus su kuprinėmis ant nugaros.

*

Didelis reformatų draugas, evangeliškos spaudos veteranas, metodistų kunigas Kostas Burbulys šiais 1993 metais šventė savo 90-tąjį gimtadienį. Tarp kitko jis parašė "Šv. Raštas - Komentarai" 12 tomų, 1980-1990 m. (žiūr. MS. Nr. 67, 1991) ir ilgus metus redagavo "Evangelijos Šviesa". Jo kūriniai gaunami autorius adresu IN 706 Park Blvd., Glen Ellyn, IL 60137. Lyg atžymėdamas savo garbingą gimtadienį, dar išleido "Biblijos kilmė", 1993 m., tinkamą ir jaunimui ir senimui.

*

Krt. prof. Violeta Kelertienė, dėstanti slavų, baltų kalbas ir literatūrą Chicagos University of Illinois, pristatė savo redaguojamą knygą Balzeko Muiejuje galop spalio mėn. 1993 m. Tai tik ką išleistas rinkinys lietuvių autorių rašinių anglų kalba "Come in to my time" (U. of Illinois Press). Prof. V. Kelertienė, kartu su kitais vertėjais atliko vertimus ir parašė įžangą. Tikslas yra pabrėžti lietuvių literatūrinę į pasaulio kultūros lobyną.

*

Iš Lietuvos mums praneša apie paminėtą Lietuvos Reformacijos Istorijos ir Kultūros Draugijos veikėjo Donato Balčiausko 50-tąjį gimtadienį. D-jos nariai, vykdami į renginį "Krintantis Lapas" Jonavoje, sustojo parkeliui miške. Ten jie pasveikino Donatą ažuolų lapų vainiku ir Almos Karosaitės skambiu eilėraščiu: "Mes bičiuliai reformatai - džiaugiamės šia sukaktim. . ." (Jubiliato tėvas buvo žymus biržietis kun. A. Balčiauskas).

*

Chicagos Draugo redakcija sėkmingai platina dr. Martyno Yčo (1885-1941) knygą "Atsiminimai", II laida, Chicago, 1991. (Žiūr. MS Nr. 67). Leidėjai žada parūpinti egzempliorius visoms Lietuvos ambasadoms plačiame pasaulyje kaip žinių šaltinį apie kovas už tautos nepriklausomybę.

*

Kun. dr. E. Gerulis, gyv. Floridoje, 1993 m. vasarą lankėsi Lietuvoje ir paliko dovaną Romos popiežiui. Lietuvoje leidžiamas dienraštis "Lietuvos rytas" 1993. 09. 3d. rašo: "Neseniai Lietuvoje viešėjęs Floridoje gy-

venantis kunigas Eugenijus Gerulis perdavė Vilniaus Arkikatedros Bazilikos klebonui Kazimierui Vasiliauskui Popiežiaus Jono Pauliaus II motinos portretą, kurį paprašė padovanoti Šventajam Tėvui. Antroje paveikslo pusėje, be kita ko, pažymėta – Emilija Kačarauskaitė. Kunigas E. Gerulis portretą tapė iš vestuvinės nuotraukos.

Popiežiaus gyvenimo aprašymuose lietuviška jo motinos kilmė minima dažnai.“

*

Krt. Evelyną Yčaitė Taggart, gyv. New Mexico, šią 1993 m. vasarą lankėsi Lietuvoje po daugiau, kaip 50 metų. Padarė ispūdžio Vilnius, Biržai, Palanga ir Kuršių Neringos smėlio kopos ir pušynai. Susitiko ten su broliu dr. Martynu Yču (iš Syracuse, NY) keliaujančią su žmona Mary, sūnum inž. Jonu Yču, marčia ir dviem anukėliais. Išsinuomavę mašiną su šoferiu važinėjo po visą kraštą.

*

Vilniaus aerodrome iš kairės – kun. dr. E. Gerulis, krt. Evelyną Yčaitė Taggart ir Rimas Gerulis 1993 m. rugpiūčio mėn.

*

“Biržų Žinios“ 1993 m. rugsėjo 27 nr. praneša (cituoju): “Į Biržus – savo vaikystės miestą – trumpam užsuko teologijos mokslų daktaras, evangelikų reformatų kunigas iš Floridos (JAV) Eugenijus Gerulis.

Garbingas svečias susitiko su giminėmis, mokslo draugais, sekmdienį su kunigu P. Čiapu laikė pamaldas evangelikų reformatų bažnyčioje, o 18 valandą į centrinės bibliotekos salę pilyje susirinkusiems biržiečiams skaitė pranešimą, kuriuo įtikinamai įrodė tikėjimo reikšmę žmonijos raidoje.

Svečias nekėlė į aukštybes bažnytininkų bei jų nuopelnų visuomenei, bet kalbėjo mums neįprastu stiliumi, faktais, pavyzdžiais įrodė, kad, Dievą išdavus, laimė neateina. Visa tai ir lėmė, kad ir šis skyrius (Liet. Ref. Istorijos ir Kultūros d-jos, MS red.) renginys paliko ženklų pėdsaką kai kurių biržiečių sąmonėje“. *“Biržų Žinių“ informacija*

*

Prie kun. A. Balčiausko prisiminimo marmurinės lentos Biržų reformatų bažnyčioje: našlė A. Balčiauskienė su kunigais E. Geruliu ir P. Čepu 1993 m.

*

Lietuvių Protestantų Sąjunga (būstinė Pietų Californijoje) turėjo sekmingas pamaldas ir draugišką susitikimą 1993 m. sausio 3 d. Susirinkta įprastoje vietoje, St. Andrews liuteronų bažnyčioje West Los Angeles. Mums rašo S-gos sekretorė: "Gražiai ir dvasiškai atliko pamaldas jaunas, gabus teologijos studentas Vladas Aušra. Jis studijuoja Amerikoje ir pavaduoja vysk. Dumpį Tėviškės parapijoje Chicagoje. Jo žmona Nora,

keramikos menininkė, tuo laiku dalyvavo "Lietuvių Dienos" pa rodoje Los Angeles. Po pamaldų turėjome pobūvį kur svečias papasakojo apie bažnytinę padėtį Lietuvoje. Jis tikriausia bus labai pageidaujamas ne tik čia, bet ir tenai, ir žada grįžti Lietuvon po poros metų. Pobūvyje buvo idomių svečių ir iš toliau, jų tarpe neseniai vedusi pora Vytenis ir Audrė (Švarcaitė) Veitai. Būrelis nedidelis, bet nėra ko nusiminti, Dievo Žodis yra vienokiu ar kitokiu būdu visur apsakomas." Norintieji informacijos apie šią S-jungą kviečiami rašyti sekretorei Mrs. M. Lidums, 4 Ashburton Pl., Laguna Niguel, CA 92677-4745.

*

1993 m. gegužės 23 d. Biržų ev. reformatų bažnyčioje buvo kun. R. Moro pakrikštyta Justina-Matilda Balčiūnaitė, Simsonų dukraitė. Krikšto tėvai – d-rai Angėlė ir Sigitas Kazlauskai iš Kanados, Oakville.

*

Krt. inž. Jonas Variakojis ir jo brolis Liudas Koncza lankėsi Lietuvoje jau kelintą kartą tikslu atgauti tėvų (plk. J. Variakojo ir jo žmonos Helenos) palikimą. Pavyko perbristi Lietuvos įstatymų tankumynus ir atgauti bent rūmus buvusio Šešuolėlių dvaro (nepertoli nuo Ukmergės). Dabar vedamos derybos dėl žemės atgavimo (dalis žemės metų bėgyje buvo nusavinta ir išdalinta naujakuriams-ūkininkams). Dedamos pastangos atnaujinti gražiąją raudonų plytų rezidenciją ir išvalyti kadaise žavingą, dabar visai apžėlusį parką.

*

Viena religinė grupė, nuo seno "įsipilietinusi" ir oficialiai pripažinta Lietuvoje, yra judėjai arba žydai. Chicagos radio transliavo pasikalbėjimą su popiežiško priėmimo dalyviu Imanueliu Zingeriu. Jo nuomone, popiežiaus atvykimas buvo didelis įvykis ir be abejo padės pakelti krašto dorovinį stovį. Asmeniškai pastebėjo apie popiežių jog jis kreipia dėmesį į visų tikėjimų asmenis ir "kiekvienam žiūri į akis, kaip žmogus į žmogų". Spalio 10 d. Lietuvos žydų bendruomenė susirinko konferencijai Vilniuje, kur pagrindinis pranešėjas buvo Simonas Alperavičius. Buvo minimos vokiečių nacių genocido 50-tosios metinės. Pasiryžta ir toliau kovoti su sovietų puoselėtu anti-semitizmu. Pabrėžta, kad nepr. Lietuvoje (1918-1940) žydai turėjo sąlygas atkurti savo nacionalinės kultūros židinius.

*

Markus Slavėnas, buvęs US Marines tarnyboje su stažu Saudi Arabijos kare, grįžo į tėvo namus Genoa, Ill. Jis ryžtasi būti profesoriumi (kaip buvo jo senelis astronomijos žinovas Paulius Slavėnas Lietuvoje). Markus studiuoja fiziką - matematiką DeKalb, Ill. Northern Illinois University.

*

Dr. Danguolė Variakojytė, Chicago, buvo išvykusi atostogų į Centralinės Amerikos Dominican Republic. Ji grįžo dėstyti Columbia College antropologijos mokslų srityje. Ji taip pat pasižymi sugebėjimais fotografijų mene.

*

JAV evangelikų liuteronų Bažnyčia rengiasi išleisti dokumentą, galbūt atsiprašymo (apology) formoje, dėl Reformatoriaus Martyno Liuterio žodžių užgaunant žydus. Spauda rašo, kad daugeliui tikinčiųjų Liuterio aistringi užsipuolimai ant tokių "priešų" kaip Romos katalikų, anabaptistų ir žydų visai nežinomi. Tai buvo antisemitizmo amžius Vakarų Krikščionijos istorijoje. Sunku rasti sąryšį tarp to laikotarpio ir mūsų daug tolerantiškenio amžiaus minčių.

*

J.A.V. dabartiniu metu yra tokia įvairovė ir tautybių, ir religijų, kad kartais nėra tikra, ar mūsų kraštą toliau vadinti "krikščioniška šalimi" (dėl ko visai dar neseniai jokių abejonių nebuvo). Princeton'o universiteto Religinių Tyrimų Centras pranešė savo 1993 m. pavasario biuletenyje pasaulinio masto "Gallup Poll" (apklausinėjimo) rezultatus. Virš 80% amerikiečių yra krikščioniškų įsitikinimų, o daugiau kaip pusė sakėsi esą protestantai. R. katalikams tenka 25%, 2% žydams, 1% rusų or-

todoksų ir 5% procentai kitiems tikėjimams. Įdomu, kad tik 2% pasisakė agnostikais (laisvamaniais); 2% ateistais (bedieviais); 7% atsakė neturį jokių religinių įsitikinimų. Kituose pasaulio kraštuose yra didesnė proporcija krikščionių, kaip pav. Filipinuose 97%, Meksika ir keli Pietų Amerikos kraštai – netoli 90%. Suomijoje, Airijoje, Portugalijoje krikščionių skaičius yra didesnis, negu J.A.V. Turkijoje vyrauja musulmonai, net 97%. Pietų Korėjoje, nors krikščionybė sparčiai auga, jų tėra tik 26%; ten net 41% sakėsi neturį jokios religijos. Anglijoje, Kanadoje, Vokietijoje gana didelis nuosimtis atsakė neturį jokių religinių įsitikinimų. Pažymėtina, kad šis "Gallup Poll" nerinko duomenų Rytų Europoje arba buvusiuose Sovietų Sąjungos kraštuose. Kaip žinia, ten vyksta smarkus religinis atgimimas tuo tarpu kai Šiaurės Amerikos žemyne jaučiamas tam tikras atšalimas nuo organizuotos bažnytinės religijos.

*

Pasaulio Religijų Parlamentas, sutraukęs 7,000 įvairių tikybų pasekėjų iš visų kraštų, susirinko Chicagoje gale rugpiūčio 1993 m. Pirmasis toks suvažiavimas įvyko prieš 100 metų (sąryšy su Chicagoje vykstančia paroda "Columbian Exposition"). Ten krikščionys su kitatikiais pirmą kartą surado bendrą kalbą ("visi kokią nors Galybę garbiname – nesame tokie bedieviai, kaip buvo manoma"). 1993 m. Parlamentas pabrėžė reikalą jungtis į tarpreliginę organizaciją (panašiai, kaip United Nations jungia politines jėgas), kovai su žmonijos vargo problemomis. Paskutinis žodis priklausė budistų religiniam autoritetui, Tibeto Dalai Lamai. Jis siekė tarpreliginės sandoros: taikingos (non-violent) gimdymų kontrolės (gal esą reikia daugiau vienuolių ir vienuolynų!); pagarbos visiems gyviems daiktams; ir teisingo paskirstymo mūsų žemės išteklių. Išleista didžiulė knyga talpinant Parlamento pranešimus žiūrint iš Septynių Didžiųjų Pasaulio Religijų ("Hindu, Buddhist, Confucianism, Taoism, Judaism, Christianity and Islam") pasaulėžiūrų taško.

*

KLAIŲ ATITAIŠYMAS

MS Nr. 70 psl. 8 "Septyni antspaudai iš pasaulio pabaigos" straipsnio autorė yra Hypatia Y. Petkus. Psl. 59 po nuotrauka pavardė Lapsatienė, turi būti Lampsatienė. Psl. 60 vietoje Indra , turi būti Indrė.

Už klaidas nuoširdžiai atsiprašome.

Redakcija

**NUO 1993 M. RUGPIŪČIO MĖN. IKI 1993 M. GRUODŽIO MĖN.
GAUTOS MŪSŲ SPARNAMS AUKOS**

- \$ 100 M. Kregždė, CA
\$ 65 V. Bimbiris, CA
\$ 25 E. O. Tunkūnas, MA; kun. P. ir H. Diliai
\$ 20 M. Kirsonis, CA; M. Plačienė, IL; dr. S. Kazlauskas, Kanada; A. Bortkevičienė, NJ; dr. J. Yčas, Kanada
\$ 15 A. Svalbonienė, NY
\$ 10 O. Tilindis, IL; dr. P. Vaitaitienė, IL; O. Dubra, IL; V. Bendikas, IL; J. Lampsatis, IL; M. Nauburienė, IL; dr. A. Kelertas, IL; R. Keturka, Kanada; J. Kregždė, OH; J. Gepneris, MI; V. Z. Jankus, IL; C. & B. Carlson, IL; J. Palšis, IL; M. R. Brakas, NY; A. Kaminskas, IL; prof. M. H. Trautrimas, NE
\$ 5 M. Trumpjonienė, IL; M. Sėdaitis, IL; A. Jonušaitis, IL; A. Galinaitienė, IL; K. Vaišvila, IL; dr. J. Byla, IL; R. Buntinas, IL; Varankienė, IL; A. Paulauskas, IL; Burokienė, IL; G. Josuweith, IL; K. Vėlius, IL; M. Patrienė, IL
\$ 3 A. Paulikaitis, IL; E. Visockienė, IL
\$ 2 Plaušinitienė, IL

CA\$ 30 L. Dagys, Kanada

CA\$ 75 Moterų Draugija Išganytojo parapijos, Toronte, Kanada

CA\$ 100 D. ir A. Jankūnai, Hamilton, Kanada, MS persiuntimui į Lietuvą

**Gauta MŪSŲ SPARNAMS aukos iš Kanados
per platintoją Vandą Norvaišienę**

CA\$ 20 I. Delkuvienė

CA\$ 10 I. Adomavičienė, L. Balsienė, A. Langienė, R. Lukoševičienė, V. Norvaišienė, K. Stulpinas, I. Pūkienė, E. Steponas

CA\$ 5 G. Jocienė, A. Mikšienė, M. Preikšaitienė, A. Sukauskienė, Vaiči-
kauskai

Visiems aukotojams nuoširdus AČIŪ!

Aukotojas neradęs savo pavardės aukų sąrašė, prašomas kreiptis šiuo adresu: MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. #502, Chicago, IL 60660.

*The Huguenot Cross
was used by Protestants
in 16th and 17th
century France.*

